

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуьх!**

Сулейман-Стальский райондин къил Нариман Абдулмуталибова Ватандин Чехи дяведин иштиракчи, гвардиядин майор, муаллим-пензионер **Гъажимегъамед КЪАЗИМЕГЪАМЕДОВАВ**, адан къвалитз фена, Гъалибилин 70 йисан юбилейдин медаль вахкана. Райондин руководителди дяведин ва зегъметдин ветерандихъ галаз дерди-гъал авуна.

“Чандилайни гъил къачуна, чи азадвал ва аслу туширвал хвейи чехи несилдиз чун гъаишалугъ буржлу я. Куьн къагъриманар я, куьне лап четин йисара чи уьлкве, вири инсаният фашизмдин тегъундидай къутармишна. Гъар са ветеран акъалтзавай несил патал лайихлу ва жанлу чешене я”, - кьейдна Нариман Абдулмуталибова.

Ветерандин тварцихъ хуш келимаяр Лацис Оружева, Рамазан Абдулазизова, Абдулаким Гъажимурадова, Райзудин Женетова, Жавидин Бремова ва масабурни лагъана.

Ватандин Чехи дяведин ветеран, гвардиядин майор Гъажимегъамед Къазимегъадова дяведин четин йисар, женгинин майдандила элкъвена хтун тавур вичин юлдашар рикел хкана.

1920 – йисалай акъатзава

№ 9 (10654) хемис 26 – февраль, 2015 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 10 манат

Ина гъар са дагъви шаир хъиз рахазва Дагъустан - шииратдин майдан

Кудрин: “Кеферпатан Кавказдин месэляяр гъял тавунмаз, алай аямдин ва менфятлу общество туйкълуриз жедач”

Россиядиз герек реформаяр

20-февралдиз ДГУ-дин ректоратдин конференц-залда “Кеферпатан Кавказ ва XXI асирдин басрухар” темадай общественный дискуссия башламиш хъана. Идан гъакъиндай вуздин пресс-къуллугъди хабар гузва.

Мярекат Даггосуниверситетдин ректор Муртазали Рабаданов сифте гаф рахунилай башламиш хъана. Ада къватл хъанвайбур тебрикна ва и мярекат Дагъустандин государстводин университетдихъ галаз санал, гражданилин инициативайрин Комитетдин куьмекни галаз Е.Гайдран тварунихъ галай экономический политикадин Институтди тешкилайди кьейдна.

Ахла къватл хъанвайбурун вилик гражданилин инициативайрин Комитетдин руководитель Алексей Кудрина “Россиядиз гъихътин реформаяр герек я?” темадай доклад авуна.

Докладчиди кьейд авурвал, алай аямдин Россияда Кеферпатан Кавказдин месэляяр гъял тавунмаз, девирдин истемешунриз жаваб гузай менфятлу общество туйкълуриз хъун мумкин туш.

“Государстводин вини дережадин къуллугъдал хъайи кас яз, завай лугъуз жеда хъи, Россияда вири жуьрейрин къарарар къабулдайла,

Бюджетдин такъатар - менфятлудаказ

24-февралдиз Дагъустандин Къил Рамазан Абдулатипова Россиядин Государстводин Советдин Президиумдин заседанида иштиракна.

Заседанидал РФ-дин Президент Владимир Путинан регъбервилек кваз алай вахтунин макроэкономический шартлара регионрин бюджетрин мягъкемвал артухарунин мумкинвилер, гъакни регионрал буржарин барадай гъалтзавай пар тимилаунин серенжемар веревирдна.

РФ-дин Президентдин пресс-къуллугъдин материалрал асаслу яз РФ-дин Кылин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин управлениди хабар гузайвал, заседанидал гъанвай месэляяр важиблур ва гзаф терефринбур тирди кьейд авуналди, государстводин Кыли лагъана: “Вирибуру кьайдадик кваз, энгелвал авачиз, хъсан ериш аваз къвалахун лазим я.

Гъелбетда, регионрани. Виняй кьетлен тапшургъар гунал вил алаз акъвазна къандач. Хейлин регионрихъ виликан йисарин муракаб шартлара къвалах тухунин барадай лап хъсан, карда ахтармишнавай тежриба ава. Алай вахтунда а тежриба лап чарасуз герекди ва гзаф къиметлудини я. Гъавилай чи кьенин заседанида неинки Президиумдин членри, гъакл Федерациядин субъектрин руководителри, Госсоветдин консультативный комиссия лугъуз-вайдан членрини иштиракзава”.

Владимир Путина къватл хъанвайбурун рикел хкайвал, Россиядин Гъукумат гъиле авай йисуз экономика ва яшайишдин хел дурумлудаказ вилик тухунин план кьилиз акъудунив эгечнава, талукъ тир планар РФ-дин субъектрини туйкълурзава.

“Вилик финин кар алай терефар, кьенепатан резервиар дуьзгъундаказ тайинарун патал, а резервиар ишлемишунин пайгар кьайдаяр арадал гъун патал гъар са регион-

да ресурсриз, авай мумкинвилериз дериндай ва мукъуфдивди, акъалтлай дережада ачуьдаказ къимет гун лап важиблу я.

За гъисабзавайвал, Гъукуматда вичиз Игорь Иванович Шувалова регъбервал гузвай экономика вилик тухунин ва интеграциядин рекъяй Комиссияди Федерациядин субъектрихъ галаз сихдаказ санал къвалахун, адаз чкайрал арадал атанвай гъалар хъсандиз чир хъун, кризисдиз акси серенжемар кьилиз акъудунин къвалах алакьалу авун герек я. Идалайни гъейри, и Комиссиядик губернаторрин жергедайни векилар кутун чарасуз я”, - малумарна Владимир Путина.

Уьлкведин Президентдин гафаралди, бюджетдин такъатар кьенят авунин шартлара а такъатар тайинарнавай рекъериз иесивилелди ишлемишунин принципдихъ эвелимжи нубатдин метлеб жезва. Им пулдин

► 2

► 2

ОБЩЕСТВО

Писателривай обществодивайни гъукуматдивай, хайи республикадик къалабулукъ кутазвай месэляйривай кьерех хъана яшамиз жедач. Республикада кыле физвай гъар са вакъиа писателдин рикли гъиссзава. Дагъустандин литература гъаиша халкъдихъ галаз санал ала.

► 3

ЯШАЙИШ

Хуьре гъялиз тахъанвай четин месэла жегъилрин бейкарвилинди я. Пешекарвилини кьилин ва юкьван образование авай жегъил итимар, паб-аял хуьре къуьзубурал туна, къазанмишун патал уьлкведин къуд патаз чкъанва.

► 10

Къилин редактордин гаф

Халкъдин къайгъуда жен

Къе кризисдин шартлар арадал атанвайла, бязи депутатри фашистри гайи къван зиянар Германияди арадал хкун истемизшзавай теклифар гузва. Лугъузва хьи, абур чи гзаф къадар карханаяр харапайриз элкъурнай. Инал рикел хкиз кланзава, дяведин гъа четин вядеда Сталин чи хейлин заводар душмандикай хуьн патал Юкъван Азиядиз, Сибирдиз акъудуниз мажбур хъанай.

1958-йисуз комсомолдин путевкадалди ракъун рехъ - "Турксибтрансстрой" (Китайдин сергытдал къван тухвай адаз "Дуствиллин рехъни" лугъузвай) тукълуьриз фейи чун Къазахстандин меркез Алма-Ата шегьерда троллейбусда лезги члалал рахадайла, са яшлу касди вични лезги тирди раижнай. Малум хъайивал, ам аниз гъа дяведин йисара Махачкъаладин Мегъамед Гъажиеван тварунихъ галай заводдай хейлин масабурухъ галаз санал куьчарайбурукай сад тир.

Эхъ, уьлкведин къайгъуда хъайи Сталин хътин къегъал рухваря - регъберар халкъдин рикелай садрани алатдач. Гъайиф хьи, 70 йис идалай вилик фашистри гайи къван зиянар арадал хкун къе истемизшзавайбуру, вучиз ятлани, 20-25 йис идалай вилик чи уьлкве барбат авурбур - Чубайсар, Гайдара, Нечаевар ва гзаф къадар маса абурун тумухъанар лап клевайла жавабдарвиллиз члугун истемизшзава.

Гъа гъгъузсар тахсирлу яз уьлкведин къайни къай 262 завод тахъай мисал авунай. Чебни асул девлет арадал гъизвайбур. Са Люберцыда авай Ухтомскийдин тварунихъ галай заводда 8 агъзур касди къвалахзавай. Ана хуьруьн майшадтин хъсан ери авай жуьреба-жуьре техника акъудзавай. Гила и заводдикай затни амач. Ик лугъуз жедда Махачкъаладин "Дагэлектромаш", Мегъамед Гъажиеван, Каспийскдин "Дагдизель", Дербентдин, Белиждин, Къасумхуьруьн консервийрай заводрикай, чи патара йигин еришралди вилик фейи цлудралди маса карханайрикайни.

Истемизшзава вучиз? Вучиз лагъайтла а члавуз абур тергунин тереф Ельциналай башламишна уьлкведин къиле хъайи гзафбуру хвенай. Лагъ гила ийиз жедани виликан вири гъукуматдин суд-дуван? Вични тахсиркаррин къиле хъайи хейлибурал къе чан аламачирла.

Аллагъдиз шукур, винидихъ къейдай 262 заводдикай 187 чи Президентди арадал хкана. Чидач ман, Гъукуматдин къилиз Владимир Путин атаначиртла, уьлкведин къисмет гъихътинди жедайтла.

Им, гьелбетда, исятда чи вири крар тукъвенва лагъай члал туш. Президентди девлетлуьривай къадардилай артух нефс ахъа тавун истемизшзаватлани, вирида и кардал амалзава лугъуз жедач. Анжах са 2014-йисуз Россиядин Федерациядай 120 миллиард доллар къецепатан уьлквейриз акъудна. 2013-йисав гекъигайла - 2 сеферда гзаф. Алатай йисуз США-да инвестицияр кардик кутур чи уьлкведин девлетлуьрин къадарни къе сеферда артух хъана. Великобританиядани инвестицияр кардик кутаз алахъай россиявийрин къадар, виликан йисав гекъигайла, шаз 65 процентдин артух хъана.

Европадин Союз, Америка вири жуьредин санкцияралди чун бамшириз алахънавайла, чнани абурвай бязи шейэр маса къачузман. Таможнядин делилралди, алай йисан январдиз чиниз къецепатай некледин продуктар 4,6 сеферда, як - 4,1, балугъар-2,3 сеферда, салан майваря - 40,6 процентдин тлимил гъана. Гъа са вахтунда кьур неч чна 33 процентдин, ракъин цуькверин члем - 21 процентдин гзаф гъасилна. Техилдин гъич садрани тахъай хътин къакъан бегъер (105 миллион тонн) къватл хъувуна. Гъасилай салан майварин къадарни 15,4 миллион тонндив агакъна.

Гъакл ятлани, чкадал гъасилзавай шейэрин къиметар са къатда хкажзава. "Лезги газетдин" алатай нумрада, "Доллардин \$ "гъунарар" къил гана, Цийи Къурушдилай тир Гъажи Къазиеван макъала чагнай. Ана ада къейднава: "Вичин пул - валюта авай гъукуматда доллар вучиз авайди? Къуй доллар маса гъукуматрихъ галаз алишвершдин алакъаяр кутундайла ишлемишрай. Къуй зи гъукуматда зи пулуни агъавалрай. Чаз чизвайди чна мажиб яз къачузвайди доллар туш, чаз аквазвайди чи пул я. 45 йис я за школада къвалахиз, аз мажиб садрани "доллардал" ганач, чи гъукуматдин пулдал гана. Доллардин къимет садлагъана ца вуз акъудна, халкъарин арада гъулгъула туна. Вучиз доллар хкажайвал, инсанриз гузвай мажибарни къе сеферда хкажзава? Вилериз рухъ вегъедайвал, пенсионеррин пенсийрал са агъзур манат я элягъ хъийин, я тийин. Себбар гзаф ава, халкъдин къайгъуйра жедай иесияр - тлимил", - алава хъувуна ада.

Гъакъикъатдани гъакл хъанва. Лугъузва хьи, уьлкведа хкаж жезвай къиметрал генеральный прокуратуради,

федеральный антимонопольный къуллугъди (ФАС) гуьзчивалзава. Эхиримжи ведомстводин агропромышленный комплексдал гуьзчивалдай управленидин начальник Анна Мирошниченкодивай корреспондентди «Къиметар хкажунихъ галаз алакълу шумуд дело къарагъарнава, гъи продуктрин къиметар иллаки гзаф хкажзава, тахсирлубуруз гъихътин серенжемар къабулзава?» - лагъана хабар кьурла, адан жаваб ихътинди хъана:

- Алатай йисан августдилай унихъ антимонопольный законар члурунай 20 дело къарагъарнава. Иллаки гзаф къушарин, вакарин якар, шежер, какаяр маса гузвайбуру законрал амалзава. Жермеяр чна абуроз базарда къазанмишай пулуни 15 процент ийизва.

Ингъе ихътин хъалхъас хъипрен еришралди чи чехи уьлкведа шейэр багъа къиметрай маса гузвайбурун вилик пад жагагъат къаз жедда. Росстатдин делилралди, уьлкведа алатай йисан декабрдилай инихъ чкадал гъасилзавай келемрин къимет 58,5 процентдин, газаррин - 33,2, шежердин - 26, какайрин - 17,8, набататрин члемин - 11,9, гъуьруьн къимет 8,5 процентдин хкаж хъанва.

Дагъустандай квез къиметар хкаж тавунвай шейэр жагагъат жагъида. Чина, амай регионрив гекъигайла, мадни члуру гъалар арадал атанва. Месела, алатай йисан августдиз са килограмм картофар 18-20 манатдай маса гузвайтла, исятда абурун къимет 35-40 манатдив агакънава. Ик лугъуз жедда чкадал гъасилзавай, халкъди гъар юкъуз ишлемишзавай яклукай, нисидикай, некледикай, салан майварикай, емишрикай ва амай вири продукциядикайни. Гъа са вахтунда мажибар виликдай гъихътинбур тиртла, гъахътин гъевчибуру яз къени ама.

Патав гъай Краснодарский крайда халкъди гъар юкъуз ишлемишзавай продуктрин къиметар 10 процентдилай артух хкаж тавун патал махсус серенжемар къабулнава. Абурал чкадин прокуратурадин махсус дестейри гуьзчивални ийизва. Чинани прокуратуради къабулзавай серенжемрикай халкъдиз мукъвал-мукъвал хабар ганайтла, пис жедачир. Садавайни лугъуз жедач, базарра, туквенра продуктар бес къадар авач. Амма къиметар югъкъандавай хкажзавайвилляй, муштерийри маса къачузвай продуктрин къадар къвердавай тлимил жезва.

Республикадин Печатдин ва информациядин министрстводи чавай, журналистривайни, Дагъустандин базарра къиметар хкаж жезвай гъалдикай мукъвал-мукъвал кхъин истемизшзава. Амма кар мукъвал-мукъвал чна макъалаяр кхъинал алач, кланзавайди къиметар бине авачиз хкажзавайбуруз тахсирлу серенжемар гъилегъилди къабулун я. И кар садрани рикелай ракъурна виже къведач. Иллаки районрин сагъибри, депутатри, вири дережайрин чиновникри.

ФЛНКА-дин сайтдай за азаддиз кьуршахар къунай къе сеферда Европадин чемпион, са вахтара Рутул райондин къиле хъайи Вагъаб Къазибеговахъ галаз Мегъамед Алиева тухвай интервью къелна. Мягътеларна зун ада гъанвай делилри. 2006-2014-йисара, - лугъузва ада, - Къиблепатан Дагъустандин районрин гъар са агъалидин къилиз республикадин бюджетдай, амай районрив гекъигайла, лап тлимил такъатар чара авуна. Ик, Мегъарамдхуьруьн районда гъар са касдал 5502 манат, Сулейман-Стальский районда - 7920, Дербент районда - 2951 манат гъалтна. Гъа са вахтунда Гергебил районда гъар са агъали патал 30823 манат, Чарода районда - 33264, Гумбет районда 16024, Кумторкъала районда - 19219, Тлярата районда - 19974, Ногъай районда - 27128, Лак районда - 27816, Тарумовский районда - 12769 манат чара авуна.

Чиновникар чпин къвалахдив ик, гъахъсуздаказ, эгечизавайвилляй, - лугъузва ада, - чи республикадилай къецепата къвалахзавайбурун, иллаки лезгийрин, къадар къвердавай артух жезва. Къвалахдик квачирбурун къадар 80 процентдив агакънава. Переписдин делилрал асаслу яз, 2010-йисан 1-январдиз, Къиблепатан федеральный округ квачиз, Россиядин Федерацияда къвалахзавай 146686 дагъустанвидикай 30681 кас аварвияр (20,9%), 23019 кас даргияр (15,7%), 30913 кас къумукъар (21,4%), 62073 кас лезгияр (42,3%) тир.

Районрин собранийрин, республикадин Халкъдин Собранидин гуььрметлу депутатар! Чи районрин гуььрметлу сагъибар! Бес им рехъ гана виже къведай кар яни? Заз члапахъ жез кланзава Вагъаб Къазибегован. Эгер им гъакъикъат ятла, геж хъанатлани, и делилрикай хабар гуннай сагърай лугъуз кланзава адаз. И гафр бине авачирбуру я лугъузни жедач завай. Вучиз лагъайтла, исятда Вагъаб Къазибегов республикадин Общественный палатадин член я. Жагагъат ада ихътин тапарриз рехъ гуда.

Чи Къиблепатан районра амайбурув гекъигайла усал гъалар арадал атанвайди вири халкъди аннамизшзава. Идани, гьелбетда, чи лезги кадрийри халкъдин гъалгъвал хъсанарун патал бес къадар чалишмишвилер ийин тийизвайди къалурзава. Гъайиф!

Бюджетдин такъатар - менфятлудаказ

1

такъатар гъакъикъатдани чпиз государстводи куьмек гунин игътияж авай граждана яшайишдин жигъетдай хуьн патал реке тун герек я лагъай члал я.

В.Путина къейд авурвал, регионар финансралди таъминарунин месэляяр къе виридалайни важиблугурун, гъакъикъатдани виридалайни муракъбурун жергедик акатнава: "Гъакъикъатда гъар са региондин бюджетдиз талукъ политикада ишлемиш тавунвай хейлин резервияр ава. Аник регъятбур тушир вири шартлар фикирда къуна кланзавай алай макъамда къвалахдин кар алай терефар дуьм-дуьздаказ тайинаруни ва я маса территорияда къилиз акъудзавай вири проектри жезмай

къван гзаф менфят гун къазанмишунни акатзава. Гьелбетда, ресурсрив къадирлудаказ эгечлуникай, пулдин такъатар менфятсуздаказ ишлемишунихъ галаз женг члуьникай, эхирни месэляяр гъялунив, вири патарихъай юквар-чиплер яна, дуьзгъундаказ, иесивилелди эгечлуникай рахун герек я.

Гьелбетда, къвалахдин кар алай терефар тайинардай члавуз къарарар жезмай къван ачухдаказ къабулун, куь законар акъуддай собранийрихъ, политический партийрихъ, общественный организацийрихъ ва гражданахъ галаз датлана алакъаяр хуьн герек я", - лагъана вичин сифтегъан гафуна государстводин Къили.

Ахпа заседандал гъанвай месэляяр агалай къайдада веревирдна.

Россиядиз герек реформаяр

1

клантла вич законодательство хъурай, клантла - государстводин программа, чна а къарарар Кеферпатан Кавказда гъи сагъда кардик акатдатла, гъадакай гъамиша фикир ийиз хъайиди я", - лагъана А.Кудрина. Ада вич къанун-къайда хуьдай органрин реформа тухунин месэлада расалмиш хъайидакай суьгъбетна. Ам къиле тухудай члавуз и барадай регионрин векилвилериз талукъ муькинвилерни веревирднай.

"Кеферпатан Кавказда чуьруькрин гъалар арадал атун себеб яз вири уьлкведа къанун-къайдаяр хуьдай органар гъа са жуьрединбур хъунин къарар къабулнай", - суьгъбетна докладчиди.

Алексей Кудрина мадни малумаривал, и семинардин сергытра аваз гражданилин инициативайрин Комитетдин проектдин къвалахдин жуьрейрикай сад Кеферпатан Кавказдин, гражданилин обществодин месэляяр ахтармишунникай ибарат я.

Докладчиди къейд авурвал, Украинада къиле физвай вакъайрихъ галаз алакълу яз Россиядин Федерацияди алай вахтунда лап муракаб девир кечирмишзава. Эхиримжи вахтара уьлкведа Рагъаклидай патлахъ галаз чуьруькдиз акъатунын къетлен гъалар арадал атанва, базардин экономикадин са бязи къайдаяр шаклувилик кутаз башламишнава. Адан фикирдалди, Украинадихъ галаз алакъаяр пайгардик кутурла, уьлкведиз акси санкцияр къуватдай вегъейла, гъалар пайгардик акат хъийида ва ида Россиядиз дуьньядин экономикадик сихдаказ эгечлуьнин карда куьмек гуда.

А.Кудрин Россиядин пул къиметдай аватунихъ галаз алакълу са жерге месэляирални акъвазна. Адан фикирдалди, и кар себеб яз уьлкве цийи хъуьунин муькинвилер аквадайвал агъуз аватнава. Россиядин лап важиблу реформайрин жергедай ада государстводин бюджетный системадин реформа къетлендаказ къейдна.

"Яшайишдин жигъетдай куьмек гунин месэляяр бюджет патал залам пар хъанва. Идахъ галаз алакълу яз куьмек гъакъикъатдани ахътин игътияж авайбуруз гун лазим я", - къейдна Россиядин финансрин виликан министрди.

Докладдилай гуьгъуьниз къватл хъанвайбуру Алексей Кудриназ суалар гана. Гуьгъуьнлай семинардал МГУ-дин географический факультетдин профессор Наталья Зубаревич, ДГУ-дин государстводин теориядин ва праводин кафедрадин заведующий Айгум Айгумов, "Аялар чи гележег я" Фонд тешкилай кас тир Икрамудин Алиев ва масабур рахана.

21-февралдиз семинарди вичин къвалах давамарна, и мярекатдин сергытра аваз са жерге ксар рахана, гъакъикъат элквейе столар тешкилна.

Семинарда машгъур журналист, общественный деятель Николай Сванидзе, "Е.Т.Гайдара тварунихъ галай экономический политикадин институт" Фондунин "Политический экономия ва регионар вилик тухун" твар ганвай илимдин хилекен руководитель Ирина Стародубровскаяди, РАН-дин востоковеденидин Институтдин илимдин чехи къуллугъчи Руслан Къурбанова, журналист Орхан Жемала, республикадин общественный организацийрин, СМИ-рин векилри, ДГУ-дин преподавателри ва студентри иштиракна.

Ина гьар са дагъви шаир хъиз рахазва

Дагъустан - шииратдин майдан

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

1 ◀

Алатай гьафтедин жуьмя юкьуз Махачкъалада М.Горькийдин тварунихъ галай Урусрин госдрамтеатрдин члехи залда Дагъларин уьлкведа Литературадин йис ачухуниз ва Дагъустандин писателрин Союздин 80 йис тамам хъуниз талуькарнавай шадвилдин мярекат кьиле фена.

Ана РД-дин Кьил Рамазан АБДУЛАТИПОВА, РД-дин Халкъдин Собранидин Председатель Хизри ШИХСАИДОВА, РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдусамед ГЪАМИДОВА, адан Сад лагъай заместитель Анатолий КЪАРИБОВА, Дагъустандин писателрин Союздин председател Мегъамед АГЪМЕДОВА, РД-дин культурадин министр Зарема БУТАЕВАДИ, республикадин министерствойринни ведомствойрин регъберри, яратмишдай интеллигенциядин векилри иштиракна. Дагъвийриз и сувар мубаракиз гьакни Москвадай, Астрахандай, Чечнядай ва Ингушетиядай мугъманар атанвай. Мярекатдин иштиракчияр театрдин фойеда ачухнавай ктабрин выставкади кьаршиламишна. Анал шаирринни писателрин яратмишунрилай гьейри, общественно-политический, аялрин литературадихъ, жуьреба-жуьре илимрин кваллахрихъ, критикадин кватлалрихъ галаз таниш жедай мумкинвал авай. Вични Дагъустандин цлукьуд члалал!

- Къенин юкьуз неинки са литературада, гьакни яратмишдай амай хилерани диде, буба, Аллагъ ва Ватан кьилин темаяр хун лазим я, - лагъана республикадин Кьили, мярекат ачухдайла. - Россия ва Дагъустан асул гьисабдай шииратдин майданар, шииратдин халкъар я. Дагъустандин писателрин Союз Россияда виридалайни члехиди хъуни и кар мад сеферда субутзава. Инанмишвилелди чавай Дагъларин уьлкведа гьар са дагъви шаир хъиз рахазва лугъуз жеда, - кьейдна Рамазан Абдулатипова.

Республикадин Кьили гьисабзавайвал, акьалтзавай несилар Стлал Сулейманан, Цладаса Гьамзатан, Расул Гьамзатован, Эффенди Капиеван, Фазу Алиевадин ва машгур маса шаиррин эсеррал бинеламиш хъана тербияламишна кьанда. Адан фикирдалди, алай аямдин писателри Россиядин уьмуьрда хъсанвилехъ кьиле физвай вакъийайрикай, общественный метлеб авай темайрай кхьин лазим я. Дагъустандин халкъдин шаир Фазу Алиевадин яратмишунрикай рахадайла, Рамазан Абдулатипова адахъ республика патал важиблу темайрай кхьенвай эсерар гзаф авайди кьейдна. Республикадин Кьили философиядин шиирар теснифунай РД-дин писателрин Союздин председател Мегъамед Агъмедован бажарагъни кьейдна, адав Дагъустандин виридалайни члехи награда - "Республикадин вилик лайихлувилерай" орден вахкана. Жуьреба-жуьре наградайриз гьакни РД-дин писателрин Союздин са жерге маса членарни лайихлу хъана.

"Дагъустанда бажарагълу ксар гзаф ава. Чи республикадин шаиррин яратмишунар алай аямда дерин фикиралди тафаватлу жезва. Виридалайни важиблуди датана хайи члаларин кьайгъу члугун я. Гьар са члал са дунья хъиз я, шаирринни писателрин яратмишунар себеб яз чавай дуньядин девлетарни лезетар кьатлуз жезва. Литературадин йис - им чи сувар я, гьик лагъайтла вири Россия хъиз, Дагъустанни шаирринни писателрин макан я. Литературадин йисан сергьятра аваз цли Махачкъалада шииратдин Театрни ачухда", - лагъана РАбдулатипова.

- Алай вахтунда чи Союзда Россиядин писателрин Союздин членар тир 200 шаир, писатель, публицист, таржумачи, критик ава, - гатлунна суьгьбетдив Мегъамед Агъмедов. - Эхиримжи йисара хейлин дегишвилер кьиле фенатлани, чалай дуствилизни стхавилиз ик-рамзавай Союз хуьз алакьна. Дагъустандин писателар вири са литературадин - Дагъустандин литературадин векилар я. Абуру саналди жуьреба-жуьре члаларалди Дагъустандин ктаб кхъизва. Писателривай обществодывайни гьу-

куматдивай, хайи республикадик кьалабулух кутазвай месэлайривай кьерех хъана яшаммиш жедач. Республикада кьиле физвай гьар са вакъиа писателдин рикли гьиссзава. Дагъустандин литература гьамиша халкъдихъ галаз санал ала. Халис шаир халкъдин дердийрикайни месэлайрикай рахазвай мез я. Заз кье бязи писателар чпин яратмишунри, чпив ва хуси гьайбатдив эгечизавай тегьер дегишариз кланзава. Инсанвилдин ерияр ва яратмишдай бажарагъ авачиз члехи эсерар арадал гьиз жедач, - кьейдна М.Агъмедова.

Ада гьакни кьилди вичин ва вири писателрин тварцихъай республикадин Кьилиз писателрин тешкилатдиз куьмекар гунай сагърай лагъана.

Россиядин писателрин Союздин сад лагъай секретарь Геннадий ИВАНОВА хиве кьурвал, Россияда Литературадин йис халисдаказ ачухун адаз Дагъустанда акуна. "Кье Литературадин йис ачухнавай тегьер, гьакьикъатдани, писателрин кьайда я, - лагъана ада. - Дагъустанда писателриз гьамиша гьуьрметзава, абуруз фикир гузва. Чаз вири Россиядани гьакни хъанайтла кланзавай. Куь республикада авай писателрин тешкилат активнибурукай сад я: муквал-муквал жуьреба-жуьре мярекатар, гьуьрушар тешкилзава, - алава хъувуна ада. Гьуьрушар Г.Иванова Рамазан Абдулатипован литературадин ирс хуьнай ва вилик тухунай В.М.Шукшинан 85 йис тамам хъунихъ галаз алакьалу яз арадал гьанвай Вирироссиядин общественный награда-кьизилдин медаль ва Мегъамед Агъмедован РФ-дин СП-дин правленидин патай Грамота вахкана.

Ингушетиядин писателрин Союздин председател Раиса ДИДИГОВАДИ Ингушетия Республикадин Кьил Юнус-бек ЕВКУРОВА Дагъустандин писателрин Союздин тварцихъ рекье тунвай Тебрикдин чар келна.

Гьуьрушар трибунадихъай дагъустанвийриз "Москвадин литератор" газетдин кьилин редактор Иван ГОЛУБНИЧИЙДИ, Астрахандин писателрин тешкилатдин председател Юрий ЩЕРБАКОВА, Ставрополдин писателрин тешкилатдин председател Александр КУПРИНА, Чечнядин писателрин Союздин председателдин заместитель Эдуард МАМАКАЕВА Литературадин йис ачухун ва Дагъустандин писателрин Союздин 80 йис тамам хун мубаракна.

Рамазан Абдулатипова абуруз республикадик мугъман хъунай ва тебрикар авунай чухсагъул малумарна.

"Бязи дуьшубуша шаирдин кьелемдикай кхатнавай тек са гаф, са цлар атомдин бомба арадал гьунилай зурба метлеб авай цийивал жезва. Дагъустанда кьуватлу, хийирлу гафуниз кьимет гуз алакьзава. Шаир хун члехи лайихлувал я. За Литературадин йис Дагъларин уьлкведа вини дережада аваз кьиле фидайдак еке умудар кутазва. Алай йисуз чна Члехи Гьалибвилдин 70 йис кьейдзавайди риклелай алудна виже кьведач. Чи республикайрин писателрин тешкилатрини писателри дяведин йисара члехи роль кьугъвана. Фронтдиз Дагъустандин писателрин Союздин председател Абдулвагъаб Сулейманов, шаирар, писателар, драматургар - Хизгил Авшалумов, Алим-Паша Салаватов, Ибрагъим Керимов, Багъаудин ва Муталиб Митаровар, Мегъамед Сулейманов, Мегъамед-Султан Ягъев, Абдулмажид Ханалов, Абакар Мудунов ва хейлин масабур фена. Гьайиф хьи, абуруз виридаз багърийрин патав хтун кьисмет хъанач", - алава хъувуна республикадин Кьили.

Рамазан Абдулатипова Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Анатолий Къарибовал ва республикадин культурадин министр Зарема Бутаевадал Дагъустандин писателрин Союздихъ галаз санал Ватандин Члехи дяведин йисара кхъей ва Ватандин Члехи дяведикай теснифнавай Дагъустандин шаирринни писателрин эсеррин кватлал гьазурун тапшурмишна.

Шадвилдин мярекат концертди давамарна. Гьакни Дагъустандин писателрин Союздикай гьазурнавай документальный фильм кьалурна.

ЮНЕСКО-дин векилар - Дербентда

Гуьзчивалдай совет тешкилда

РД-дин Килин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-кьуллугьдин ва информациядин управлениди хабар гузвайвал, 24-февралдиз "Къадам Дербент" твар ганвай Государстводин тарихдинни архитектурадин музейдин - заповедникдин бинедаллаз шегьердин 2000-йисан юбилей сувар хьиз кьейд авуниз гьазурвал акунин месэлайрай совещание кыле фена.

РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагай заместитель Анатолий Къарибован регьбервилек кваз кыле фейи и серенжемда РФ-дин кьецепатан крарин министрстводин ЮНЕСКО-дин крарин рекьяй Комиссиядин жавабдар секретарь, Россиядин Виридуьньядин ирсинин Комитетдин президент Григорий Орджоникидзе, Россиядин культурадин министрстводин культурадин ирс государстводи хуьнин рекьяй Департаментдин директор Владимир Цветнова, Россиядин культурадин министрстводин ЮФО-дин, СКФО-дин ва КФО-дин рекьяй Управленидин руководитель Татьяна Селедцовади иштиракна.

Совещанидал гьанвай месэляяр гьалунив эгечдалди вилик Анатолий Къарибова Дербентдин юбилейдиз гьазурвал акунин сергьятра аваз республикадиз фикир ва кумек гунаг гьуьрметлу мугьманриз сагьрай лагана.

"Суварин серенжемри Дербентдин, Дагьустандин цийи кьамат арадал гьуниз, Россиядин халкьарин культурадиз ийизвай итиж артухаруниз кумек гуда. Дуйньядин политикадин рекьер сад-садал гьалтзавай чкадал алай, стратегиядин жигьетдай важиблу чка кьазвай Дербент эхиримжи пуд асирда Закавказьеда, Мукьвал тир ва Юкьван Рагьэкечдай пата Россиядин интересар тестикьаруниз кумек гузвай лап важиблу центрайрикай сад яз хьана. Ада Россиядин государственность кьвачел акьалтунин ва вилик финин карда кьетлен роль кьугьвазва.

Дербент дуйньядин цивилизациядин хазиана я. Деги девирра виче искусстводи ва сеняткарвилери цуьк акьуднаваз хьайи, дуйньядиз хьенчин кьапар, яракьар гьазурунин, гамар хрунин барадай вини дережадин устадвилерин чешнеяр кьалурай и шегьердин памятникар 2003-йисуз ЮНЕСКО-дин Виридуьньядин культурадин ирсинин сиягьдик кутуна. Идани а памятникрин метлебувал дуйньяда лап вини дережада гьисаба кьунин патахьай шагьидвалзава", - кьейдна Анатолий Къарибова.

Ада мадни малумарайвал, юбилейдиз гьазурвал акунин кьвалах Россиядин Президентдин ва Гьукуматдин кумекни галаз, властдин федеральный ва региональный органрин иштираквал аваз кыле физва. Вахт тими аватлани ва пландик кутунвай серенжемар финансламишунин жигьетдай тайин тир четинвилер гьалтзаватлани, рекьерни кучер ва паркар цийикла туькьур хьувунин, здравоохраненидин ва образованидин объекттар пайгар гьалдиз гьунин барадай хейли кьвалахар кылиз акьудиз алакьнава. Нарын-Къала кьеледа культурадин ирсинин памятникар лазим тир гьалдиз гьунин барадай РФ-дин культурадин министрстводи чехи кьвалахар кылиз акьудна. И кардал республикадин министрствояр, ведомствояр, муниципальный тешкилатар, карчи дестейрин векилар желбна.

Вичин нубатдай яз, РФ-дин кьецепатан крарин министрстводин ЮНЕСКО-дин крарин рекьяй Комиссиядин жавабдар секретарь, Россиядин Виридуьньядин ирсинин Комитетдин президент Григорий Орджоникидзе малумарайвал, и сеферда Дербентдиз пешекарин десте атуна Россиядин Гьукуматдин вице-премьер Александр Хлопонинан председателвилек кваз кыле фейи федеральный тешкиллувилерин комитетдин заседанидал раиж авур, четинвилер арадал гьизвай са жерге месэлайрихь галаз алакьалу я.

Григорий Орджоникидзе мадни кьейдна: "Дербент надир шегьер я, ам масадбурув сабурулувилелди эгечлунин, жуьреба-жуьре миллетрин арада меслятвал хьунин чешне кьалурзавай шегьер я. Алай вахтунда килинди и надир ирс жув патал

ва гележегдин несилар патал хуьникай ибарат я".

Совещанидин нетижайриз журналистрихь галаз суьгьбетдай члавуз баянар гайи Россиядин культурадин министрстводин культурадин ирс государстводи хуьнин рекьяй Департаментдин директор Владимир Цветнова кьейд авурвал, Нарын-Къала кьеледа эцигунринни ремонтдин кьвалахар кыле тухунин барадай Дербентдин агьалийрик ва эксперттик секинсузвал кутавай вири месэлайрин хьизвал алуднава. Идалайни гьейри, "Къадам Дербент" твар ганвай Государстводин тарихдинни архитектурадин музейдин - заповедникдин бинедаллаз гуьзчивалдай совет тешкилув кьарардиз кьачунва. Адан составдик шегьердин ва республикадин патай эксперттар, музейдин работникар, пудратдин ва проектдин организационин, Дагьустандин культурадин министрстводин кьуллугьчияр кутада. Гуьзчивалдай советдин членри заказчийриз меслятар кьалурда. Абуруни, чпин нубатдай яз, экспертный дережада аваз гуьгуьнлай кьарарар кьабулда.

Кьеле гьунгуьна хтунихь галаз алакьалу месэлайрикай гьейри, совещанидал вилик акьвазнавай юбилей информациональный жигьетдай раиж авунин, ЮНЕСКО-дин штаб-квартирада Дербентдин ва вири Дагьустандин презентация кыле тухунин месэляри веревирдна, - лагана эхирдай Григорий Орджоникидзе.

Совещанида РД-дин культурадин министр Зарема Бутаевади, РД-дин печатдин ва информациядин министр Азнаур Аджиева, Дербент шегьердин администрациядин векилри, алимри, объекттар гуьнгуьна хутадайбуру, экспертти иштиракна.

Гужуналди
кьватI хьийизва

Дагьви ШЕРИФ

Накь "Дагьустан" РИА-дин залда Россиядин судебный приставрин федеральный кьуллугьдин (ФССП) Дагьустан Республикада авай управленидин регьбер Низами ГЪАЛИМОВ (шикилда) ва адан заместитель Мурад МЕГЪАМЕДОВ журналистрихь галаз гуьрушмиш хьана. "Ачух власть" проектдин сергьятра аваз кыле фейи и пресс-конференциядал абуру чпи регьбервал гузвай кьурулушди алаатай йисуз авур кьвалахдикай ва гележегдин планрикай суьгьбетна.

2014-йисуз управлениди республикадин сад авунвай бюджетдиз 858 млн 944 агьзур манатдин налогдин ва жермейрин пулар гьанвайдакай, им пландилай артух тирдакай лагьпна Низами Гьалимова.

- Ибур лап важиблу рекьмар я, - давамарна ада. - Им чи управленидин ва кьилди гьар са приставдин кьвалахдин бегьер, нетижа я. Исполнительный производстройрай чун алаатай йисуз ФССП-дин регионрин кьурулушрин арада ругуд лагьай чкадиз лайихлу хьана. Низами Гьалимован ва адан заместителдин суьгьбетдай малум хьайивал, чи республикада судприставрал лап гзаф гьалтзавай тахсиркарвал - им аялриз алиментар тагун ва вахт вахтунда бурж вахун тавун я.

- Алиментар гун тийизвайбурулай кьарагьарнавай уголовный делояр артух хьанва, - лагана М. Мегьамедова. - 2014-йисуз ахтин 705 дело кьарагьарна. Абурукай 179 нубатдин сеферда кьарагьарнавайбуру я. Чи республикада вахт-вахтунда кредитор вахун тавуниз талуьк тахсиркарвилерни гзаф я. Са девирда кредитор кьачун адетдиз элкьвенвай, гуьгуьнлай абур вахкуз тежез-вайбуру пайда хьана. Гьа са вахтунда суддин заседанийрал низам-кьайда хуьн тавуниз талуьк делойризни тимили килигзава. Чи агьалийриз гзаф вахтара судда чеб тухудай тегьер чизвач. И жигьетдай РФ-дин кьанунда дегишвилер гьатнава ва кьайда чурайбуру патал жавабдарвал артухарнава, - кьейдна ада.

Дагьустандин судприставри алаатай йисуз суддин 17 178 заседанидал хата-сузвал хвена.

Ришветбазвилер акси государстводин политикадин сергьятра аваз управлениди кьайдаяр хуьдай кьурулушриз 11 материал ракурнава, приставриз ришвет гуз клан хьайибурулай 9 уголовный дело кьарагьарнава. Россиядин ФССП-дин Дагьустанда авай Управленидин вад векилдилай ва са кьуллугьчидилай ришветбазвилер уголовный делояр кьарагьарнава.

Кьурулушдал ихтибарнавай везифаяр ерилудаказ кылиз акьудунин патахьай чи улкьедин регьберрини кьайгьу члугьвазва. Цинин исалай ФССП-диз талуьк са жерге кьанунра дегишвилерни гьатнава.

Нетижаяр кьуна

Жасмина САИДОВА

"2014-йисуз алакьадалди таъминарзавай карханаири агьалийри 11 миллиард манатдилай гзаф кьадарда аваз кьуллугьар агакьарнава. Алакьадин хиле эхиримжи йисара зегьмет члугьвазвайбурун кьадар 5 агьзур касдилай артух хьанва. И хиле юкьван мажибдин кьадар 22,4 агьзур манатдиз барабар я". РД-дин алакьадин ва телекоммуникацийрин министр Сефер Алиева 25-февралдиз кыле фейи коллегиядал авур доклад алакьадин ва телекоммуникацийрин хиле пай тир алакьадин операторин кьвалахдин нетижайриз талуьк яз и гафарилай башламышна.

Мярекат министрстводи 2014-йисуз авур кьвалахдин нетижаяр кьуниз ва алуькнавай 2015-йисуз кьвалахунин план тайнаруниз талуькди тир. Коллегияда РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель М.Исаева, РД-дин госудстводин автономный "РД-да государстводин ва муниципальный кьуллугьар авунай гзаф везифаяр тамарзавай центр" идарадин руководитель О.Хасплатова, РД-да УФАС-дин руково-

дитель Кь. Кубасаева ва са жерге маса пешекарри иштиракна.

Министрди хабар гайивал, сотовый ва интернет алакьадин кьуллугьар республикадин 90% мулкунал таъминарзава. Санлай кьачурла, Дагьустанда 3 миллиондилай артух абонентар ава. 70% агьалийри Интернетдикай менфят кьачузва. Вилик акьвазнавай асул месэлайрикай сад республика тамамдаказ гьам сотовый, гьамни интернет-алакьадалди таъминарун я. Кьакьан дагьдин, яшайиш патал четин гьалар авай районар тамамвилелди интернет ва мобильный алакьадалди таъминаруни, гьисабзавайвал, ана агьалийри "электронный гьукуматдин" системадин бинедаллаз государстводин жуьреба-жуьре кьуллугьар кьвалай кьецел экьечI тавуна агакьардай, инра МФЦ-рин кьвалах тамамдаказ кыле тухудай мумкинвал гуда.

2014-йисуз республикада инновационный "кьуд лагай несилдин" сеть (4G) кардик кутунва. Сотовый алакьадин компанияри 4G сеть кьуватда жедай майданар гегьеншарунин, кьилди кьачуртла, Буйнакск, Избербаш, Кьизляр, Хасавюрт ва Дербент шегьерар кутунин кьвалах кыле тухузва.

РД-да рекьмарин телеведанидал элячлунин кьвалах давам жезва.

Алай вахтунда рекьмарин веданидин пландик кутунвай 164 объектдикай 140 объект эцигнава ва ишлемишиз вахканва.

2015-йисан эхирдалди республикада рекьмарин веданидал тамамвилелди элячлдайвал я.

Министрди гьакьни республикада почтадин алакьа хьсанаруникай ва кьуллугьар гегьеншаруникай, космосда авай спутникрин кумекдалди чка (рехь) жагьурдай ГЛОНАСС система кардик кутун патал Дагьустанда лазим кьвалах тухузвайдакай малумарна.

Коллегиядал мад са важиблу месэладикай - хел, дугьриданни виниз, тир чирвилер авай кадрийралди таъминаруникай рахана. Малум хьайивал, иллаки хуьрерин чкайра и месэла хьиз акьвазнава, гьикI лагьайтIа, пешедай килин образование кьачунвай программистар тими авай, вузар акьалтларнавай жегьил пешекарар желб авун патал кьулай шартлар тешкилзава. "Эгер кадрийар тахьайтIа, чалай са шейни алакьадач", - малумарна ДГУ-дин информациональный технологиядин факультетдин декан Сулейман Агьмедова. Ада кьарагьарай и месэла образованидин министрстводи гьахьлуди тирди хиве кьуна ва и рекьяй кьвалах тухузвайдакай хабар гана.

Виктегъ танкист

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

СЕЛИМОВ Шагьмурад 1920-йисуз Дагъустандин Куьре округдин Цналрин хуьре лежбердин хизанда дидедиз хъана.

Сифте чирвилер ада хуьруьн мискиндинх галай медресада, гуьгъуьнлай сифтегъан школада къачуна, 7-класс Цмуррин хуьре куьтягна ва хайи хуьре мектебда сифтегъан клас-срин муаллим яз къвалахна.

Ибур даявдилай вилик квай четин йисар тир Шагьмурад гъеле эвленмишни хъанвачир.

Гитлеран чапхунчийри чи ислягъ Ватандал хабарсуз вегъейла, вири жемятдинх галаз сад хъиз, амни ажугъламиш хъанай.

1942-йисан февралдин вацра Хив райондин военный комиссариатдай Селимов Шагьмурад Яру Армиядин жергейриз гуьгъуьллу-даказ фена. Къуд вацра танкистар гъазурдай училищеда чирвилер къачур жегъил фронт-диз рекъе туна ва ада 46-нумрадин танкадин полкуник кваз душмандин язгунар къуна, Кавказ ва маса чкаяр фашистрикай азадна.

Къати женгера хирер хъайи Селимов Шагьмурад 1943-йисан ноябрдин вацра Яру Армиядин жергейрай азадна, хайи хуьруьз рекъе хтуна.

Адаз Ватандин даяедин I дережадин орден, Жукован ва Ватандин Чехи даяедин юбилейрин медалар, грамотаяр гана.

Даявдилай гуьгъуьнлиз Селимов Шагьмурада Хив райондин хаммал гъазурдай контро-рада директор, Цналрин хуьруьн Ф. Энгельсан тварунихъ галай колхоздин председател ва гуьгъуьнлай хуьруьн школадин завхоз яз гъакъисагъвилелди зегъмет чугуна.

Ветерандин суьгъбетрай

Сир яз ама

Шагъабудин ШАБАТОВ

Зини даяедин ветеран рагъметлу **НАБИ-ЕВ Мустафадин** арада жуьреба-жуьре ихтилатар, суьгъбетар жедай. Са сеферда ада рикел хканай.

- Заз Маршал Конева команда гузвай фронтдин 5 лагъай гвардейский армиядин генерал Жадован штабдиз эверна. Азаднавай немсерин чилин гъакъиндай США-динни Советрин Союздин чехи начальник меслятар авун патал гуьруьшмиш хъун тешкилна къанзавай. И везифа зи хиве туна. Таргау шегъердин къулухъ,

Макрено станциядал Америкадин полковникди зун къабулна. Полковникдин таржумачи, малум хъайивал, адан ери-бине Хачмазай тир. Ам Америкадин солдат хъуни зун тажубарнай. Ада Дербент шегъер, Дагъустандин, Азербайжандин хейлин хуьрерни рикел хкана. Амма вич гъикл американийрин патаз акъатнавайди ятла, гъадакай лагъаначир. Советринни Америкадин къушунрин штабрин делегацийрин гуьруьш хъсандиз къиле фенай. Адалай гуьгъуьнлиз шадвилдин тлуьн-хъун тешкилнай. Вичин тост Америкадин полковникди Советрин Союздин игит аскеррин сагълугъдай хкажнай. Чи аскеррин тварунихъ ада лагъай хуш гафари зи руьгъни хкажнай. Амма хачмазви гъикл ва мус а патаз акъатнатла, ам вуж ятла лугъуз зун гъамша хиялрик хъана. Гъа и кар заз къени сир яз ама, - хълагънай ветеранди.

Ада аялар къутармишна

Мустафа Набиеван женгерикай, виктегъвилерикай гзаф журналистри, писателри журналра, газетра, ктабра хъевна. Ятлани келзавайбуруз гъеле малум тушир вакъаярни ама. Заз ада чи хуьруьн ва райондин аялар ажалдикай гъикл къутармишнайтла, гъадакай суьгъбет ийиз къанзава.

1945-йисан зулуз ам, 10 югъ отпуск къачуна, хайи хуьруьз, Агъа Макъаз хъевза. Буба Абдулага лугъузвайвал, вил ракараллаз рагъметдиз фена. Къвале диде Гуьлчимен ва гъевчи вах кевсер амай. Хва Наби даяеда телеф хъайи диде, Мустафа акурла, цавук хклер къван шад хъанай. Ам хтайдакай хабар хъайи вири жемятди Абдулагъдин къвалер галай вини магъледихъ гъерекатна. Хваш-беш, шадвилдинни пашманвилдин суьгъбетар ийиз, югъ акъатна.

Вич хтунал шадвал ийиз хъайи Мустафадин гуьгъуьлар, хуьруьнбурун ихтилатриз яб гайила, перишан хъана. Дяве куьтягъ хъанвайтлани, жемятдиз каша тади гузмай. Бубаяр даяеда, дидеяр кашарикни азаррик къейи хейлин аялар етим хъанвай. Гъарма сад вичин хизандин дидарда авай и четин йикъара етимрин къайгъу чулгувас хъун четин тир. Ятлани регимлу инсанри, чпиз авай тлимил-шимил гуз, абур къиникикай къутармишзавай. Патал хуьрерай колхоздин председателвиле ракурзавай инсанрини са акъван рикл гваз къвалахзавачир, фермаяр чклай гъалдиз атанвай, хуьре авай фермаяр ацахънавай, абур хъувуникай фикирдай касни амачир.

Мустафадин патав мирес Мурадагъани, Къарабеган Имиргеб атана. Абуру, вилерал накъвар алаз, жемят, иллаки етимар, авай чуру гъалдикай ихтилат авуна ва са серенжем къабулун къевелай тлалабна.

Яшлу хуьруьнвийри чпиз Мустафадикай са панагъ жедайдак умуд кутунвай. Амма и арада Набиевалай вуч кумек гуз алакъдай? Адан ихтиярда амайди са югъ тир. Армияда лап четин шартлара тади серенжемар къабуллиз хъайи Мустафадикай кветли ва тади къарар къабулна. Ам гъа юкъуз, дидедиз сагърай лагъана, Махачкъаладиз рекъе гъатна, вучиз лагъайтла райондиз - Къурагъиз финикай файда авачир.

Обкомдин сад лагъай секретарди хур орденрайни медалрай ацанвай жегъил офицер-капитан хушвилелди къабулна. Жужунар авурдалай къулухъ ам атунин мурад вуч ятла лугъун тлалабна. Набиеваз дикъетдивди яб гайидалай къулухъ обкомдин секретарди гъа гъиле-гъил аваз лазим ксариз вичин кабинетдиз эверна ва абуруз, яргал тевгъена, Къурагъиз фин ва тади гъалда етим аялар детдомриз къабулун тапшурмишна.

Мустафа Агъаевичан кумек себеб хъана, райондин вири хуьрерай ва Агъа Макъайни Къурагърин, Къирийрин детдомриз хейлин етимар тухванай. Партияди ва советрин Гукуматди абуруз бубавални авуна, дидедални.

Лугъузвайвал, эгер гъа хуьтлуьз абур хуьрера амайтла, саки вири телеф жедай. Къе абурукай хъсан къвалин къан сагъибар хъанва. Абурукай 7 кас къенини юкъузни Цийи Макъа яшамаш жезва. Даяедин етимар мукъвал-мукъвал тувш жезва, багърийри хъиз, сада-садал къил чулгувазва, аял вахтар рикел хъизва, ахътин йикъарикай ихътин йикъар хъхъунал шадвал ийизва. Аллагъдиз шукур гъиз, чпиз бубавал авур Мустафа халудин руьгъдиз икрам ийизва.

Риклин динжвал

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ,
Абдулкадир АБДУЛКАДИРОВ

И мукъвара чун цуругъви **НАЖМУДИНОВА Зелиха** бедедиз - даяединни зегъметдин ветерандиз ва Игит дидедиз - мугъман хъана. "Аллагъдин паттай тир мугъманар къвачел къарагъна къаршиламишдай адет я, куьне айибмир, къвачер амач, чан балаяр", - лагъана, гуьлуьт хразвай къунарни гъалар чарпайдал эцигна, ада чун пара хушдиз къаршиламишна.

1920-йисуз зегъметкеш хизанда дидедиз хъайи ада Ватандин Чехи даяедин ветеран гуьл Шагьбан Нажмудиновахъ галаз санал 11 аял чехи авуна. Зегъметдин 55 йисан стаж авай ам ихтилатдик эчекна.

- Зи буба Ражаб Шавлиев яру партизан (адан шикил Ахъегърин музейда

ран хизандихъ галаз яшамаш жезва. Адаз Лакунай гъанвай свас Гуьлназ, хтулар Эльдар, Рашид... "чан диде, чан баде" лугъуз, хатур къачуз алахъзава, сагърай!

Зи балаяр къисметди гъар сад саниз акъуднава. Руш Исмая - Краснодарда, Сурая - Ставрополда, Индира - Махачкъалада, Нажмудин - Дербентда, Гъайдан (ам пуд аял туна, 35 яшдаваз рагъметдиз фена, хизан - Дербентда, Назиле, Разия, Мухтар - хуьре, Сийибатан хизан Ахъега (рагъметдиз фена) ава.

Аферин, абурулай чпин веледар зегъметдал рикл алай, чехи-гъевчи чидай халис инсанар, пешекарар яз тербияламишиз, гъардаз вичин къвалюгъ кутаз алакънава. Чехи хизандин хъсан адетар лайихлудаказ хтулрини птулри давамарзава. Алатай вахтар гагъ хъвер, гагъ шел кваз рикел хъиз-

Зелиха баде хва Хейбарахъни свас Гуьлназахъ галаз

ава), диде Перисултан хуьруьн Буденныйдин тварунихъ галай майишатда колхозчи тир. 1939 - 1984-йисара, яни пенсиядиз экъечдалди, зани гъа колхозда юкъ какурна. Залум даяедин йисара къвалахдилай хтана, чна фронтдиз сун бебълеяр, гуьлуьтар, жигетар храдай. Гъаларни вугана, гукуматди гъар са хизандал гъахътин мажбурнама вегъенвай. Гъа макъамда акатай хесет къени кума, ингъе ара хъанмазди къунарни гъалар гъиле къазва. Низ чида, жуван уьмуьрда за шумуд агъзур жуьт гуьлуьтар хранватла.

Пара азиятар акъалтна чал даяедин йисара. Фронтдин далу патад дагълух хуьрериз гъилелди рекъер туькьурриз, Къычлияр дагъдин никлера сил, мух, къахар цана, абур ламаралдини къулалди дашмишна. Къуй, я Аллагъ, мад даяе тахъурай! Гъич рикелай алатдач, са сеферда чун, рушар, вилик мухан цуьлерин пар алай ламарни кваз Къеуьлрин никлерай хъевзавай. Рехъ йифе гъат тавун патал чна гъайванрик тади кутуна. Сакардин клар лугъур хаталу чкадилай (анин са пад къых я, мукъ пад - дерин дагъар) ламран пар къыха акъуна хъиз, гъайван дагъардиз аватна къена. Еке зегъметдивди арадал гъанвай рузи гадариз жедач хъи, са гужуналди цуьлер винелди ахкъудна, жуван къулаз хъияна, йифен лап геж хуьруьз хтана.

Зегъметдин, фронтдин ветеран рагъметлу Шагьбанахъ галаз (1924-2007) чна даявдилай къулухъ хизан кутуна, къвалер эцигна. Даяедин макъамда саки йисни зура ада колхоздин устларвиле, бульдозериствиле ва эхиримжи йисара шофёрвиле къвалахна. 1960-70-йисара сад садан гуьгъуьналлаз чаз 11 аял хъана - 4 хвани 7 руш. Пара аялар пара азиятарни я, чан бадедин. Са патахъай, Игит дидевилел за дамахин ийизва. Вучиз лагъайтла абур вири къвачел акъулдун, дуьздаказ тербияламишун зарафат кар туш гъа. Зун хуьре авай гъевчи хва Хейба-

вай 95 йисан яшдавай Игит диде Аллагъди гайи къисметдилай рази я.

- Шукур хъайидан кумекдалди хтулрин мехъерар авун, птулриз махар ахъаюн патал 100 йисан яшарив агакъарна къанда, - зарафат кваз лугъуз-ва Зелиха бадеди.

Гъейранвал ийиз жеда адан лигимвилел: чехи яшар хъанватлани, 17 йисуз къекъевез, вичивай-вич тамамвилелди идара ийиз тежез месел алатлани, сагъсуз я лугъуз шикаятзавач ада. Анжах "ваз пенсия гъикъван ава, гукуматдин талукъ тир къуллугърин патай кумек авани?", лагъай чи суалди адан чиник живи хъен кутуна.

- Даяединни зегъметдин ветеран, 11 аялдин дидедиз яшлувилей къуллугъдин 1200 манатни кваз, вири 10 агъзурни 700 манат пенсия къевезва, - лагъана Гуьлназа. Вучиз ятлани, гъадалай яшариз гъевчи ва тлимил стаж авайбуруз 15 агъзур манат гузва. Къекъевез жезвач къван, набутвилдин пенсия туькьурриз къанз райондин идарайриз фейила, "ам Махачкъаладиз твах" лагъана. Чарпайдилай къарагъар тежезвай за ам гъикл тухуда? Авайвал лагъайтла, зун хуьруьн администрациядин ва райондин яшайишдин къуллугърилай нарази я. Хуьре авай яшлу, лайихлу къуьзуь кас я лагъана, са суварин юкъуз хъайитлани ам агъмишдач...

- Бесара, бесара, чан руш, Аллагъди гайи йикъаз шукур хъуй! Пара хъсан я: иштягъ пис туш, къени айнаяр алачиз газет къелзава, рахазва, гуьлуьт хразва. Эхир хийир хъуй лугъувал, заз уьмуьрдин виридалайни багъа пишкеш къайгъудар гзаф къадар багърийрин арадариклин динжвал я. Мугъманар чи шикаятрихъ яб акализ атанвач, абуруз сагърай лагъ хуьре виридакай чи къвалин рак ачухнавай, - лагъана, Зелиха баде чавай гъал-агъвал хабар къаз эгечна.

Эхъ, дуьз лугъуда хъи, камаллу агъсакъалар чи къвалин, хуьруьн гъурмет - девлет таъминарзавай дестекар я. Къуй абур чахъ яргалди галамуькрай!

Конкурсдиз

Алуддач куьн садни риклелай

Ферид ВАГЪАБОВ

ГЪАБИБОВ Мегъарам Сафарович 1905-йисуз Ахцегь райондин Ялцугьрин хуьре дидедиз хъана. Хуьруьн алакъяар Азербайжандихъ галаз хъайивилляй ада 7-класс Агъдаш шегъерда 1920-йисуз куйтягна. Зегьметдин дадни адаз фад чир хъана. Хуьре ва кьецепата Мегъарам хъсан дерзичи яз машгур тир. Адаз фасагъатдиз туьрк члал чидай. Ам 1932-йисалай ВКП(б)-дин член, Ялцугьрин хуьр 1952-йисуз дагъдай арандиз куьчарунин активный иштиракчи тир.

Дяве башламиш хъайила, М.Гъабиева Ахцегь райондин финотделда старший налоговый инспекторвиле кваллахзавай. Гьикъван алахъунар авунатлани, военкоматдай адаз эвер гузвачир.

М.Гъабиеван гъевчи стхаяр Буба ва Гъамидуллагъ дяведиз фенвай. Эхирни дяве башламиш хъайи вад вацралай М.Гъабиев фронтдиз рекъе гъатна.

1942-йисуз ам Гуржистандин Меликес шегъердиз политрук гъазурдай курсариз ракурна. Политрук яз М.Гъабиева неинки аскерар тербияламишна ва руьгъламишна, гъакл вичини душмандиз риклелай тефидай ягъунар къуна.

Адаз ганвай характеристикада капитан Капшуква ихътин гъафар кхъенва:

«...Минометный ротадин командирдин заместитель яз Гъабиев Мегъарам Сафаровича вич вафалу ва гафунал клеви политработник тирди къалурна...»

1943-йисан мартдиз Красный Бордин района киле феи женгера ада жуьрэтлувал ва дири-

башвал къалурна. Душмандин хар хъиз къвазвай гуьллеирзини килиг тавуна, адан ротади немсеривай 8 винтовка, 2 пулемет, 4000 патрон къакъудна ва душман къулухъ чуьгуниз мажбуьрна.

М.Гъабиева Ленинград душмандин гъалкъадай ахкъудун патал киле феи къати женгери иштиракна. Ленинграддай Москвадиз физвай ракурн рехъ тирвал ивиар экъичай къати женгера ротадин командирдин заместитель М.Гъабиев иллаки тафаватлу хъана. Ротади командованиди душмандал хабарсуз гъужумун буйругънавай. 19-мартдин экуьнахъ замполит подразделенийра къекъвена, ада аскерриз тлуьн ганватла чирна, ам гъар са аскердихъ галаз рахана ва гъар садан гуьгъуьл къачуна. Са къадар вахтунилай артиллерияди вичин кваллах башламишна...

Ротадин командирди "Вилики гъужумдиз!" - лагъана буйругъана. И ван галукуьай аскерар гъужумдиз къарагна. Замполит вилик жергейра аваз фена.

Садлагъана адаз са цуд метрдин вилик квай валарай гъилин пулемет дуьзмишнавай немс акуна. Ам агакъдалди душманди цай гана, тадиз чилел ярх хъайи замполит Мегъарамал, бахтунай хъиз, хер хъанач. Куртунай са шумуд тлеквен акъатнавайтлани, бедендихъ гуьлле галукънавачир. Ажугълу хъанвай замполитди, къудгъунна къарагна, душмандал веьена. Аскан буйдин, кьелечл якарин офицердиз жанлу немсдин хура акъвазун гьикъван четин хъанайтлани, ада вил акъална ахъайдалди немсдин чулуник квай чукул хъудна, душмандиз сухна. И къегъалвилляй М.Гъабиеваз Ватандин дяведин сад лагъай дережадин орден гана.

1943-44-йисара М.Гъабиева Ленинграддин 2-Ударный армиядин 123-стрелковый дивизиядин 255-полкуна батальондин комиссардин везифаяр тамамарна. Луга шегъердин мукъварив киле феи женгера адал са шумуд хер хъана. Ленинград шегъер гъалкъадай акъудунин, Великие Луки, Луга, Колпино шегъерар азад авунин женгера къалурай къегъалвилерай лезги офицердин хурудал Ватандин дяведин къвед лагъай дережадин орденди ва са шумуд медалди нур гана. М.Гъабиеваз "Викигъвилерай", "Женгинин лайихлувилерай", "Ленинград оборона авунай" гайи медалар иллаки багъа тир.

Женгинин рехъ батальондин комиссарди немсерин чилел акъалтарна. М.Гъабиев къвед лагъай группадин инвалид яз хуьруьз хтана ва ислягъ кеспидив эгечл хъувуна. Ада Азербайжандин Агъдаш шегъердин райфода заведующийвиле, Ялцугьрин хуьруьн Фрунзедин твару-

нихъ галай колхоздин председателвиле, Дербентдин окружной финансрин отделда старший инспектор - ревизорвиле, Мегъарамдуьруьн сельподин правленийдин председателдин заместителвиле, заготпунктунин заведующийвиле, пенсиядиз экъечлдалди Советский хуьруьн "Фрунзенский" совхоздин рабочкомдин председателвиле кваллахна.

Дяведин, зегъметдин, партиядин ветеран М.Гъабиева кваллахай са чкадани вичик рехне кутунач, темягъкарвал авунач, гъакъисагъвилелди, баркаллувилелди зегъмет чуьгуна ва гъурмет къазанмишна. Адан женгинин ва зегъметдин тежриба акъалтзавай несилдиз гъамиша чешне хъана.

1974-йисуз партиядин Лужский шегъердин комитетди ва горисполкомди Луга шегъер немсерин чапхунчийрикай азад авуна 30 йис тамам хъуниз талукъ яз Мегъарам бубадиз гъурметдин чар рахкурнай.

Гъабиева Ленинград шегъердин дяведин ветеранрин советдин теклифдалди Гъалиб-вилини югъ пуд сеферда женгинин юлдаширхъ галаз къаршиламишна. Гуьруьшмиш хъайила, абур Ладожский вирел фена, "Умуьрдин рекъе" къекъуьн хъувуна, дяведа телеф хъайи чпин женгинин дустар риклел хкана. Хуьруьз хтайла, ада сятералди школада аялриз, кимерал агъсакъалриз, жегъилриз итижлу суьгъбетар ийидай.

1998-йисуз 93 йисан яшда аваз Мегъарам буба рагъметдиз фена. Дяведин ветерандин къве хтудли Россиядин армиядин жергейра аваз алай вахтунда чехи бубадин баркаллу адетар давамарзава.

"За жуван
Ватандал
дамахзава!"

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

20-февралдиз Ахцегъа 23-февралдин сувариз талукъ шадвилдин мярекат киле фена. Кватл хъанвайбурухъ элкьвена, райадминистрациядин кыл Мегъамед-Рауф ГЪАНИЕВ рахана:

- Гуьрметлу ветеранар, район-эгълияр! Жуван, райондин руководстводин ва райсобранидин депутатрин патай квез и сувар рикин сидкъидай мубаракрай, чандин мягъкем сагъламвал, яргъи уьмуьр, килел ислягъ цав хуьрай!

Заз къе Ватан душмандикай хуьн патал далупатан зегъметдин гуьрметлу ветеранар тир Абдулкеримов Мегъамедкъасумов, Асаев Мирзабаладив, Гудаев Зейнединав, Дагъларов Жумридав, Исмаилов Мегъамедав, Манатиллов Седрединав, Шамхалов Исакъав, Шерифалиев Шерифалидив Ватандин Чехи дяведа Гъалибвили 70 йисан юбилейдин медалар вахкун хуш я.

- "Ватан иман я", - лугъуда халкъдин мисалда. За жуван Ватандал, адан регъберрал дамахзава, вучиз лагъайтла абур дуьзвал, адалатлувал гва. Итимдиз хайи Ватан хуьнин буржидилай пак кар авач. Алай вахтунда дуьньяда, патав гвай стха Украинада киле физвай вакияр аннамишайтла, чун пара секинсуз, четин девирда яшамиш жезва. Тарихдай аквазвайвал, ихътин шартлара чи халкъар мадни тупламиш, мягъкем жезва. Жегъил несил ватанпересвилдин руьгъдаллаз тербиялашуьнин, яркърихъ галаз санал инсанарни руьгъдин ва бедендин жигъетдай мягъкемарунин карда чи - ветеранрин хивени жавабдар буржи гъатзава, - лагъана, райондин вири ветеранрин патай зегъметдин ветеран Жумрид Дагъларова.

Ветеранриз сувар ва медалар мубарак авунихъ галаз санал, 23-февралдин суварин тарихдикай итижлу суьгъбет Ахцегъ РВК-дин комиссар, подполковник Рафик Мегъамедова авуна. Ада Ахцегъ района къе Ватандин Чехи дяведин 4 ветеран - Ибрагимов Ибрагим (Ахцегъ), Мирзоев Абдул (Луткун), Исмаилов Неби (Къаклар), Егъибегов Казум (Къаклар) амайдакай хабар гана.

Мярекатдал сувар мубарак авунин хуш келимаяр гваз гъакл Ахцегъ райадминистрациядин килин заместител Алмас Шуаев, подполковник Замир Герейханов, "Афганрин" Советдин председател Нажмудин Гудаев, "сельсовет Ахтынский" муниципалитетдин килин заместител Къардаш Гъакиев, "Цуругьрин хуьр" СП-дин кыл Шемсидин Мерданов рахана.

Мярекатдал РД-дин лайихлу артист Рубаба Куьрбановади, гъевескар Саид Эскерханова, Фикрет Баширова, Абдулмин Гъашумова, Таира Мусаховади, Назлу Шагъбановади, Зиядхан Абдуллаева, Сафидин Эскерханова ватанпересвилдин манир лагъана.

Юбилей тебрикна

В.В.Путинан къул алай тебрикдин чар хтана

Муса АГЪМЕДОВ

Ватандин Чехи дяведин иштиракчи, Къурушрин баркаллу хва, камаллу агъсакъал **АДИГУЪЗЕЛОВ Осман Сеферовича** мукъвара вичин 90 йисан юбилей къейдна. Багъри Ватандин азадвал хуьник, несилрин килел ислягъ цав хуьник, уьлкве абад авуник вичин лайихлу пай кутур къегъал къурушвидин юбилей чи уьлкведин регъбердини тебрик авуна. Юбилейдин юкъуз О.Адигуьзелован тварцел Москвадин Кремлдай РФ-дин Президент **В.В.ПУТИНАН** къул алай тебрикдин чар хтана. Ана кхъенва:

"Гуьрметлу Осман Сеферович!

Юбилейдихъ галаз алакъялу яз чими тебрикар къабула. Куьне Ватандин Чехи дяведа гзаф четинвилериз дурум гана, хейлин шегъерарни хуьрер душманрикай азадна, гъакъисагъ зегъметдалди Ватандин девлетар мадни артухарна. Куьне гъамиша руьгъдин вилегъвал, секинвал ва гъахълу-

вал хвена. Чна Куь несилрин - Ватандин Чехи дяведин иштиракчийрин вилик юкь агъузна икрамзава. Квехъ чандин сагъвал, яргъи уьмуьр, хушбахтвал хъун чи мурад я.

Россиядин Федерациядин Президент В.В.ПУТИН.

Гъакъикъатдани, чпин чандилайни гъил къачуна, Ватандин азадвал хвейи баркаллу рухвар чир уьлкведин руьгъдин дестекар я. Ватандин вилик абур къалурай лайихлувилер акъалт-

завай несилриз гъамшалугъ чешне яз амукъда. Са шакни алачиз, чпин уьмуьр несилар патал куьквей чирагъдиз элкъуьрай къегъалрикай сад чи хуьруьнви Осман буба я. Хуьруьн Советди счетовод яз кваллахзавай Осман Сеферовича 1944-йисан августдин вацра Яру Армиядин жергейриз эвер гана. Сифте ам Буйнакскдин 191-полкуниз акъатна. Инай аскер Белоруссиядиз рекъе туна. И чилерал О.Адигуьзелова 216-стрелковый дивизияда радист яз къуллуьна.

Дяведилай гуьгъуьниз хайи Ватандиз хтай ам халкъ паталди зегъмет чуьгваз эгечина. Жуьреба-жуьре йисара О. Адигуьзелова клубдин заведующий, Вичи Къурушдал хуьруьн Советдин исполкомдин секретарь яз вичин хиве авай везифаяр намуслувилелди кьилиз акъудна. Къурушвияр Хасавюрт райондин дуьзенлухрал куьн хъайила, О. Адигуьзелов Хасавюртдин медучилищедик экечл сифтебурукай сад я. Хейлин йисара ам хуьруьн больницада агъалийрин сагъламвилдин къаравулда акъвазна.

Къенин юкъуз зегъметдин ва дяведин ветеран тир агъсакъалдиз хайи хуьре ва района еке гуьрмет ава. Ам мукъвал-мукъвал хуьруьн мектебра келзавай аялрихъ галаз гуьруьшмиш жезва, чи гележег тир аялриз, жаванриз агъсакъалди тербиядин тах квай суьгъбетар ийизва, абуроз насигъатар гузва. Дяведин ва зегъметдин ветеран Осман бубади, вичин яшаризни килиг тавуна, хуьруьн общественный уьмуьрдани иштиракзава. Хуьруьз, халкъдиз талукъ яз киле тухузвай гьи мярекат, собрание хъайитлани, Осман Сеферовичаз теклифзава ва хуьруьнвири адан камаллу меслятриз дикъетдивди яб гузва. Ам хуш кьилихрин, чарадан дердиникай хабар къадай къени Осман я.

Гуьрметлу Осман Сеферович! Уьлкведин регъбердихъ галаз сад хъиз, чнани квез куь уьмуьрдин 90 йисан ва Ватандин Чехи дяведа къазанмишай Гъалибвили 70 йисан юбилей рикин сидкъидай мубаракзава. Къуй балайрикай, дуьньядин гъаларикай гъамиша куь рикл динж хуьрай!

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Багъри ерийрихъ кузвай рикI

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Уьмуьрдихъ ажайиб къетIенвал ава: ада гъич рикIелни алачир крар, танишвилер арадал гъида.

Зи дуст, милли газетдин амадаг, дидед чIалал ашукъ ва шаирвилини пай ганвай гелхенви Сейфудин ШагIпазова хуси сайтда вичин "Уьмуьрдиз" тIвар ганвай цIийи шиир эцигна. Ам кIелайла, зун гъейран хъана ва за жуван фикиррикай, шиирдин тамамвиликай, тагъсирдикай Интернетда кхъена. Шиирдай анжах къуд куплет гъин:

*Лагъ, вуч фад вун физва уьмуьр?
Кам явашра, тади мийир.
Тарама зи уьмуьрдин гам,
Юкъни хъанвач, хъанвач тамам.
Жагъун тавур рангар ама,
Къаз тахъанвай кваквар ама.*

*Гъиниз я вун югъур хъана?
Къилеп къачур гъайгъур хъана?
Сабурлу хъухъ, мийир къелет,
Заз къвалахдай вице мьгълет.
Кутьягъ тахъай крар ама,
За ял тавур парар ама.*

*АлачIлани акъван яргъал,
ЦIару дагъдин тIуьнвач маргъал.
Гатун кукIуш, Шагъ дагъ, Шалбуз
Къвазнава зун къведа лугъуз.
Салам тагай сувар ама,
Пеле такъур шагъвар ама.*

*Булутар хъиз цавун юкъвал
Къукърумариз мукъвал-мукъвал,
Зи фикрар къватI жез, чикIиз,
Агакънавач вири кхъиз.
Кхъин тавур цIарар ама,
Чулава тавур чарар ама.*

Зи баянрал мадни кIелзавайбуру чпин фикрар алава хъувуна. Рая Къарибовади (Баку), Зумруят Рамазановади (Махачкъала), Гюзеля Гасановади (Ленинграддин область), Марьям Алискеровади (Хъукъвар), Мегъамед Ибрагъимова (Махачкъала), Камалдин Ильясова (Санкт-Петербург), Фаяди (Краснодар) ва масабуру хъсан шиир теснифунай Сейфудин ШагIпазоваз сагърай лугъузвай, мадни агалкъунар хъун алхиззавай. Абурун арада Голландиядай вичикай хабар ганвай Гулия Мисрихановани авай. Ада лезги чIалалди кхъенвай: "Лап хъсан шиир я! Сагърай куьн, ихътин гуьзел ва маналу шиирар кIелзавайбурал агакъарзавай!"

Зун тажуб хъана. Голландия гъинай, Сейфудинан шиир гъинай, баянра гъинай? За гъилегъил аваз Интернетдай Мисриханова жагъурна ва адаз саламдин чар кхъена. Пакадин юкъуз жаваб хтана ва чун таниш хъана. Чи арада хъсан суьгъбетни къиле фена.

КЪАЗИМЕТОВА Гуьлжагъан Шамсудиновна 1958-йисуз Сулейман-Стальский райондин КIахцугърин хуьре дидедиз хъана. Къасумхуьруьн юкъван школа кутьягъай ада Дербентда бухгалтервилени кеспи къачуна ва са шумуд йисуз шегъердин краеведенидин музейда счетовод-кассирвиле кIвалахна. 1979-йисуз ада вичин уьмуьрдин режъер, гележег ДаркIуш-Къазмайрилай тир Мисриханов Темирхан Эрзимановичахъ галаз сад авуна.

Къейд авун лазим я хъи, пуд лагъай классда кIелдайла, Темирхан адан стхади вич авай Небитдагъдиз (Туркменистан) тухвана. Ина гадади юкъван школа кутьягъна ва ахпа Ашхабдин госуниверситетда къецепатан чIаларин ва юридический факультетар акъалтарна, къве кеспи къачуна.

Алакъунар ва чирвилер авай лезгиди ВЛКСМ-дин Небитдагъ шегъердин комитетда, ахпа КПСС-дин горкомда жавабдар къуллугъар къилиз акъудна. Саки цIувад йисуз ада Краснодарск шегъерда адвокатвиле кIвалахна.

Гуьлжагъан Шамсудиновна, мехъер авур къве йисалай (1981-й.) куьн Ашхабдиз тухвана. Ана куь уьмуьр гъихътинди хъана?

- Лугъун лазим я хъи, Туркменияда гзаф лезгийр яшамиз жезва. СССР чIайдалай ва союзный республикайрикай къилдин госуодарствор хъайидалай гуьгуьниз миллетчивилини политика себеб яз, жуьреба-жуьре йисара инриз атай гзаф инсанар чпин хайи маканриз хъфенатлани, 1980-йисара чун яшамиз хъайи Ашхабдда, Краснодарскда, Небитдагъда маса миллетрин векилрив векидаказ эгечлуни галар амачир. За Краснодарск шегъерда педагогвилени училищени кутьягъна ва Голландиядиз фидалди школада муаллимвиле кIвалахна. Уьмуьрдин юлдашни жавабдар къуллугърал алай. Яшамиз хъайи ва зегъмет чIугур чкайра, тарифун туш, чаз гуьрмет авай. Чи гаф кваз къадай. Чал алукъдай. Гъелбетда, им чи рафтарвилелай, инсанвилени алакъайрилай, бегъерлу кIвалахдилани аслу тир. Заз акурвал, лезги тIвар алай кас вичин тIварцIел, хизандал, халкъдал леке тегъиз, вичин хиве авай везифа лап хъсандиз къилиз акъудиз алахъда.

Голландиядиз куьн гъикI акъатайди я?

- Дуьшуьшдай. 1980-йисара Краснодарскда Темирхан адвокат яз дуьньядин майданда ван авур са шумуд суд къиле фена. И кардал международный суддин къурулушри фикир желбна ва зи гуьлуьзни Гаагада авай международный уголовный судди кIвалах теклифна. 2004-йисуз адахъ галаз пуд йисан контракт кутIунна, ахпа мадни пуд йисуз ам давамарна. 2010-йисуз юлдаш юристрин организациядин режъервиле кхъана.

Европадин вилик фенвай уьлквейрикай сад тир анин агъалийри куьн гъикI къабулна?

- Авайвал лагъайтIа, чаз вилерин кланикай тамашдайбур, куьн гъинай атанвайбур я лугъудайбур ва маса суалар гудайбур акурди туш. Белки, куьн агъадач жеди, чаз ана квални ва кумекчини гъазурнавай. Йан Лаак лугъудай кас пара дугъриди, режъимлуди тир. Ада чаз сифте йисара гъар са патахъай кумекна. Гъелбетда, сифте йисара чIал тецирвилей пара четин хъана. Чун вири йифен курсара чIал чириз алахъна ва и кар чалай алакъни авуна. Уьлкведин законар, къайдаяр, чаз авай ихтиярар Лаака тамамвилелди чирна. Жувакай садни инжиклу тежедайвал, я жувни кIеве гъат тийидайвал. Зегъметди хъай, четинвилерихъай кичIе тушир, намуслу, къени инсанрилай вири крарни алакъзавайди я. Туркменияда яшамиз жедайлани чахъ хъсан дустар, юлдашар хъана. Ахътинбур инани ава. Чи бубайрихъ "Гъар са хуьре са къеле эци" лугъудай хъсан мисал ава. Чна адал амалзава. Дустар авай чкада яша-

миш жезни четин акъваздач. Чун ина аваз гила цIусад лагъай йис я.

Ана яшамиз хъунин шартIар, чи уьлкведин ва я республикадин уьмуьрдив гекъигайла, тафаватлувилер гъихътинбур я?

- Нариман стха, ваз вуч аватIа чидани, Дагъустандикай зун рахун тавуртIа хъсан я, амма Урусатдив гекъигайтIа, тафаватлувилер виле акъадайбур я. Инин шартIар чи миллетдин векилриз пара кутугайбур, абурун къанажагъдив, акъулдив къадайбур я. Гъа чибуруз хъиз къайда, низам кIанда, маса инсанриз гуьрмет, хъсанвал ийида. Вири за-конрал амал ийиз алахъзава. Зи фикирдалди, виридалани къилинди, гъар са касдин алакъунриз, бажарагъдиз къимет гузва, гъа иниз килигна ам къуллугъдин режъайни виниз хкажзава. Зи юлдаш исятда "Аслу тушир юристрин международный Ассоциация" тIвар алай организациядин директор я. Ам вичин гъар йикъан кIвалахда гзафни-гзаф Юкъван Азиядай тир агъалийрин месэлар гъялунал машгул жезва. Чирна хъиз, миллетчивал, хала-хатурвал авайди туш. Эгер вун пешекар туштIа, валай кар алакъзавачтIа, санизни къуллугъдал къабулдач. Зани яшлугъурухъ галаз алакъалу идарада кIвалахзава. Гъикъван хъсан тир, эгер чи республикада гъа ихътин къайдаяр, шартIар, авайди тиртIа. Чун садни ватандикай яргъаз акъатдачир.

Куь хизан екеди яни, тахъайтIа, Европадин уьлквейрилай чешне къачузвани?

- Ваь, гъелбетда, чак гъеле чи лезгивилини, рубгъдин мягъкемвал кума. Чахъ пуд хва ава. Юриствилини пеше къачунвай Мирзалиди Дербент шегъердин налогрихъ галаз алакъалу идарада зегъмет чIугуззава. Адахъни (уьмуьрдин юлдаш - Анна) пуд велед ава. Къвед лагъай хва Сельманани Дагъустандин госуниверситетдин юридический факультет кутьягъна. Амма, гъайиф хъи, ина Россиядин вузрин дипломар кваз къазвач, гъавилий хъи ина вичин хуси кар ачухна. Ам транспортдин логистикадин режъай фирмадин директор я. Бес къадарда къазанжирни къачузза. Адан юлдаш эрмени рушан тIварни Анна я. Абуру къве аял къачел акъалдарзава.

Гъевчи хва Рафаэла ина информатикадин институт акъалтарна ва сетрин инженер яз Амстердамдин компютерар акъуддай фирмада кIвалахзава. Адан юлдаш Лиана Дербентдай я. Абурухъни пуд аял ава. Ина яшамиз жез регъят я ва гъавилий веледриз ина хушзава. Амма за хиве къада, хайи маканрихъ дагIана вил галайди я. Зи рикIай хайи хуьр, чи дагълар, вацIар, кIамар, тамар акъатзавайди туш. ДаркIушрал чаз кIвалер ава, мумкинвал хъайила, хквезвайди я. Гена Интернет аваз хъсан я, гъар юкъуз ватандихъ галаз алакъалу хабарар агакъзава, шиклриз тамашзава. Чи яратмирихъ ксарин эсерар кIелззава, манийрихъ яб акъалзава.

Заз чир хъайивал, вунани шиирар теснифзава.

- Эхъ, закни гъахътин тIул ква. Зи сифтегъан "Диде" шиир "Коммунизмдин гатфар" газетдиз акъатнай. Ахпа къве шиир "Коммунист" газетди чапнай. Исятда захъ вишелей виниз шиирар ава, абурукай чIехи пай Интернетда эцигнава. Жуванбурухъ рикI гъамиша кузза.

Гуьлжагъан Мисрихановадин "Ватан" шиирдай и кар мадни акъазва:

*Са чил я им, са варз я им, са рагъ я,
Сабурдивди чим-эке гузвай рекъиз зи.
КIвал, веледар, хизанни заз са багъ я...
Хайи къулан нев бес жезвач рикIиз зи.*

Дугъриданни, Гуьлжагъан Шамсудинонадин рикI хайи ерийрихъ кузза ва заз адан гафар тикрариз кланзава: къуй чаз жуван алакъунар, чирвилер, бажарагълувилер хайи макан патал серфдай, жуван чилел бахтлу-даказ, зегъмет чIугуз яшамиз жедай девир мукъвал хъурай!

Бахтуниин курвал яни, тахъайтIа?..

Хийир ЭМИРОВ

Хайи макандивай яргъариз, гъатта яд уьлквейриз акъатна яшамиз жезвай, зегъмет чIугуззавай, агалкъунар къазанмишзавай, къуллугъдин еке дережайриз лайихлу жезвай, лезги халкъдин тIварцIел баркалла гъизвай ватандаширикай чир хъайила, за жуваз суал гузва: яраб къариблухра гъикъван лезгийр аватIа?

Виш агъзур, вад виш агъзур? Тайин деллири успатзавайвал, алай вахтунда Россиядин Федерациядин региона 140 агъзурдав агакъна лезгийр яшамиз жезва. Къазахстанда - 14000, Туркменистанда - 11000, Узбекистанда - 3200, Къиргъизистанда - 3000, Украинада - 1500, Белоруссияда - 1200 кас, Прибалтикадин республикайрани цIудралди чи ватанэгълияр ава. Туркиядин чиликай 50 агъзурдалай виниз лезгийриз ватан хъанва. Жуьреба-жуьре себебар аваз чи халкъдин векилар Ирандиз, Сириядиз, Эрменистандиз, Гуржистандиз, Египетдиз... акъатна. Къенин девирда лезги дидед бедендикай кхатай веледри США-да, Австралияда, Испанияда, Германияда, Голландияда, Францияда ва гзаф маса уьлквейра уьмуьр кечирмишзава. Абурун арада алиментар, спортсменар, юристар, инженерар, уstadлу устIарар, яратмишдай ксар ва маса кеспийрин иесиярни ава. Гъикъван хъсан тир, абурун алакъунар, чирвилер, бажарагъ лезги халкъдин хайи маканар авадамлишунин, абад авуни, агъалийрин яшайиш хъсанарунин къуллугъда эцигнавайтIа.

Зи рикIелай са танишди авур наразивилини ихтилат алатзавайди туш. Украинада ва ахпа Россияда яшамиз хъана, яшлу хъайила, Махачкъаладиз хтай алим, уstadлу духтурдикай кхъей зи макъала кIелайла, ада гъатта ажуьгъ кваз лагъана: "Жуван халкъдиз са хийири тагай адакай на вуч лагъана кхъейди я?" Зун ам гъавурда тваз алахъна, амма кас вичин фикирдилей элячIнач.

Гилани милли газетдин журналистри патал акъатнавай ва лайихлувилер, авай ватандаширикай хабар хъанмазди, ахътин баркаллу ксар авайдакай кIелзавайбуруз хабар гузва. Им тарифлу кар я, вучиз лагъайтIа чаз жуванбур гъина аватIани, абуру квел машгул ятIани чир хъун лазим я. Хатадай анриз акъатлайла, садаз-садакай кумек, шериквал жедайвал.

Чна хиве къун лазим я, хайи къулавай, эгер яшайишдин шартIар хъсанбур яз хъайитIа, садни катдайди туш. Чи стхаяр ва вахар чара авачиз патарал физва. И кардин сифтедин себеб 1813-йисуз Россиядини Иранди кутIунай Гуьлуьстандин икьардихъ галазни алакъалу я. Адан бинедаллаз лезгийрин ханлухар ва азад обществоар Урусатдин империядик акатна ва лезги чилини, халкъни къве патал пайна. Сиясатдин и гъалатI туькIуьр хъувун патал XX асирда чи виклеьг рухвар пар алахъна, амма гъукумрин килера авайбуру лезги чил, халкъ сад хъийидай къарар акъуднач. Къени и месэла ачухди яз ама. Суални арадал къевезва: им чи халкъдин бахтуниин курвал яни, тахъайтIа, пачагърин зиянкарвал?

Багълар хуьдай серенжемар

Агрономдин календарь: февраль-март

Руслан ШАГЬМИРЗОЕВ,
ДагНИИСХ-дин багьманчивин-
лин ва узьумчивилин отдел-
дин заведующий

2014-йисуз емишрин тарари ишлемишдай вахт клястероспориоз ва къене цилер авай маса культурайрин азарар чкун патал къулай шартлар арадал атуналди къуьтягь хъана. Ида лагьайтла, алуькнавай йисан гатфариз тарар азарри къунин хаталувал арадал гъизва. Идалайни гъейри, хсусиятдин жуьредилай аслу тушиз, бязи майштра ва багълара бегьердал атанвай тарар экьечизавай чкайризулухъай тамамвилелди азаррин вилик пад къадай дарманар ягъиз алакьнавач.

Багълара тухвай ахтармишунри тестикъарзавайвал, зиянкарри вири чкаяр сад хъиз къунвач.

Чехи пай майиштра ва багълара къуьне хъанвай ва бегьер тегъизвай тарар пунарай акъуднавач. 2014-йисуз гегьенш майданра тарарин пешерик кклармар (клещи) ака-тай дубьшуьшар гзаф хъанай. Вилик-дай хъиз, гилани, 30-нумрадин дарман тахун себеб яз, багълара Калифорниядин щитовкади агъавалзава, сад ва къвед лагьай несилдин шарагар терг авун патал дарманар янавач. Шефтелидин, машмашин, алу-чадин, пинийрин тарарин хилерилай къачур пробаяр (цуквер ахъайзавай тлурарин) ахтармишайла малум жезвайвал, тайин къадар тлурар терг хъунин себебрикай сад абурук ала-тай йисан гатуз ва зулуз грибокди-лай жезвай азарар акатун я.

Амма тлурариз санлай къачурла ганвай зарар са акъван екеди туш ва ида 2015-йисуз гуьзлемишзавай бегьердиз виле акъадайвал таъсир авун лазим туш. Саки вири сорта-рин емишрин тлурар хъсан гьалда ава лагьайтла жеда.

Зулуз къвайи марфар себеб яз, накъвадик исаятда бес къадар ламу-вал ква. Багълар бес къадарда ди-гдай мумкинвал авачир чкаяр патал им иллаки важиблу делил я.

Февралдиз йикъар садлагьана яргъи жез, ракъини чил виле акъа-дайвал чими ийиз башламишзава - багъ яваш-яваш гатфариз гъазур жезва.

И кар фикирда къуна, и вахтун-да багълара агъадихъ галай серен-жемар къиле тухвана къанда:

1. Февралдин эхирдай мартдиз жедай ракъини кун тавун патал (эгер и кар зулуз авунвачтла) емиш-рин тарарин танариз ва члехи хиле-риз киреждин къаришма яна къанда.

2. Рагъ авай чими йикъара емишрин тарар, иллаки ичин тарар, дикъетдивди ахтармишна къанда. Абурул аламай къуранвай пешер ва емишар тергга - гзаф вахтара абура емишар кутлурдай зиянкарди къуьд акъудда. Хиле-рин кивенкверал алай тлурар ах-тармишда, абурун патарив гъихъ-тин зиянкарри чпин какаяр эцигна-ватла чирда.

Нур гузвай чулавбур набатат-рин нетрен какаяр я, ярубур - кклармарин какаяр, шуьтруьбур - набататрин чул-ран (медяница) какаяр.

3. 1-10-март. И йикъара бегьер-дал атанвай емишрин тарариз абу-ра къуьд акъудзавай щитовкадин, кклармарин, пешер элкъурдай зия-нкардин (листовертка), нетлерин, чуларин, гуьчлерин, клястероспо-риоздин, манилозадин, шефтелрин пешер бурма ийидай азардин акси-на Препарат №30, ММЭ дарман-дин 5 процентдин къаришма ва я минеральный ва ягълудин къариш-ма, я тахъайтла ДИ-68, КЭ (400 г/л) хъичирда (эгер и къвалах зулуз авунвачтла).

11-15-март. И йикъара бегьер-дал атанвай багъларик минераль-

ный миянардай шейэр кутун чара-суз серенжем хъун лазим я.

Къалин багълара, иллаки фад бегьердал къведай жуьрединбура азот квай миянардай шейэр са гек-тар патал юкъван гьисабдай 120 килограмм кар алай дарман фи-кирда къуна ишлемишда. Адетдин жуьредин ва я къери багълара са гектар патал 60 килограмм ишле-мишда. Миянардай шейэр 15 сан-тиметрдин деринвал авай къит-къеррик кутада, я тахъайтла дар-ман чилин винелай вегьеда ва гуь-гуьнлай диск алай техникадин куьмеқдалди, я тахъайтла ФПШ-200 фрезайралди тарарин араяр гьалда.

15-30-март. Ламувилелди таъ-минардайвал яд гун. Са гектар чи-лиз 1000 кубометр яд гун къадар яз гьисабзава.

Мартдин эхирдалди жегьил ва бегьердал атанвай багълара къу-рай ва герек авачир хилер атлунин, гъакни цийи багълар (асул гьисаб-дай фад бегьердал къведай жуь-рединбур) кутун патал гатфари-хъай къелемар цунин къвалахар та-мамарна къуьтягьна къанда.

Вахт-вахтунда ламувал хуьдай серенжемарни къабулда - гъар гун, 12 сантиметрдилай дерин тушиз диск ягъун. Эгер мартдин эхирдай садлагьана чими хъайитла, яни сут-када юкъван чимивал +10-12 гра-дусдив агакъайтла ва "тлурар ахъа-юнин" вахт алуькъайтла, цил авай емишрин ва семечкайрин культу-райрин тарариз, тлурар ахъа жедал-ди вилик 3% бордосский - вили ран-гунин - къаришма яда. 100 квадрат-дин метр майдандиз 10-20 литр къаришма (300-400 гр чурун суль-фат+400 гр киреж+10 литр яд) иш-лемишда.

Гуьгуьнлайни тарар хуьнин се-ренжемар лазим къайдада къилиз акъудун чарасуз я (агъадихъ галай таблицадин бинедаллаз).

Чир хъун хъсан я Инсандин беден “михьи ийизвай”

7 продукт

1. ЯРУ ЧУГЪУНДУР. И набататди амайбурун арада сад лагьай чка къазва. Сад лагьайди, адак клетчатка, фосфор, цур, С витамин ва са жерге маса органический кислотаяр ква, абуру ла-гъайтла тлуьнвай шейинин "герекат" йигинарзава ва хуьквада авай "чуру" бактерияр тергзава. Къвед лагьайди, адан составдик липо-тропный шей тир "бетаин ква", ада чулав лекъиз зегьерламиш-завай шейэрикая азад ийиз куьмеқзава. Пуд лагьайдини, яру чугъундурди, фолиевый кислота (ада гзаф къадар цийи клет-каяр арадал гъизва) ва кварц (хамунин, чларарин ва кикерин гьал хъсанарзава) кваз хъун себеб яз, инсандин беден жегьиларза-ва. **Ишлемишда:** ргана, борщдик, салатдик кваз чугъундур вич неда, я тахъайтла ам ргай яд, адакай хкуднавай миже хъвада.

2. ЛАЦУ КИВАТУНИН (АДЕТДИН) КЕЛЕМ. Адак тлуьниз ишле-мишдай чулар (пищевые волокна) гзаф къадарда ква. Абуру недай шейэрки квай залан "ракъар" сад садак галкпурзава ва хуь-квадай акъудзава. Идалайни гъейри, келемдик тлуьр шей иливариз ва и карда иштиракзавай органрин къвалах къайдада тваз куьме-дай органический кислотаяр булдаказ ква. Идалайни артух яз, келемдик лап къитдиз гьалтзавай U витамин ква. Ада химиядин хаталу шейэрин чуру таъсир арадай акъудзава, витаминар бе-денда хийирлу маса шейэрхъ галаз алакьалу ийиз куьмеқзава, гъатта хуьквада авай хирерни кваз сагъарзава. **Ишлемишда:** та-зазмаз, цик кутунвайди неда, миже хъвада.

3. СЕРГ. Серкинин са силихда 400-далай артух (!) менфятлу шейэр ава. Абуру ивидик квай "чуру" холестериндин (чулав ле-къина арадал къевезвай хъуцурдин клусар) къадар тлимиларзава ва дамарар михьи ийизва, мультиморфный глиобластомадин (къи-лин мефтлдин виридалайни гзаф гьалтзавай ва "пехъи" жуьре-дин рак азар) клеткаяр тергзава, гъакни ада дифтериядин, чухут-кадин палочкаяр ва хеликобактер пилори лугъудай бактерияр (абуру хуьквада хер хъунал гъизва) тергзава, беден шарарикай михъзава. **Ишлемишда:** тазазмаз, регъвена.

4. ЧИЧЕКДИН КЪИЛ. Адан асул менфятлувал ам я хьи, чичекдин эфирный ягълуйрик гзаф къадар фитонцидар ква. И шейэривай гъатта са шумуд секунддин вахтунда гзаф къадар бактерияр ва грибоккар рекъиз жезва. Идалайни гъейри, чичекди тлуьр шей иливарунин герекат, адак квай хийирлу шейэр беден-диз менфят жедайвал агакъарунин къвалах хъсанарзава, иштягь ачухарзава. Майвадик квай гзаф къадар серади лагъайтла, бе-денда авай "зарарлу шейэр" нетижалудаказ терг ийиз куьмеқза-ва. **Ишлемишда:** тазазмаз, салатрик кваз, спирт кваз авунвай къаришма яз.

5. ИЧЕР. Пектин ва клетчатка хъун себеб яз, ичери тлуьрди иливардай вири системадин къвалах хъсанарзава - абуру зегь-ерламишдай шейэр, беденда къватл жезвай "зирзбил" санал къватлзава, иштягь ачухарзава, хуьквада тлуьрди чурурдай миже арадал гъиз куьмеқзава. Идалайни гъейри, ичери дизентерия, къизилдин ранг алай стафилококк, протей, А дестедин грип-пдин вирусар арадал гъизвай бактерияр тергзава. **Ишлемишда:** хамни аламаз тазазмаз, миже хкудна, регъвена неда, ргана ком-пот яз хъвада.

6. АВОКАДО. Гъайиф хьи, "къиблепатан" и емишдин хъсан таъсирдикай члехи пай инсанриз малум туш. Мисал яз, авокадо-дик "глутатион" лугъудай шей ква, ада 40-дав агакъна жуьре-ба-жуьре зегьерламишдай шейэр (канцерогенар) тергзава, чулав лекъин къвалах къезиларзава. Идалайни гъейри, авокадоди иви-дик квай холестериндин дережа лазим къадардив агакъарзава, тлуьр шей иливариз куьмеқ гузва, бедендин вири органрив кис-лород бес къадарда агакъарзава ва ик мад. **Ишлемишда:** тазаз-маз, къурурनावай патар яз неда ва я "ягълу" ишлемишда.

7. КЛЮКВА (КУЪЛУЪ, ЯРУ, ТУРШИ, ЧИХЛУМПИАР ХЪТИН ЕМИШАР). Им виридалайни зурба тлеби антибиотикрикай ва вирусриз акси шейэрикая сад я лагъайтла, ягълмиш жедач. Клюквади цварадин куркур ва адахъ галаз алакьалу дамарар хаталу бактериярикай нетижалудаказ михъзава. Важиблу мад са тереф ам я хьи, клюквади инсандин беденда ракин клеткаяр арадал атунихъ ва артух хъунихъ, гъакни дамарра лахтаяр (тромб) ва холестерин хъунихъ галаз женг чулгуззава. **Ишлемиш-да:** тазазмаз неда, миже ва морс (мижедик яд ва шекер какадар-навай къаришма), гъакни мураба гъазурда.

№	Къвалах ийидай вахт	Препарат, ишлемишдай къадар л/га, кг/га	Хаталу объект
1	Тлурар ахъаюн (апрелдин 1-декада)	Карате-зеон, мкс (50г/л) - 0,4+Препарат №30 Плюс, ММЭ (760 г/л) - 20, Хорус, вдг (750 г/л) - 0,2	Нетлерин, пешер элкъур-дай зиянкардин, паршадин какаяр
2	Бегьердал атанвай тарари цуьк акъудайдалай къу-лухъ	Децис-Профи, кэ (250 г/кг) - 0,3, Скор, кэ (250 г/кг)-03+Тиовит-дджет, вдг (80 г/л) - 4,0	Пешер алчудардай зиян-кар, нетлер, пяденица, пар-ша, гуьр къвахай чкадал чиг ацуькъай жуьреда чкли-дай азар (мучнистая роса)
3	Июнь	Данадим, кэ (400г/л) - 2,0, Импакт, ск (250 г/л) - 0,15	Зиянкаррин ва азаррин са жерге
4	Июль	Фуфанон, кэ (570 г/л) - 1,0+полирам, вдг (400 г/кг) - 0,2	Зиянкаррин ва азаррин са жерге
5	Август	Калипсо, кс (480 г/л) - 0,45+ Кумулус, вдг (800 г/кг) - 4,0	Зиянкаррин ва азаррин са жерге
6	Чуру хъчар сад лагъай сеферда акъалтайла	Фюзилад Форт, кэ (150 г/кг) - 2+лонтрел - 300, вр (300 г/л) - 0,6	Чуру хъчарин вири жуьре-яр (крестоцветныйрилай гъейри)
7	Чуру хъчар къвед лагъай сеферда акъалтайла	Фюзилад Форт, кэ (150 г/кг) - 2+лонтрел - 300, вр (300 г/л) - 0,6	Чуру хъчарин вири жуьре-яр (векъ ягъайдалай къу-лухъ 10-15-юкьуз)
8	Ноябрь-март	Зегьерламишнавай недай шейэр: клерат, г (0,05 г/кг); шторм, б (0,05 г/кг)	Къифер

Къилин месэла район газламишун я

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

И йикъара Ахцегъ райондин регъбер Осман АБДУЛКЕРИМОВ Луткунрин, Къакарин ва Хуьруьгрин хуьрерин жематрихъ галаз гуьруьшмиш хъана. Къуллугърин рекъяй гьалар пайгардик кутун ва хуьруьнэгълийрин суалриз жавабар гун патал чкайрал тухвай совещанияр-гуьруьшра гьакъ район администрациядин къил Мегъамед-Рауф ГЪАНИЕВА, адан заместитель Алмас ШУАЕВА, райондин са жерге маса идарайрин руководителри иштиракна.

Луткунрин майдандал хуьруьн советдин къил Дамир Къадимова мярекат ачухна, мугъманар тебрикуналди, ада гаф Осман Магъмудовичава тимил жезва: 2013-йисуз - 127, 2014-йисуз - 39 ва гъилевай йисузни - анжах 16 миллион манат. Амай чарасуз крар бубайрин къайдада мел-бигердалди ва бюджетдин бур тушир фондари куьмекдалди, гьакъ агъвал квай мерд рухвайрин такъатар желбуналди къилиз акъудда. Ик, чи карчийар тир Нариман Гъазалиева шаз 3 электротрансформатор гана, райондин сергъятдал хкажай тагъуник-лишандик вичин пай кутуна. Керим Палчаева Ахцегъа итальянвийрин машгъур муьгъ (чи адан 100 йисан юбилей я) цийикла тукъур хъувун хиве къунава ва ик мад.

Гуьруьшдал веревирд авур къилин месэла хуьр хозрасчътдин тегъерда газламишун тир. И кардин къил къунвай карчи Абдуселим Абдулселимова жемат гъавурдик кутурдалай къулухъ анал рейсавилелди разивилин къарар къабулна. Къейдин, райондин Самур дегъердин хуьрерин агъалийрин къуватралди тухузвай 15 километрдин "Ахцегъ-Цуругъ" газопроводдик чпин пайни кутун патал луткунвийрин гъар са къвали 11 агъзур манат пул эцигзава. И рекъемди Къакла - 14, Хуьруьга - 15 агъзур манат тешкилзава. Ик, халкъдин харжидалди анжах 23 миллион манатдай (дугъри я, райадминистрациядин ва къил къунвай карчийрин куьмекар квачиз) акъвазна, са йисан къене

тамамрзавай трубопровод гъукматдин алай вахтунин къиметрай 160 миллион манатдай я. Адав мус эгечидатла ва мус бегъем жедатлани чидач.

Гуьруьшдал жематдин патай рахай агъсакъал Худаверди Сулейманова, Фетали Гъамзаева ва масабур 2630 къил нефес авай члехи хуьре жегъилриз къвалахдин чкаяр, чарасуз тир мектеб (1928-30-йисара мелералди эцигнавай куьгъне дараматда 3-4 сменада къвалахуниз мажбур я!), аялрин бахча, Культурадин къвал, спортзал авачирдан, электриводин къуватлувал пара зайиф тирдан, иллаки салан майвар цазвай азгар вахтунда дигидай цин месэла хци жезвайдан гьакъиндай ва са бязи маса месэлаярни къарагъарна.

Къакарин хуьруьн жематдихъ галаз гуьруьш мектебдин залда хъана. Райондин регъберди дявединни зегъметдин ветеранрив Гъалибвили юбилейдин медалар вахкана.

"Къакарин хуьр" СП-дин къил Мегъамед Гъусейнова, Ватандин Члехи дяведин ветеран Наби Исмаилова, агъсакъалри - Абдулкъадир Османова, Максим Азизова, Заман Заманова, хуьруьнвийар тир Рамидин Сулейманова, Кармина Апаевади ва масабур жематдин куьмекдалди хайи хуьр газламишунин карда чпин разивал малумарунихъ галаз санал жематдин тIал алай са жерге месэлаярни къарагъарна: токдин къуватлувал къайдадик кутун патал алава электротрансформатор эцигун, хъвадай ерилу цин къайгъу авун, хуьруьн клуб, ким ремонтун...

Гъа ихътин гуьруьш-совещание Хуьруьгрин хуьруьн РДК-дани къиле фена. Адет тирвал, ам хуьруьн кавха Марат Рамазанова ачухна ва рахун патал гаф райондин регъбердиз гана. Гуьруьш шад ва къаидилай эгечлун яз, эвелимжи нубатда, ада хуьруьн лайихлу 16 ветерандив юбилейдин медалар вахкана.

Гуьруьшдал жематдин патай Абдурагъим Агъасиев, Жамалдин Саидов, Къасум Эмирбеков, Шемсибег Ширинбеков, Бейдуллагъ Исмаилов ва масабур рахана. Абуру райондин руководстводин къвалахдилай чпин разивал малумарна, хуьр газламишунин месэла тебрикна ва Хуьруьгрин хуьруьн бязи кими-эксик месэлаярини (къуватлу са электротрансформатор эцигун, хуьруьн къеняй тухванвай члехи къаналдин агъа патан цлар мягъкемарун, куьчяр гуьнгъуниз хкана, лайихлу ксарин тIварарихъ ягъун, клуб ремонтун...) фикир гун тIлабна.

Михьидакъ хуьнчи буржи я

ЧИ ИНТЕРВЬЮ

Хазран КЪАСУМОВ

Тебиатдинни географиядин жигъетдай Дагъустан къетIен республика я. Алай аямдин шартIара якъин жезвайвал, чун элкъуьрна къунвай тебиатдин алемдинни социально-экономический месэлаяр сад-садахъ галаз сихдаказ алакълалу я. Республикада и месэлаяр гъялун ва гьалар хъсанарун патал еке къвалахни тухузва. И ва маса месэлаяр суьгъбет авун патал чун и йикъара Дагъустан Республикадин экологиядин ва тебиатдикай менфят къачунин министриводин Сулейман-Стальский районда авай районрин урта комитетдин руководител, РД-дин 1-классдин государственнй советник Ф.А.МАГЪМУДОВАХЪ (шикилда) галаз гуьруьшмиш хъана.

■ **Фикрет Абдулмуталибович, комитетдин асул везифаяр гъихътинбур ятIа, районрин урта комитетди гъи районриз къуллугъзаватIа, лагъанайтIа кланзавай.**

- Чи комитетди Сулейман-Стальский, Къурагъ, Хив, Агъул, Мегъарамдхуьруьн, Докъузпара, Ахцегъ ва Рутул районриз къуллугъзава. Районрин мулкар, анра яшамаш жезвай агъалияр фикирда къуртIа, майданар ва къадар гзаф я. Къуллугъзавай районра тамар, уьруьшар, дагълар, вацIарни кIамар, булахар, хуьрер, къвалахзавай карханаяр, гъакъни экологиядин жигъетдай хуьн лазим тир чкаяр гзаф ава. Комитетдин хиве везифаярни гзаф ава. Абуру къилиз акъудун патал чна Дагъустан Республикадин экологиядин министриводихъ галаз меслятна тукъурнавай пландин бинедаллаз къвалахзава.

■ **Алатай йисуз комитетди вучтин къвалахар авуна?**

- Дагъустан Республикадин прокуратуради тестикъарай пландин бинедаллаз государственнй экологиядин рекъяй гуьзчивалдай ахтармишунар къиле тухвана. Къилди къачуртIа, алатай йисуз пландик кутунвай 57 объект, гъабуркай яз гъевчи ва юкъван бизнесдин 19 субъект ахтармишна.

Мадни ихтияр авачиз зирзибилдин хъуртар хъанвай чкаяр тайинарун патал 34 серенжем тухвана. Абурун нетижада районрин прокуратурайриз 39 материал рекъе туна.

Санлай къачурла, алатай йисуз чна экологиядин жигъетдай 180 ахтармишун къиле тухвана, абурукайни 123 ахтармишун планламышнавайбурулай къецияй. Нетижада санлай 1555 агъзур манатдин административнй жермеяр тайинарунун патахъай 65 къарар хъена. Алатай йисуз 287 агъзур манатдин жермеяр вахчуна.

Комитетди РД-да авай ФБУ-дихъ галаз санал Мегъарамд-

хуьруьн райондин Самур хуьруь тебиатдиз 270 агъзур манатдин зарар гайиди тайинарна.

■ **Виридалайни гзаф ахтармишунар тухвай районар гъибур я?**

- Сулейман-Стальский (41 ахтармишун), Мегъарамдхуьруьн (38), Ахцегъ (37) районар. Мисал яз, ахтармишунрин нетижада Сулейман-Стальский районда 3 объект гъисабдиз къачуна, чIуру 32 къвалах дуьздадал акъудна, 24 протокол, 15 акт хъена, 290 агъзур манатдин жермеяр авуна, 7 материал суддин приставрин къуллугъдиз, 4 дело суддиз рекъе туна, законодательство чIурай 20 дуьшуьш арадай акъудна.

■ **Комитетди къуллугъзавай мулкунал вичихъ республикадин метлеб авай "Касумкентский" заказник ала. Экологиядин, чиликай менфят къачунин рекъерай заказникда гьалар гъикI ава?**

- И заказник чи комитетдин къетIен гуьзчивилик квай чкайрикай сад я. Мулкаралди, гъайванрин ва набататрин алемдалди, тамаралди, цин чешмейралди анаг девлетлу я. Чна ана юридический ва къилдин ксарин, гъакъни заказникдин сергъятда арендаторрив гвай чилерин инвентаризация тухун давамарна. Малум хъайивал, юридический ва къилдин 20 касдив 7017 гектар чил арендада гва.

КъетIендаказ хуьзвай тебиатдин территориярин, гъайванрин алем ва церин биологиядин ресурсар хуьзвай дирекциядин.

ГКУ-дин гуьрч авунал гуьзчивалдай тир М. Сирхаевахъ галаз чна заказникда ахтармишунин серенжемар тухвана. Тебиат хуьнин законодательство чIурай дуьшуьшар жагъанач.

■ **Комитетди къуллугъзавай районрин чилерал къван акъуддай, херхем гъазурдай карьерарни ала. Абурун къвалахдикай вуч лугъуз жедат?**

- Карьеррин къадар лап тIамил я. ЯтIани абуруни экологиядин, тебиат хуьнин законрихъ галаз къадайвал, тебиатдиз, инсанриз зарар тежедайвал къвалахун лазим я. И кардал чна гуьзчивални тухузва. Гъайиф хьй, Къурагъ райондин Калун участкада авай "Пальмира" ООО-дихъ карьердай къванер акъудун патал лицензия авачир. Ам 800 агъзур манатдин жерме авуна ва ана къвалах акъазарна.

■ **Районрин гъакимри, къилди къачуртIа, Сулей-**

ман-Стальский райондин Къил Нариман Абдулмуталибова михьивилер хуьнриз гъихътин къетIен фикир гуьзватIа чаз акъваза. Хъсанвилехъ дегъивилер аватIани, чка-чкадал зирзибил гадарзавайдини сир туш. Мадни, саки вири хуьрера куьчера, къвалерин патарив къванер, кларасар, къум ва ихътин маса шейэр эцигна варцар, гъатта йисар жезва. Абуру чиркинвилер арадал гъизва. Ихътин чIуру къвалахрин вилик пад къун патал куьне гъихътин серенжемар къабулзава?

- Гьелбетда, лугъудайвал, михьивал сагъламвилеин замин я. Чиркинвилери экологиядизни екез зарар гуьзва. За винидихъ лагъанай: чна михьивилер хуьзвай гьал ахтармишзава, чиркинвилер ийизвайбур тагъкимарзава, эсер тахъайтIа, административнй рекъяй жавабдарвилеиз чIугвадай серенжемар къабулзава. Мисал яз, какатай чкайрал зирзибил гадарунай чна "сельсовет Корчагский" хуьруьн администрация 100 агъзур, анин къил А. Сефибеков 10 агъзур манатдин, экологиядин рекъяй докментар тахъуниз килигна "сельсовет Касумкентский" хуьруьн поселенидин администрация 150 агъзур манатдин жерме авуна.

Саки вири хуьрера рекъерин, куьчейрин къерехра кларасар, къум, къванер эцигнава. Ихътин 12 кас, участковый уполномоченнйри хъей арзайрин бинедаллаз, чна гъарма сад 1000 манатдин жерме авуна.

Лугъуз кланзава, чи везифа, къаст чIуру крар ийизвайбур, экологиядиз зарар гуьзвайбур жерме авуникай ибарат туш. Комитетдин пешекарри вири районра агъалийрихъ галаз гъавурда тунин къвалах тухузва, и карда чкайрин газетрикай, телевиденийрикай менфят къачуза.

Мадни, чи иштираквални аваз районрин администрациярин заседанийрал и месэлаяр килигзава, талукъ серенжемар къабулзава.

Районра михьивилер авуна, къелемар цунин серенжемар, суботникар тухузва.

Эхирдай лугъуз кланзава хьй, тебиат ва чилин ресурсар хуьн-им неинки чи комитетдин, районрин гъакимрин, гъакъ гъар са касдин буржи я. ГъикI лагъайтIа, экология, тебиат хуьналди, чна чунни хуьзва, къвезмай несилдиз хъсан ирсни тазва.

Чешнелу хуър Хъуьлуьдар

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Хъуьлуьдар (чкадинбуру Хъуьлуьтар лугьуда). И тивар "къуьл", "хуритар", "гуьлуьтар" (ина ата-бубайрилай гам-халичадихъ галаз санал сун рангарин гьаларин кух галай гуьлуьтар - йирты гуьлуьтар - хрун адет я) гафарилай атанвалда, чидач гьи жуьре дуьз ятIа. Ахцегъ ва Рутул районрин сергьятдал экIя хъанвай и лезги хуър, Рутул райцентралдай ала-тайла, виридалайни чIехиди я. Ам квелди машгьур, тафаватлу я лагьайтIа, ми-хьи яд авай Фалфан вацIалди, цик квай гегьенш, баркаван чилералди, къадим тарих - медениятдалди (и жигьетдай араб чIалан куфа графикадин кьхинар атIанвай куьгьне къванерини Теккедин надир пи-рери шагьидвалзава), бажарагьлу алим-ралдини устIаралди, зегьметкеш салар-банралдини малдаралди. Эхиримжи вахтунда хуьруьн лишан келемдин никIер хъанва - 100 гектардайла артух майдан-ра йиса 6 агьзур тондилдай виниз ерилу келемар гьасилзава!

2005-йисалай хуьруьн кавха ("Сельсовет Хлютский" с/п-дин кьил) **Вагьид АБАСОВАН** регьбервилек кваз хъуьлуьдвийрин галатун тийижир зегьметкеш гьилералди ина девирдин истемешунрин яшайишдив кьур къулай шартIар яратмишиз алахъзава. Хуьре аялрин бахча, библиотека, медпункт, регьв, пекарня, кьве мертебадин цIийи типовой школа (ана 286 аялди кIелзава), Културадин дворец, спортшкола, искусстводин школа, халкьдин адетринни Културадин центр кардик ква.

- Къе Хъуьлуьда 476 кIвал, 567 майиш-шат ава, 2100 агьали яшамш жезва, гьал-агьвални пис туш. Зегьметдиз къабил саки 1500-ев агакьна инсанрикай 165 кас гос-кьуллугьрал ала, яшлугьбуруни аялриз пенсия-пособия къевезва. Хуьре 120 гектар цик квай чилер (адакай 16 га - багьлар), дагьдин хъсан чIуруар-яйлахар ава. Зегьметкеш жемят чIин хуси майишатра келем-картуф битмишарунал, мал-хеб хуьнал (3000 къарамалар, 800-ехъ галаз хил-пер ава) машгьул я. 70 хизан квачиз, амайбурун кIвачихъ 2000 кв. метрдин никIер гала. "Эхиримжи 4 йисуз келемри-кай хийир хъаначтIани, къунши хуьрери-лай тафаватлу яз, "гьилий тефейтIа, малариз ем къванни жеда" лугьуз, чибуру умуд атIун тийиз кIвалахзава. Аллагьдиз шукур, цIи 6 агьзур тоннадилдай артух келемрин бегьер арадал гьанва ва муьш-терийри, чкадал къевез, килограмм 10 манатдай маса къачузва. Куьрелди, ичкидиз кьил янавай, темпел 5-10 хизан квачиз, амайбурун гьал-агьвал хъсан я, - развилелди лугьузва Вагьид Абасова.

■ **Вагьид Абдулкадириович, хуьруьн чкада чилел кIвалахун патал иллаки дигидай целди таъминарун важиблу я. И месэла куьне гьикI гьалзава?** - хабар кьуна за.

- Хуьруьн юкьвай гурлу, ми-хьи Фалфан вацI авахъзавай чун бахтлу ксар я. Адакай дигидай цин 7 къанал тухвана, вири никIер булвилелди цик кутунва. Къаналарни чна халкьдин мел-бигердин жуьреда гьамиша къайдада хуьзва. Чил, дигидай яд, фитер, зегьметкеш гьилерни хъайила, чи жемят развилелди чилел машгьул я.

Хуьре гьализ тахъанвай четин месэла жегьилрин бейкарвилдинди я. Пешекарвилдин кьилин ва юкьван образование авай жегьил итмар, паб-аял хуьре къуьзуьбу-рал туна, къазанмишун патал уьлкведин кьуд патаз чIанва. Хуьруьн майишатдин суьрсет гьалдай карханаяр авайтIа, жегьилар масанрихъ алатдачир.

■ **Хъвадай цин патяхъай гьихьтин гьалар ава?**

- Хъвадай цин патяхъай тIимил дарвал гьиссзавайвилей (девиридин истемешунар дегиш жезва къван, инсанриз чIин кIвалера шегьерда хьтин шартIар кIанзава,

чна и проект бегьемарда, гьар са кIвале булах, гьамам эцигдай мумкинвал гуда. Ихтилат кватай чкадал заз нубат-нубатдалди, магьле-магьле къевез, ашкьилудакъ мелера кIвалахзавай вири жемятдиз, халкьдин умуми кардик иллаки пара пай кутунвай Акимов Надираз, Абасов Фазилаз, Мугьулов Эланаз, Гьуьсейнова Светадиз, Акимов Фиделаз (адан хуси машин "Зил 130" чи ихтиярда ава ва вичини касди гьар киш-гьяд йикъара гьилер къа-къажна кIвалахзава) чухсагьул лугьуз кIанзава. Меле кIвалахиз тежезвай хизанди хушуналди пул гузва. Пулни анжах сваркадин, ГСМ-дин ва Фалфан дерада рехъ тукьлуьр хуьвунихъ (яд дерадин кьиле жезва къван) кIвалахриз серфзавайди аннамишайтIа, им Дагьустанда виридалайни ужудакъ акъваздай проект я. Артухан турбаяр маса гана хъайи пулдихъ чна хуьре чиркин ятар авадардай къаналар тукьлуьрун планламишнава.

■ **Алай макъамда гьукьуматди кьетIен фикир чкайрал налогар кIватлуниз гузва. АцIуриз жезвани налогрин планар?**

- Эхъ, гьар йисуз артухни алаз. Алай вахтунда чилин налог 48 агьзур манат ва эменни-малдин налог 53 агьзур манат кIватлуникди, йисан план чна 105% ацIурна, районда чун 1-чкадал ала.

■ **Хуьре гьалар гьикI я, тахсиркарвилер авани?**

- Закондиз акси крар авач. Дуьз 8 йис я уголовный тахсиркарвилер тахъана. Эхиримжи 3 йисан къене саки гьевчи хулиганвилдин дуьшуьшарни сад-къевед я. Вагьабизм, терроризм, экстремизм гафарин манаярни чи жемятдиз чидач. И агалкьуник, гьелбетда, чи участковый полицейский, старший лейтенант **Тельман АДУРАЕВАН** (жемьятдихъ галаз сих алакь-ада аваз кIвалахиз, тахсиркарвилерин вилер пад къазвай адаз гьуьрмет ава), хуьруьн агьсакьалрин Советдин председателъ **Эюб НАВРУЗБЕГОВАН**, камаллу агьсакьалар тир **Саидагьмед АБДУРАШИДОВАН**, **Шагьбан АГЪАСИЕВАН**, **Микаил МИКАИЛОВАН**, **Багьир ЛЕЖБЕРОВАН**, мектебрин педколлективрин лайихлу пай ква. Чна абурухъ галаз гьил-гьиле-ваз кIвалахзава. Аялрин бахча, школаяр кардик кваз хьуниқди ва дидевилин капиталдин программа себеб яз, эхиримжи йисара хуьре гьевчи аяларин къадарни артух жезва.

■ **Хъуьлуьдвийри гьар йисуз еке ашкьидивди 250-300 экземпляр "Лезги газет" кьхиз, куь хуьр чна гьамиша амайбуруз чешне эцигзава. И сеферда лагьайтIа, 2015-йисан сифте пай патал анжах 115 газет кьхенва.**

- Газетдин кьимет багьа хъанва лугьуз, дугьриданни, и сеферда инсанри четиндаказ кьхизва. Амма заз чидач хьи, чи ОПС-дин тежрибалу начальник Гуьл-жегьере Рамазанова и кардал рикIивай машгьул я. Хуьре кIвалба-кIвал къекъевез, гьавурдик кутаз, таблигьат тухузвай ам сагьрай!

Хатасузвилез еке фикир

Дагьви ШЕРИФ

И мукьвара Дагьларин уьлкведин меркездин мэр Мегьамед СУЛЕЙМАНОВА къайдаяр хуьдай ва гуьзчивал тухудай къурулушрин регьберрихъ галаз гуьруьш-совещание кьиле тухвана.

Налогар кIватлунихъ, низам-къайда хуьнихъ элкьуьрнавай и совещание ачухдайла, М. Сулейманова къейд авурвал, транспортдин, рекьера хатасузвал хуьнин, алишверишдин, архитектурадин, санитариядин месэлаяр кар алайбуру ва важиблугьур я.

Мэрди кIватI хъанвайбурун фикир налогар кIватлунихъ месэладални желбна.

- И месэлайрихъ шегьерэгьлийрин яшайиш патал еке метлеб ава. Иниз килигна, чи гуьруьшдилай гуьгьуьниз тайин меслятрин бинедаллаз гележегда авуна кIанзавай кIвалахар ва абур уьмуьрдиз куьчуьрмишдай те-гьер малум жеда, - лагьана ада.

Транспортдиз ва рекьерин хатасузвилез тулуьк месэлайрай доклад Махачкъала шегьердин администрациядин кьилин сад лагьай заместитель **Абусуьпьян ГЪАСАНОВА** авуна. Ада кIватI хъанвайбурун фикир ГИБДД-дин кIвалахда хъсанарна кIандай терефрал желбна. И терефар гьам водителри, гьам яхдиз физвайбуру къайдайрал амал тавун, общественный транспортди гьинал хъайитIани пассажирар авудун ва акъадарун, акъвазариз ихтиярар авачирвилдин лишанар алатIани, агьалийри чпин улакьар анрал акъвазарун ва масабур я. Ам гьакIни йикъан вахтунда ше-гьердиз еке парар тухудай улакьар татунин месэладални акъвазна. Ада маршрутний таксийриз талуьк месэлали кьарагьарна.

- ГИБДД-ди маршрутдиз талуьк яз ихтиярар гунин шагьадатнамаяр аватIа ахтармишзавач. Администрацияди абур гунин регламент къабулнавайди я. Гьа са вахтунда шегьердин бюджетдиз налогрин жигьетдай хуьн лазим тир хийир жезвач, - къейдна А.Гьасанова.

Чилериз, шегьердин санитариядиз талуьк месэлайризни фикир гана. Винел акъудна-вай бязи аламатдин делиларни мисал яз гьана. - ИкI, Арсланов Жапаран кIвачихъ санлай кадастровый 1 млрд 272 млн манатдин кьимет авай 193 гектар (97 участок) чил гала. А чилерикай садбур КФХ-яр тешкилда, муькуьбурул мехъеррин залар, хуси кIвалер, производстводин базаяр, тукьвенар, алишверишдин центраяр, яхт-клубрин причалар эцигда лагьана галкIурнава.

Ихьтин мисалар гзаф ава. Шегьердин регьберри лагьайвал, вири материалар Махачкъаладин прокуратурадиз ва къайдаяр хуьдай муькуь къурулушриз ракъурнава, амма гьелелиг са нетижани авач.

Гьасанован докладдик алаваяр кухтур Мегьамед Сулейманова къейдайвал, лап гьевчи кьиметрихъ, торграл эцигна, хусиятдиз "Горэлектросети", "Гортеплосети", "Горводоканал" хьтин МУП-ар, кинотеатр маса ганва. Адан гафарай, алай вахтунда администрациядиз къанунсуздаказ приватизация авунвай идараяр ва тешкилатар вичин гьилиз вахчуз кIанзава. Идалайни алава, абур маса ганвай пуларни са банкдин сьетдиз фенва, шегьердин хазинадиз ваъ.

Мярекатдал налогар кIватлунихъ месэлайрай Махачкъала шегьердин администрациядин кьилин заместитель **Гьаким АШИКОВА**, общественный хатасузвилез талуьк яз Махачкъала шегьерда и рекьай полициядин начальникдин заместитель **Шамил ОМАРОВА**, эцигунриз, коммунальный къуллугьриз талуьк яз шегьердин УЖКХ-дин начальник **Зубайру МУСТАФАЕВА**, алишверишдиз талуьк яз "Атриум-Рынок №2" УК-дин директор **Муртазали МЕГЪАМЕДОВА** докладар авуна.

Мярекатдал гьакIни Россиядин Федеральный налоговый къуллугьдин Дагьустан Республикада авай Управленидин регьбердин везифаяр тамамарзавайди тир **Нурулла ХИЗРИЕВНИ** рахана. Арадал атанвай гьаларай вичин фикирар шегьердин прокурор **Мегьамед МЕГЪАМЕДОВАН** лагьана.

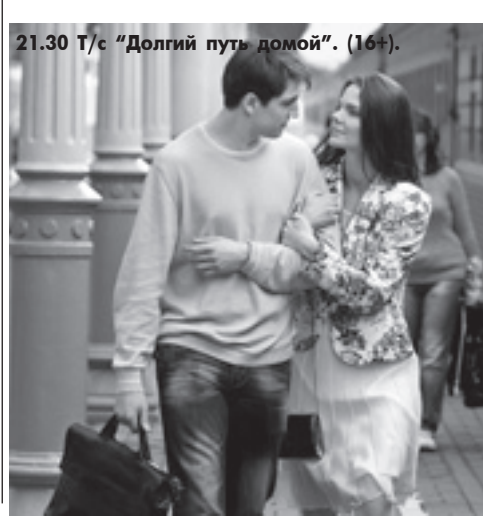
Эхирдай Мегьамед Сулейманова къарагьарнавай вири месэлаяр веревирдна.

понедельник, 2 марта

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время Вести Дагестан
11:35 Местное время Вести Дагестан
14:30 Местное время Вести Дагестан
17:10 Местное время Вести Дагестан
18:15 Реклама
18.20 Глеб Степанов. Виолончель г.Москва
18.40 Приоритетные проекты в действии. «Безопасный Дагестан»
19.00 Акценты. Аналитическая программа Ильмана Алипулатова
19:35 Местное время Вести Дагестан
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 «О культуре»
07.40 «Тарарам»
08.10 Х/ф «Волшебное зерно»
09.50 Д/с «Севастопольские рассказы» Особый статус
10.50 Х/ф «Валерий Чкалов»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Галерея искусств»
13.30 «Здоровье нации»
14.05 «Служа Родине»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Человек и право»
16.05 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Красота 05.ru» в прямом эфире
17.45 Д/с «Мир природы»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала

20.20 «Есть работа»
20.45 «Vivat, Academi!»
21.50 «Кунацкая»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Спорт на канале
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Т/с «Владыка морей»
02.10 Х/ф «Королева Христина»
04.00 «Кунацкая»
04.35 Д/с «Мир природы»
05.25 Х/ф «Роман и Франческа»
ПЕРВЫЙ
5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 «Сегодня вечером».
14.25 «Время покажет». (16+)
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет». (16+)
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.

21.30 Т/с «Долгий путь домой». (16+).

18.45 «Давай поженемся!»
19.50 «Пусть говорят». (16+).
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Долгий путь домой». (16+).
23.25 «Вечерний Ургант».
0.00 «Познер». (16+).
1.00 Ночные новости.
1.15 «Время покажет». (16+).
2.05 «Наедине со всеми».
3.00 Новости.
3.05 «Модный приговор».
4.05 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1
5.00 «Утро России». (12+).
9.00 «Ангелы с моря». (12+).
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
11.55 Т/с «Тайны следствия».
12.55 «Особый случай». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
14.50 «Вести. Дежурная часть». (12+).
15.00 Т/с «Там, где ты». (12+).
16.00 Т/с «Последний январь». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
17.10 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
17.30 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир». (12+).
19.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).

20.00 «Вести». (12+).
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Весной расцветает любовь». (12+).
23.45 «Дежурный по стране». М. Жванецкий. (12)
0.50 Х/ф «Воспитание жестокости у женщин и собак» (12+).
2.20 «Горячая десятка». (12+)
3.20 «Ангелы с моря». (12+).
4.20 «Комната смеха». (12+).

НТВ
6.00 «НТВ Утром».
8.10 «Дело врачей». (16+).
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт». (16+).
14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
15.00 «Прокурорская проверка». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.40 «Говорим и показываем». (16+).
20.40 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
22.40 «Анатомия дня».
23.30 Т/с «Морские дьяволы». (16+).

1.35 «Настоящий итальянец». Фильм 4. «Вкус Италии».
2.20 «Судебный детектив».
3.20 «Дикий мир».
3.35 Т/с «Второй убийный».
5.10 Т/с «ППС». (16+).

ТВЦ
6.00 «Настроение».
8.15 Х/ф «Отпуск за свой счет». (6+).
10.55 «Доктор И...» (16+).
11.30 «События».
11.50 «Постскриптум».
12.50 «В центре событий».
13.55 «Осторожно, мошенники!» (16+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».

15.10 «Городское собрание». (12+).
15.55 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания).
18.20 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.50 Т/с «Парфюмерша».
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Цена выживания». Спецрепортаж. (16+).
23.05 «Без обмана». «Бюджетный макияж». (16+).

0.00 «События. 25-й час».
0.35 «Футбольный центр».
1.05-1.40 «Тайны нашего кино». «На Дерибасовской хорошая погода, или На Брайтон-Бич опять идут дожди». (12+).
3.35 Х/ф «Мальтийский крест». (16+).
5.25 «Наши любимые животные».

СТС
6.00 6 кадров. (16+).
6.30 Животный смех.
7.10 М/с «Пингвиненок Пороро».
7.30 М/с «Клуб Винкс - школа волшебниц». (12+).
8.00 6 кадров. (16+).
9.30 Ералаш.
10.30 Т/с «Папины дочки».
12.00 Ералаш.
14.00 Т/с «Дочки-матери».
15.00 Комедия «Горько! 2».
16.50 Шоу «Уральских пельменей». На старте! Внимание! Март! (16+).

18.10 Ералаш.
19.00 Т/с «Папа на вырост».
20.00 Т/с «Последний из Магикян». (12+).
21.00 Боевик «Ограбление по-итальянски». (США - Франция - Великобритания). (12+).
23.00 Т/с «Луна». (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Кино в деталях с Ф. Бондарчуком. (16+).
1.30 6 кадров. (16+).
1.45 Триллер «Курьер».
3.30 Драма «В лучах славы».
5.40 Музыка на СТС. (16+).

20.00 «Настроение».
8.15 Х/ф «Отпуск за свой счет». (6+).
10.55 «Доктор И...» (16+).
11.30 «События».
11.50 «Постскриптум».
12.50 «В центре событий».
13.55 «Осторожно, мошенники!» (16+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».

REN TV

5.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
6.00 «Верное средство». (16+)
7.00 «Следаки». (16+).
7.30 «Званный ужин». (16+).
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко». (16+)
11.00 «Документальный проект»: «Демоны для России». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Званный ужин». (16+).
14.00 «Москва. День и ночь».
15.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!» (16+).
17.00 «Не ври мне!» (16+).
18.00 «Верное средство».
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости». (16+).
20.00 Т/с «Граница времени». (16+).
21.00 Т/с «Граница времени». (16+).
22.00 «Москва. День и ночь». (16+).
23.00 «Новости». (16+).
23.30 Т/с «Однажды на свидании». (16+).
0.00 Х/ф «Фанфан-Тюльпан».
2.00 «Смотреть всем!» (16+).
3.15 Х/ф «Фанфан-Тюльпан».

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5». (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Х/ф «Лютый» (16+).
12.00 «Сейчас».
12.30 Х/ф «Лютый» (16+).
15.30 «Сейчас».
16.00 Х/ф «Лютый» (16+).
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «Детективы. Ахиллесова пята». (16+).
20.00 Т/с «Детективы. Встреча с юностью».
20.30 Т/с «След. Профессионал». (16+).
21.15 Т/с «След. Письмо бутылкой». (16+).
22.00 «Сейчас».
22.25 Детектив «Такая работа. Зов крови». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут.
7.30 Секреты и советы.
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся!
10.50 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
12.00 Д/ф «Курортный роман». (16+).
13.00 Т/с «Две судьбы».
15.00 Т/с «И все-таки я люблю». (16+).
17.00 Ты нам подходишь.
18.00 Т/с «Она написала убийство». (16+).
18.55 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Две судьбы».
21.00 Т/с «И все-таки я люблю». (16+).
23.00 Рублево-Бирюлево.
0.00 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Неоконченная повесть».
3.55 Ты нам подходишь.
4.55 Домашняя кухня.
5.55 6 кадров. (16+).
6.00 Джейми: обед за 15 минут.

ТВ-3

6.00 М/ф.
9.30-12.30 «Большая история НЛО». Вторжение пришельцев. (12+)
13.30 Д/ф «Городские легенды». Калининградские форты. Особо секретно. (12+).
14.00 Д/ф «Охотники за привидениями». Татуировка. (16+).
15.00 «Мистические истории». Рыбалка - Подушка. (16+).
16.00 Д/ф «Гадалка». Скамейка. (12+).
16.30 Д/ф «Гадалка». Женщины с приданым. (12+).
17.00 Т/с «Слепая». Черный ветер. (12+).
17.30 Т/с «Слепая». Предатель. (12+).
18.00 «Х-Версии. Другие новости». (12+).

КУЛЬТУРА

7.00 Канал «Евроньюс».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Х/ф «Телеграмма».
12.50 Д/ф «Балахонский манер».
13.05 Д/ф «Последние дни Анны Болой».
14.05 Т/с «Петербургские тайны».
15.00 «Новости культуры».
15.10 «Беседы о русской культуре». «Культура и интеллигентность».
15.55 Х/ф «Дело Пестрых».
17.30 «Примадонны мировой оперы». Хилба Герзмава.
18.20 Д/ф «О.Генри».
18.30 Д/с «Бабий век». «Жизнь от купор. Эльза Скяпарелли и Надежда Ламанова».
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Главная роль».
19.30 «Сати. Нескучная классика...» с В. Минниным и А. Варгафтиком.
20.10 «Правила жизни».
20.40 Д/ф «Последние дни Анны Болой».
21.45 «Тем временем».
22.30 «Монолог в 4-х частях». А. Шилов.
23.00 «Новости культуры».
23.20 Д/ф «Соединенные штаты против Джона Леннона».
1.00 «Больше, чем любовь». Лев Зильбер и Зинаида Ермольева.
1.40 Т/с «Петербургские тайны».
2.40 Д/ф «Фосиль-Гейби. Лагерь, заставший в камне».

вторник, 3 марта

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время Вести Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Рубас» (на табасаранском языке)
11:35 Местное время Вести Дагестан
14:30 Местное время Вести Дагестан
17:10 Местное время Вести Дагестан
18.20 Выше крыши. Детская программа
18.45 Приоритетные проекты в действии. «Человеческий капитал»
19.30 Реклама
19:35 Местное время Вести Дагестан
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
07.55 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Исчезновения»
09.25 «Vivat, Academi!»
10.25 Х/ф «Живет такой парень»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Вдохновение»
13.30 «Есть работа»
13.50 «Кунацкая»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Спорт на канале
16.05 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Мистер Питкин. Калиф на час»
18.45 Передача на лакском языке «Аьрици ва агьлу»
19.30 Время новостей Дагестана

20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Бизнес Дагестана»
21.00 К 70-летию Победы. «Дагестан в годы Великой Отечественной войны» Непризнанные герои (12+)
22.00 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Оксиморон»
23.50 Д/ф «Операция «Антитеррор»: Территория безопасности»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Т/с «Владыка морей»
02.10 К 70-летию Победы. «Дагестан в годы Великой Отечественной войны» Непризнанные герои (12+)
02.50 Х/ф «Триумфальная арка»
04.55 Год литературы на РГВК «Дагестан» «Наедине с поэтом» Арбен Кардаш
05.25 Х/ф «Мусорщик»
ПЕРВЫЙ
5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка»
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Долгий путь домой». (16+).
14.25 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженемся!»
19.50 «Пусть говорят». (16+).
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Долгий путь домой». (16+).
23.35 «Вечерний Ургант».
0.10 Ночные новости.
0.25 «Структура момента».
1.25 «Наедине со всеми».

2.20 «Время покажет». (16+).
3.00 Новости.
3.05 «Время покажет». (16+).
3.15 «Модный приговор».
4.15 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1
5.00 «Утро России». (12+).
9.00 «Зоя Воскресенская. Мадам «совершенно секретно». (12+).
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
11.55 Т/с «Тайны следствия».
12.55 «Особый случай». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
14.50 «Вести. Дежурная часть». (12+).
15.00 Т/с «Там, где ты». (12+).
16.00 Т/с «Последний январь». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
17.10 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
17.30 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир». (12+).
19.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
20.00 «Вести». (12+).
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»

21.00 Т/с «Весной расцветает любовь». (12+).
23.45 «Перемышль. Подвиг на границе». (12+).
0.50 «Зоя Воскресенская. Мадам «совершенно секретно». (12+).
1.50 Х/ф «Воспитание жестокости у женщин и собак» (12+).
3.15 «Драма на памире. Приказано покорить».
4.15 «Комната смеха». (12+).

19.40 «Говорим и показываем»
20.40 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
22.40 «Анатомия дня».
23.30 Т/с «Морские дьяволы»
1.35 «Главная дорога». (16+).
2.10 «Судебный детектив».
3.10 «Дикий мир».
3.35 Т/с «Второй убийный».
5.15 Т/с «ППС». (16+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Просто Саша».
9.35 «Нити любви». (12+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Нити любви».
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Без обмана». «Бюджетный макияж». (16+).

15.55, 17.50 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания). (12+).
17.30 «События».
18.20 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.50 Т/с «Парфюмерша».
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Осторожно, мошенники!» (16+).
23.05 «Удар властью. Трое самоубийц». (16+).
0.00 «События. 25-й час».
0.35 Х/ф «Пять шагов по облакам». (12+).
4.25 Д/ф

НТВ

6.00 «НТВ Утром».
8.10 «Дело врачей». (16+).
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт». (16+).
14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
15.00 «Прокурорская проверка». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
19.00 «Сегодня».

23.00 Т/с «Луна». (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Драма «В лучах славы».
2.40 6 кадров. (16+).
3.00 Муз. фильм «Весь этот джаз». (США). (16+).
5.30 Животный смех.
5.50 Музыка на СТС. (16+).

REN TV

5.00 Т/с «Фирменная история». (16+).
6.00 «Верное средство». (16+)
7.00 «Следаки». (16+).
7.30 «Званный ужин». (16+).
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко». (16+)
11.00 «Документальный проект»: «Убить Нострадамуса». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Званный ужин». (16+).
14.00 «Москва. День и ночь». (16+).
15.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!» (16+).
18.00 «Верное средство».
19.00 «Информационная программа 112».
19.30 «Новости». (16+).
20.00 Т/с «Граница времени». (16+).
22.00 «Москва. День и ночь». (16+).
23.00 «Новости». (16+).
23.30 Т/с «Однажды на свидании». (16+).
0.00 Х/ф «Охотники на гангстеров». (США). (16+)

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5». (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Т/с «Вечный зов» (12+).
12.00 «Сейчас».
12.30 Т/с «Вечный зов» (12+).
15.30 «Сейчас».
16.00 «Открытая студия».
16.50 Комедия «Паспорт».
18.30 «Сейчас».
19.0-20.00 Т/с «Детективы. Запасная женщина».
20.30 Т/с «След. Пополи».

21.15 Т/с «След. Бунт в супермаркете». (16+).
22.00 «Сейчас».
22.25 Детектив «Такая работа. Игры разума».
23.15 Т/с «След. Неудачники». (16+).
0.00 Драма «Женщин обижать не рекомендуется». (16+).

ДОМАШНИЙ

1.40-5.00 Т/с «Вечный зов»
6.30 Джейми: обед за 15 минут.
7.30 Секреты и советы.
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся!
10.50 Д/ф
13.00 Т/с «Две судьбы».
15.00 Т/с «И все-таки я люблю». (16+).
17.00 Ты нам подходишь.
18.00 Т/с «Она написала убийство». (16+).
18.55 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Две судьбы».
21.00 Т/с «И все-таки я люблю». (16+).
22.55 Рублево-Бирюлево.
23.55 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Журавушка». (12+).
2.10 Комедия «Любимая женщина механика Гаврилова». (12+).
3.45 Ты нам подходишь.
4.45 Домашняя кухня. (16+)
5.45 Тайны еды. (16+).

ТВ-3

6.00 М/ф.
9.30 Т/с «Помнить все» (16+)
10.30 Т/с «Помнить все»
11.30 «Апокалипсис». Вирус. (12+).
12.30 Д/ф
13.30 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
14.00 Д/ф
15.00 «Мистические истории». Пикник на кладбище - Сверхчужаки любовь. (16+).
16.00 Д/ф «Гадалка». Лучшее, чем жизнь. (12+).
17.00 Т/с «Слепая». Близкий враг. (12+).
17.30 Т/с «Слепая». Разрушенная связь. (12+).

18.00 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
18.30 Т/с «Пятая стража». Таинственная коллекция. (16+).
19.30 Т/с «Помнить все»
21.15 Т/с «Менталист» (12+)
23.00 Х/ф «Невероятный Хэлк». (США). (16+).
1.15 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
1.45 Х/ф «Ненужные вещи».

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроньюс».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Т/с «Расследования комиссара Мегрэ». «Мегрэ и месье Шарль»
12.10 Д/ф «О.Генри».
12.15 «Правила жизни».
12.45 «Пятое измерение».
13.10 Д/с «Женщины, творившие историю». «Луиза, королева Пруссии».
14.05 Т/с «Петербургские тайны».
15.00 «Новости культуры».
15.10 «Беседы о русской культуре». «Терпимость».
15.45 Д/ф «Рафаэль».
15.55 «Сати. Нескучная классика...» с В. Минниным и А. Варгафтиком.
16.40 Д/ф «Жизнь поперек строк. Анна Бовшек».
17.25 «Примадонны мировой оперы». О. Перетятко.
18.30 Д/с «Бабий век».
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Главная роль».
19.30 «Искусственный отбор»
20.10 «Правила жизни».
20.40 «Спокойной ночи, малыши!»
20.50 Д/с «Женщины, творившие историю».
21.45 «Игра в бисер» с И. Волгиним. «Ги де Мопассан «Милый друг»».
22.30 «Монолог в 4-х частях». А. Шилов.
23.00 «Новости культуры».
23.20 Д/ф «Джордж Харрисон. Жизнь в материальном мире».
0.55 «Больше, чем любовь». С. Ковалевская.

среда, 4 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 8.05-8.08 Местное время Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время Вести Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Шолом» (на татском языке)
11:35 Местное время Вести Дагестан
14:30 Местное время Вести Дагестан
17:10 Местное время Вести Дагестан
18.20 «МЫ» - программа для детей
18.40 Экономика Дагестана. Итоги и перспективы
19.00 Реальное ЖЖХ
19.15 К Юбилею Союза писателей Дагестана
19:35 Местное время Вести Дагестан

РГВК

- 07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на ласком языке «Арыци ва аглу»
07.55 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Исчезновения»
09.25 «Оксоморон»
09.55 Х/ф «Мистер Питкин. Калиф на час»
11.50 «Бизнес Дагестана»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Правое поле»
13.30 К 70-летию Победы. «Дагестан в годы Великой Отечественной войны» Непризнанные герои (12+)
14.30 Время новостей Дагестан
14.50 Х/ф «Избранник судьбы»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «О благонаравии...»
17.10 Д/с «Загадочные места»

- 18.00 Передача на чеченском языке «Вайнах»
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «На виду»
21.10 «Час размышлений»
21.40 «Разумные слова, реальные дела»
22.00 «Жилой мир»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Аутодафе»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Т/с «Владыка морей»
02.10 «Час размышлений»
02.35 Х/ф «Греггар Мулен против человечества»
04.00 Х/ф «Звездные сестры»
05.15 Х/ф «Я встретил девушку»
06.40 «О благонаравии...»

ПЕРВЫЙ

- 5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Долгий путь домой» (16+).
14.25 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давой поженимся!»
19.50 «Пусть говорят» (16+).
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Долгий путь домой»
23.35 «Вечерний Ургант».
0.10 Ночные новости.
0.25 «Политика» (16+).
1.25 «Наедине со всеми».
2.20 «Время покажет» (16+).
3.00 Новости.
3.05 «Время покажет» (16+).
3.15 «Модный приговор».
4.15 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

- 5.00 «Утро России». (12+).
9.00 «Тамерлан. Архитектор стелей». (12+).
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
11.55 Т/с «Тайны следствия».
12.55 «Особый случай».
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
14.50 «Вести. Дежурная часть». (12+).
15.00 Т/с «Там, где ты». (12+).
16.00 Т/с «Последний январь». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
17.10 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
17.30 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир». (12+).
19.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
20.00 «Вести». (12+).
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Весной расцветает любовь». (12+).
22.50 «Специальный корреспондент». (16+).
0.30 «Тамерлан. Архитектор стелей». (12+).
1.30 Х/ф «Ищите женщину»
3.10 «Пришельцы. История военной тайны». (12+).
4.10 «Комната смеха». (12+).

НТВ

- 6.00 «НТВ Утром».
8.10 «Дело врачей». (16+).
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт». (16+).
14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
15.00 «Прокурорская проверка». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.40 «Говорим и показываем». (16+).

ТВЦ

- 6.00 «Настроение».
8.15 Х/ф «Евдокия».
10.20 «Тайны нашего кино».
«Однажды двадцать лет спустя». (12+).
10.55 «Доктор И...» (16+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Грехи наши».
13.35 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 Д/ф «Удар властью. Трое самоубийц». (16+).
15.55 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания).
18.20 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.50 Т/с «Парфюмерша».
21.45 «Петровка, 38». (16+).

- 20.40 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
22.40 «Анатомия дня».
23.30 Т/с «Морские дьяволы». (16+).
1.30 «Квартирный вопрос».
2.30 «Судебный детектив».
3.25 «Дикий мир».
3.40 Т/с «Пятницкий». (16+).
5.10 Т/с «ППС». (16+).

СТС

- 6.00 6 кадров. (16+).
6.30 Животный смех.
7.10 М/с
8.00 6 кадров. (16+).
9.30 Т/с «Последний из Магикян». (12+).
10.30 Т/с «Папины дочка».
12.00 Ералаш.
14.00 Т/с «Дочки-матери».
15.00 Боевик «Перевозчик 3». (Франция). (16+).
17.00 Т/с «Папа на вырост».
18.00 Ералаш.
19.00 Т/с «Папа на вырост».
20.00 Т/с «Последний из Магикян». (12+).
21.00 Боевик «Профессионал». (США - Австралия). (16+).
23.00 Т/с «Луна». (16+).
0.00 6 кадров. (16+).

- 0.30 Муз. фильм «Весь этот джаз». (США). (16+).
3.00 Драма «Ангел-хранитель». (Германия). (16+).
5.30 Животный смех.
5.50 Музыка на СТС. (16+).

REN TV

- 5.00 Т/с «Фирменная история». (16+).
6.00 «Верное средство».
7.00 «Следаки». (16+).
7.30 «Званый ужин». (16+).
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Территория заблуждений» с Игорем Прокопенко». (16+).
11.00 «Документальный проект»: «Битва за тронном». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Званый ужин». (16+).
14.00 «Москва. День и ночь». (16+).
15.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!» (16+).
18.00 «Верное средство».
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости». (16+).
20.00 Т/с «Граница времени». (16+).
22.00 «Москва. День и ночь». (16+).
23.00 «Новости». (16+).
23.30 Т/с «Однажды на свидании». (16+).

- 0.00 Х/ф «Доказательство жизни». (США). (16+).
2.30 «Смотреть всем!» (16+).
3.20 Х/ф «Доказательство жизни». (США). (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

- 6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5». (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30-14.20 Т/с «Вечный зов» (12+).
12.00, 15.30 «Сейчас».
16.00 «Открытая студия».
16.50 Драма «Женщин обижать не рекомендуется». (16+).
18.30 «Сейчас».
19.00-20.00 Т/с «Детективы. Вознаграждение гарантируется». (16+).

- 20.30-21.15 Т/с «След. Хтоническая мощь».
22.00 «Сейчас».
22.25 Детектив «Такая работа. Близкие люди».
23.15 Т/с «След. Выбор каждого». (16+).
0.00 Драма «Жизнь забавами полна». (16+).
1.55 Т/с «Вечный зов» (12+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.
7.30 Секреты и советы.
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.55 Давой разведемся!
10.55 Д/ф
13.05 Т/с «Две судьбы».
15.05 Т/с «И все-таки я люблю». (16+).
17.00 Ты нам подходишь.
18.00 Т/с «Она написала убийство». (16+).
18.55 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Две судьбы 2».
21.05 Т/с «И все-таки я люблю». (16+).
23.00 Рублево-Бирюлево.
0.00 Одна за всех. (16+).
0.30 Комедия «Детский мир». (12+).
2.00 Мелодрама «Ксения, любимая жена Федора».
3.45 Ты нам подходишь.
4.45 Домашняя кухня. (16+).
5.45 Тайны еды. (16+).
6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером.

ТВ-3

- 6.00 М/ф.
9.30 Т/с «Помнить все» (16+)
10.30 Т/с «Помнить все»
11.30 «Апокалипсис». Смертельное лечение
12.30 Д/ф
13.30 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
14.00 Д/ф
15.00 «Мистические истории». Обручальное кольцо - Дежавю. (16+)
16.00 Д/ф
17.00 Т/с «Слепая». Игрушки. (12+).
17.30 Т/с «Слепая». Месть Арагон и Эльза Триоле
18.00 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
18.30 Т/с «Пятая стража». Дьявольское везение.

- 19.30 Т/с «Помнить все» (16+)
21.15 Т/с «Менталист» (12+)
23.00 Х/ф «Клетка». (США).
1.00 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
1.30 Х/ф «Щупальца 2».
3.30 Х/ф «Ненужные вещи».
5.15 Д/ф

КУЛЬТУРА

- 6.30 Канал «Евроныос».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Т/с «Расследования комиссара Мергр». «Мергр и месье Шарль».
12.10 Д/ф «Лао-Цзы».
12.15 «Правила жизни».
12.45 «Красуйся, град Петров!» Зодчий Винченцо Бренна.
13.10 Д/с «Женщины, творившие историю». «Жанна д'Арк».
14.05 Т/с «Петербургские тайны»
15.00 «Новости культуры».
15.10 «Беседы о русской культуре». «Защита добра и справедливости».
15.50 Д/ф «Гиппократ».
15.55 «Искусственный отбор».
16.40 «Эпизоды».
17.25 «Примадонны мировой оперы». Альбина Шагимуратова.
18.30 Д/с «Бабий век». «Гримасы судьбы. Луиза Буржуа и Вера Мухина».
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Главная роль».
19.30 «Абсолютный слух».
20.10 «Правила жизни».
20.40 «Спокойной ночи, малыши!»
20.50 Д/с «Женщины, творившие историю». «Жанна д'Арк».
21.45 «Власть факта». «Нефтяной век».
22.30 «Монолог в 4-х частях». А. Шиллов.
23.00 «Новости культуры».
23.20 Д/ф «Джордж Харрисон. Жизнь в материальном мире».
1.10 «Больше, чем любовь». Луи Арагон и Эльза Триоле
1.50 Д/ф «Лао-Цзы».
1.55 Т/с «Петербургские тайны»
2.50 Д/ф «Гиппократ».

четверг, 5 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 8.05-8.08 Местное время Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время Вести Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке)
11:35 Местное время Вести Дагестан
14:30 Местное время Вести Дагестан
17:10 Местное время Вести Дагестан
18:15 Реклама
18.20 Планета Культура
19.30 Реклама
19:35 Местное время Вести Дагестан

РГВК

- 07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
07.55 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Исчезновения»
09.25 Передача на чеченском языке «Вайнах»
10.20 Д/с «Загадочные места»
11.30 «Аутодафе»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Час размышлений»
13.30 «Разумные слова, реальные дела»
14.00 «Жилой мир»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Звездные сестры»
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 «Кругозор»
17.10 Д/с «Загадочные места»
18.00 Мультфильм
18.25 Обзор газеты «Хлакыкват»
18.45 Передача на аварском языке «Поданги глалалги заманти»

- 19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «На виду. Спорт» в прямом эфире
21.10 «Вернисаж»
21.50 Обзор газеты «Дагестанская Правда»
22.00 «Аросектор»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Т/с «Владыка морей»
02.10 Д/с «Загадочные места»
03.00 Х/ф «Скорпион»
04.50 «Вернисаж»
05.15 Х/ф «Пока есть время»
06.40 «Наследие ислама»

ПЕРВЫЙ

- 5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Долгий путь домой» (16+).
14.25 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.20 «Пусть говорят» (16+).
19.15 ЧМ по биатлону. Смешанная эстафета. Прямой эфир из Финляндии. По окончании - «Время».
21.35 Т/с «Долгий путь домой» (16+).
23.35 «Вечерний Ургант».
0.10 Ночные новости.
0.25 «На ночь глядя» (16+).
1.20 «Время покажет» (16+).
2.15 «Наедине со всеми».
3.00 Новости.
3.05 «Наедине со всеми».
3.15 «Модный приговор».
4.15 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

- 5.00 «Утро России». (12+).
9.00 «Брошенный рейс. По следам пропавшего «Боинга». (12+).
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
11.55 Т/с «Тайны следствия».
12.55 «Особый случай».
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
14.50 «Вести. Дежурная часть». (12+).
15.00 Т/с «Там, где ты». (12+).
16.00 Т/с «Последний январь». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
17.10 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
17.30 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир». (12+).
19.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
20.00 «Вести». (12+).
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Весной расцветает любовь». (12+).
22.50 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
0.30 «Брошенный рейс. По следам пропавшего «Боинга». (12+).
1.30 Х/ф «Ищите женщину»
3.00 «Рулета большого террора. Красные-белые».
4.00 «Комната смеха». (12+).

НТВ

- 6.00 «НТВ Утром».
8.10 «Дело врачей». (16+).
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт». (16+).
14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
15.00 «Прокурорская проверка». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).

ТВЦ

- 6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Родня». (16+).
10.05 Д/ф «Ноно Мордюкова. Как на свете без любви прожить». (12+).
10.55 «Доктор И...» (16+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Материнский инстинкт». (16+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Советские мафии. Глухое дело». (16+).
15.55 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания).
18.20 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.50 Т/с «Парфюмерша».
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Берегитесь женщин!» Спецрепортаж. (16+).
23.05 «Хроники московского быта. Когда не было кино». (12+).
0.00 «События. 25-й час».
0.35 Х/ф «Грехи наши». (16+)
2.20 Х/ф «Влюбиться в невесту брата». (США).
4.20 «Тайны нашего кино». «Родня». (12+).
4.50 Д/ф «Список Лапина. Запрещенная эстрада»

СТС

- 6.00 6 кадров. (16+).
6.30 Животный смех.
7.10 М/с «Пингвиненок Пороро».
7.30 М/с «Клуб Винкс - школа волшебниц». (12+).
8.00 6 кадров. (16+).

- 19.00 «Сегодня».
19.40 «Говорим и показываем». (16+).
20.40 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
22.40 «Анатомия дня».
23.30 Т/с «Морские дьяволы»
1.35 «Дачный ответ».
2.30 «Судебный детектив».
3.30 «Дикий мир».
3.40 Т/с «Пятницкий». (16+).
5.10 Т/с «ППС». (16+).

ТВЦ

- 6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Родня». (16+).
10.05 Д/ф «Ноно Мордюкова. Как на свете без любви прожить». (12+).
10.55 «Доктор И...» (16+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Материнский инстинкт». (16+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Советские мафии. Глухое дело». (16+).
15.55 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания).
18.20 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.50 Т/с «Парфюмерша».
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Берегитесь женщин!» Спецрепортаж. (16+).
23.05 «Хроники московского быта. Когда не было кино». (12+).
0.00 «События. 25-й час».
0.35 Х/ф «Грехи наши». (16+)
2.20 Х/ф «Влюбиться в невесту брата». (США).
4.20 «Тайны нашего кино». «Родня». (12+).
4.50 Д/ф «Список Лапина. Запрещенная эстрада»

СТС

- 6.00 6 кадров. (16+).
6.30 Животный смех.
7.10 М/с «Пингвиненок Пороро».
7.30 М/с «Клуб Винкс - школа волшебниц». (12+).
8.00 6 кадров. (16+).

- 9.30 Т/с «Последний из Магикян». (12+).
10.30 Т/с «Папины дочка».
12.00 Ералаш.
14.00 Т/с «Дочки-матери».
15.00 Боевик «Профессионал».
17.00 Т/с «Папа на вырост».
18.00 Ералаш.
19.00 Т/с «Папа на вырост».
20.00 Т/с «Последний из Магикян». (12+).
21.00 Комедия «Как украсть небоскреб». (США).
23.00 Т/с «Луна». (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Драма «Ангел-хранитель». (Германия). (16+).
3.00 Комедия «Выпускной».
5.00 Животный смех.
5.50 Музыка на СТС. (16+).

REN TV

- 5.00 Х/ф «Доказательство жизни». (США). (16+).
6.00 «Верное средство». (16+).
7.00 «Следаки». (16+).
7.30 «Званый ужин». (16+).
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Документальный проект»: «Вечность против Апокалипсиса». (16+).
10.00 «Документальный проект»: «Анатомия чудес». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Званый ужин». (16+).

- 22.00 «Сейчас».
22.25 Детектив «Такая работа. Поймай меня, если сможешь». (16+).
23.15 Т/с «След. Побег».
0.00 Х/ф «Вокзал для двоих»
2.30 Т/с «Вечный зов» (12+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.
7.30 Секреты и советы.
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давой разведемся!
10.50 Д/ф
13.00 Т/с «Две судьбы 2».
15.05 Т/с «И все-таки я люблю». (16+).
17.00 Ты нам подходишь.
18.00 Т/с «Она написала убийство». (16+).
18.55 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Две судьбы 2».
21.00 Т/с «И все-таки я люблю». (16+).
22.55 Рублево-Бирюлево.
23.55 Одна за всех. (16+).
0.00 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Любовь Серафима Фролова».
2.10 Комедия «Дамы приглашают кавалеров».
3.40 Ты нам подходишь.
4.40 Домашняя кухня.
5.40 Тайны еды. (16+).
5.55 6 кадров. (16+).
6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером.

ТВ-3

- 6.00 М/ф.
9.30 Т/с «Помнить все» (16+)
10.30 Т/с «Помнить все»
11.30 «Апокалипсис». Последние 15 минут.
12.30 Д/ф
13.30 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
14.00 Д/ф
15.00 «Мистические истории». Живые и мертвые - Венец безбрачия.
16.00 Д/ф
17.00 Т/с «Слепая». Так звучит твоя смерть (12+).
18.00 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
18.30 Т/с «Пятая стража». Смерть за закрытой дверью. (16+).

- 19.30 Т/с «Помнить все»
20.20 Т/с «Помнить все»
21.15 Т/с «Менталист» (12+)
23.00 Х/ф «Дитя тьмы».
1.30 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
2.00 Х/ф «Клетка». (США).
4.00 Х/ф «Щупальца 2».

КУЛЬТУРА

- 6.30 Канал «Евроныос».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Т/с «Расследования комиссара Мергр». «Кабачок ньюфаундлендцев»
12.10 Д/ф «Иоганн Вольфганг Гете».
12.15 «Правила жизни».
12.45 Россия, любовь моя! «Дагестанская лезгинка»
13.10 Д/с «Женщины, творившие историю». «Элизавета I Английская».
14.05 Т/с «Петербургские тайны»
15.00 «Новости культуры».
15.10 «Беседы о русской культуре». «Патриотизм».
15.55 «Абсолютный слух».
16.40 Д/ф «Самиул Маршак. Обыкновенный гений».
17.25 «Примадонны мировой оперы». Чечилия Бартоли.
18.15 Д/ф
19.00 «Новости

пятница, 6 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

11:35 Местное время Вести Дагестан
14:30 Местное время Вести Дагестан
17:10 Местное время Вести Дагестан
18:15 Реклама
18:20 Мир Вашему дому
18:40 Парус надежды
19:05 Дагестан спортивный
19:30 Реклама
19:35 Местное время Вести Дагестан
РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:15 Передача на аварском языке «Годанги ламалги заманги»
08:00 Обзор газеты «Жакыкхат»
08:10 Мультфильм
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Д/с «Исчезновения»
09:25 Х/ф «На дальних берегах»
11:00 «Вернисаж»
11:35 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
12:10 «Кругозор»
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 «Агросектор»
13:30 «Колеса»
14:15 Обзор газеты «Дагестанская Правда»
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Х/ф «Музыкальная история»
16:30 Время новостей Дагестана
16:50 «О благонаравии...»
17:20 Д/с «Загадочные места»
18:20 «Наши дети»
18:45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес»

19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Здоровье» в прямом эфире
21:20 Пятничная проповедь в Центральной Джума-мечети г. Махачкала
21:50 «Все грани»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей Махачкала
23:20 «Город молодых»
23:50 Д/с «Операция «Анти-террор»: Без права на ошибку»
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Т/с «Владыка морей»
02:10 Х/ф «Плата за страх»
04:35 Д/с «Загадочные места»
05:20 Х/ф «Музыкальная история»
06:40 «О благонаравии...»
ПЕРВЫЙ
5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Долгий путь домой» (16+).
14.25 «Время покажет» (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет» (16+).
16.00 «Мужское/Женское» (16+).
17.00 «Жди меня».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Человек и закон» (16+).
19.50 Телеигра «Поле чудес» (16+).
21.00 «Время».
21.35 «Голос. Дети».
23.50 «Вечерний Ургант» (16+).
04.45 Х/ф «Флеминг» (16+).
2.30 Комедия «Скачки» (12+).
4.25 «Мужское/Женское».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России». (12+).
8.55 «Мусульмане». (12+).
9.10 «Урок французского. Мирей Матье, Джо Дассен и другие...» (12+).
10.05 «О самом главном» (12+).
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
11.55 Т/с «Тайны следствия». (12+).
12.55 «Особый случай». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
14.50 «Вести. Дежурная часть». (12+).
15.00 Т/с «Там, где ты». (12+).
16.00 Т/с «Последний январь». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
17.10 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
17.30 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир». (12+).
19.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
20.00 «Вести». (12+).
21.00 «Главная сцена». (12+).
23.25 Х/ф «Лесное озеро». (12+).
1.15 Х/ф «Дела семейные». (12+).
3.20 «Урок французского. Мирей Матье, Джо Дассен и другие...» (12+).
4.20 «Комната смеха». (12+).
НТВ
6.00 «НТВ Утром».
8.10 «Дело врачей». (16+).
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
12.00 «Суд присяжных». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт». (16+).
14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
15.00 «Прокурорская проверка». (16+).
16.00 «Сегодня».

16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.40 «Говорим и показываем». (16+).
20.40 Х/ф «Взрыв из прошлого». (16+).
0.30 Х/ф «Хозяин». (16+).
2.20 «Три кита» советского спорта из цикла «Собственная гордость».
3.10 «Дикий мир».
3.35 Т/с «Пятницкий». (16+).
4.20 Т/с «Пятницкий. Глава вторая». (16+).
5.10 Т/с «ППС». (16+).
ТВЦ
6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Сверстницы». (16+).
9.45 Х/ф «Салон красоты». (6+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Смерть под парусом».
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Хроники московского быта. Когда не было кино». (12+).
15.55 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания). (12+).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания). (12+).
18.20 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.45 Х/ф «Укротительница тигров».
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 С. Немолова «Жена. История любви». (12+).
0.00 Т/с «Генеральская внучка». (12+).
3.35 «Берегитесь женщин! Спецрепортаж. (16+).
4.10 Д/ф «Миндзров предупреджай». (12+).
СТС
6.00 6 кадров. (16+).
6.30 Животный смех.
7.10 М/с «Пингвиненок Пороро».
7.30 М/с «Клуб Винкс - школа волшебниц». (12+).
8.00 6 кадров. (16+).

9.30 Т/с «Последний из Магикян». (12+).
10.30 Т/с «Папины дочки». (12+).
12.00 Ералаш.
14.00 Т/с «Дочки-матери». (12+).
15.00 Комедия «Как украсть небоскроб». (США). (16+).
17.00 Т/с «Папа на вырост». (16+).
18.00 Ералаш.
19.00 Шоу «Уральских пельменей». С милым рай и в бутике. (16+).
20.30 Шоу «Уральских пельменей». Женское: - шас я! (16+).
22.30 Шоу «Уральских пельменей». Грачи пролетели. (16+).
0.30 Комедия «Вверх тормашками». (США). (16+).
2.05 Боевик «Ангелы Чарли».
3.55 6 кадров. (16+).
5.50 Музыка на СТС. (16+).
REN TV
5.00 Т/с «Вовочка». (16+).
6.00 «Верное средство».
7.00 «Следаки». (16+).
7.30 «Звонкий ужин». (16+).

8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Документальный проект»: «Секреты древних рецептов». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Звонкий ужин». (16+).
14.00 «Москва. День и ночь». (16+).
15.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!» (16+).
17.00 «Не ври мне!» (16+).
18.00 «Верное средство».
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости». (16+).
20.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
22.00 «Москва. День и ночь». (16+).
23.00 «Смотреть всем!» (16+).
0.00 Х/ф «Отступники». (США). (16+).
2.45 Х/ф «Мартовские иды».
4.30 Х/ф «Отступники».
ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ
6.00 «Сейчас».
6.10 «Момент истины». (16+).
7.00 «Утро на 5». (6+).

9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30-17.30 Т/с «Вечный зов» (12+).
12.00, 15.30, 18.30 «Сейчас».
19.00-23.35 Т/с «След. Невинные». (16+).
0.20 Т/с «Вечный зов» (12+).
ДОМАШНИЙ
6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.
7.30 Секреты и советы. (16+).
8.00 6 кадров. (16+).
8.55 Д/с «Моя правда». (16+).
10.55 Детектив «Мой генерал». (16+).
18.00 Т/с «Она написала убийство». (16+).
18.55 6 кадров. (16+).
19.00 Мелодрама «Хозяйка большого города». (12+).
22.40 Д/с «Звездная жизнь».
23.40 Одна за всех. (16+).
0.00 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Родная кровь». (16+).
2.20 Комедия «Осторожно, бабушка!»
4.00 Д/с «Моя правда».
6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером.
ТВ-3
6.00 М/ф.
9.30 Т/с «Помните все» (16+).
10.30 Т/с «Помните все» (16+).
11.30 «Апокалипсис». Новый ледниковый период (12+).
12.30 Д/ф.
13.30 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
14.00 Д/ф.
15.00 «Мистические истории». Близнецы - Годание на жизнь. (16+).
16.00 Д/ф «Гадалка». Любовь в отражении. (12+).
17.00 Т/с «Слепая». Расплата. (12+).
17.30 Т/с «Слепая». Голос чужой беды. (12+).
18.00 «Х-Версии. Колдунья мира. Бахсы». (12+).
19.00 «Человек-невидимка». Анастасия Стоцкая.
20.00 Х/ф «Шерлок Холмс и доктор Ватсон: Знакомство».

23.00 Х/ф «Особенности национальной охоты в зимний период». (16+).
0.30 Д/ф.
1.00 «Европейский покерный тур». (18+).
2.00 Х/ф «Адский Эндшпиль». (США). (16+).
3.45 Х/ф «Дитя тьмы». (США).
КУЛЬТУРА
6.30 Канал «Евроныюз».
10.00 «Новости культуры».
10.20 Д/ф «Город М».
11.05 Т/с «Расследования комиссара Мегрэ». «Кабачок ньюфаундлендцев».
12.00 Д/ф «Палек».
12.15 «Правила жизни».
12.40 «Письма из провинции». Саратов.
13.05 Д/ф «Как построить колесницу фараона?» (США).
14.00 Д/ф «Баадур Цуладзе. Я вспоминаю».
14.40 Д/ф «Камчатка. Огненный рай».
15.00 «Новости культуры».
15.10 «Беседы о русской культуре». «Дворянская культура».
15.55 «Царская ложа».
16.35 Д/ф «Властелины кольца. История создания синхрофазотрона».
17.05 Х/ф «Она Вас любит».
18.30 Д/с «Бобый век». «Связанные богини».
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Смеихонастальгия».
19.45 «Искатели». «Загадка русского Нострадамуса».
20.35 «Линия жизни». М. Зудина.
21.25 Спектакль «Сублимация любви».
23.25 «Новости культуры».
23.45 Х/ф «Кошечка».
1.25 М/ф: «Серый волк энд Красная Шапочка», «Тгарин».
1.55 «Искатели». «Загадка русского Нострадамуса»
2.40 Д/ф

суббота, 7 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10:05 Реклама
10:10 Территория соперничества
10:55 Реклама
11:10 Местное время Вести Дагестан
14:20 Местное время Вести Дагестан
РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес»
07:40 Мультфильм
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 PRO SPORT
09:20 «Здоровье»
10:10 «Город молодых»
10:45 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Ворота Дагестана»
11:00 «Наследие Дагестана»
11:20 О здоровье ребенка в программе «Мой малыш»
12:00 Концерт «День Лакского района»
14:00 Х/ф «Сказка о звездном мальчике»
16:30 Время новостей Дагестана
16:50 «Круглый стол»
17:40 «Здравствуй, мир!»
18:10 «Вдохновение»
18:45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 «Чистое сердце»
20:20 «Интеллект-шоу»
20:50 «Детская газета»
21:10 «Молодежный микс»
21:45 «Разумный взгляд»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 «Наука Дагестана»
00:00 Д/ф «Аза Тахо Годи»

00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Х/ф «Сержант Йорк»
03:10 «Вдохновение»
03:40 Х/ф «За пригоршню долларов»
05:10 PRO SPORT
05:35 Х/ф «Невеста из Парижа»
ПЕРВЫЙ
5.20 «Контрольная закупка».
6.00 Новости.
6.10 Х/ф «В полосе прибор» (12+).
8.00 «Играй, гармонь любимая!»
8.45 М/с «Смешарики. Новые приключения».
9.00 «Умницы и умники» (12+).
9.45 «Слово пастыря».
10.00 Новости.
10.15 «Смак». (12+).
10.55 «Чего хотят женщины». (12+).
12.00 Новости.
12.20 «Идеальный ремонт».
13.15 «Теория заговора» (16+).
14.20 «Голос. Дети».
15.00 Новости.
15.15 «Голос. Дети».
16.50 «Кто хочет стать миллионером?»
18.00 Вечерние новости.
18.25 ЧМ по биатлону. Женщины. Спринт. Прямой эфир из Финляндии.
19.40 «Сегодня вечером» (16+).
21.00 «Время».
21.20 «Танцуй!»
23.40 Комедия «Сынок» (16+).
1.20 Х/ф «Угнать за 60 секунд». (16+).
3.30 Х/ф «Секреты государства». (16+).
РОССИЯ 1
4.50 Комедия «Будьте моим мужем». (12+).
6.35 «Сельское утро». (12+).
7.05 «Диалоги о животных».
8.00 «Вести». (12+).

8.10 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
8.20 «Военная программа».
8.50 «Субботник». (12+).
9.30 «Утро с Галкиным». (12+).
10.05 «Наука 2.0» представляет. «Основной элемент. Мужчины vs женщины». «Большой скачок. Мирень. Болезнь гениев». (12+).
11.00 «Вести». (12+).
11.10 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
11.20 «Честный детектив».
11.55 Х/ф «Ночной гость». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.20 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
14.30 «Субботный вечер» (12+).
16.45 «Танцы со звездами» (12+).
20.00 «Вести в субботу» (12+).
20.45 Х/ф «Лабиринты судьбы». (12+).
0.35 Х/ф «Эта женщина ко мне». (12+).
2.50 Х/ф «Очень верная жена». (12+).
НТВ
5.55 Т/с «Груз». (16+).
7.30 «Смотр».
8.00 «Сегодня».
8.15 Лотерея «Золотой ключ».
8.45 «Медицинские тайны» (16+).
9.25 «Готовим с А. Зиминным».
10.00 «Сегодня».
10.20 «Главная дорога» (16+).
11.00 «Поедем, поедим!»
11.50 «Квартирный вопрос».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Своя игра».
14.15 «Я худею». (16+).
15.10 Х/ф «Чиста вода у источника». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.30 «Новый русский сенсация». (16+).
22.20 «Ты не поверишь!» (16+).
23.20 Х/ф «Можно, я буду звать тебя мамой?» (12+).

1.05 «Нежность» из цикла «Слето в СССР». (12+).
1.50 Т/с «Груз». (16+).
3.25 «Дикий мир».
3.55 Т/с «Пятницкий. Глава вторая». (16+).
5.25 Т/с «ППС». (16+).
ТВЦ
5.50 «Марш-бросок». (12+).
6.20 «АБВГДейка».
6.50 Х/ф «Материнский инстинкт». (16+).
8.45 «Православная энциклопедия». (6+).
9.10 Д/ф «Наталья Варлей. Без страховки». (12+).
10.05 Х/ф «Варвара-краса, длинная коса».
11.30 «События».
11.40 Х/ф «Однажды двадцать лет спустя».
13.10 Х/ф «Фанфан-тюльпан».
14.30 «События».
14.45 Х/ф «Фанфан-Тюльпан».
15.25 Х/ф «Страшная красавица». (12+).
17.20 Т/с «На одном дыхании». (12+).
21.00 «События».
21.15 «Право знать!» (16+).
22.25 «Право голоса». (16+).
0.45 «Цена выживания». Спецрепортаж. (16+).
1.15 Х/ф «Связь». (16+).
2.55 Д/ф «Брижит Бордо. Эволюция любви» (16+).
СТС
6.00 М/с «Барашек Шон».
7.35 М/с «Пингвиненок Пороро».
7.55 М/с «Робокор Поли и его друзья» (6+).
8.30 М/с «Том и Джерри. Комедийный шоу». (6+).
9.00 М/с «Драконы и всадники Олуха». (6+).
10.00 Комедия «Семейный уикэнд». (США). (16+).
12.00 Осторожно: Дети! (16+).
13.00 М/с «Том и Джерри».
13.45 Комедия «Вокруг света за 80 дней». (США). (12+).

16.00 6 кадров. (16+).
16.30 Шоу «Уральских пельменей». Женское: - шас я! (16+).
17.30 Шоу «Уральских пельменей». С милым рай и в бутике. (16+).
19.00 Империя иллюзий: Братья Сафроновы.
21.00 Боевик «Пятый элемент». (США). (16+).
23.25 Боевик «Ангелы Чарли».
1.15 6 кадров. (16+).
3.15 Мюзикл «Продюсеры». (США). (16+).
5.45 Музыка на СТС. (16+).
REN TV
5.00 Х/ф «Отступники». (США). (16+).
7.20 Концерт «Смех сквозь хохот». (16+).
10.00 Т/с «На безымянной высоте». (16+).
14.00 Х/ф «Мы из будущего 2». (16+).
17.30 Х/ф «Мы из будущего 2». (16+).
19.30 Х/ф «Воршиловский стрелок». (16+).
21.20 Х/ф «9 рота». (16+).
0.00 Х/ф «На краю стою» (16+).
1.40 Х/ф «Мы из будущего».
ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ
7.10 М/ф: «Тигренок на подсолнухе», «Паровозик из Ромашково», «Бобик в гостях у Барбоса», «Вовка в Тридевятом царстве», «Бременские музыканты», «По следам бременских музыкантов», «Конек-Горбунок».
10.00 «Сейчас».
10.10-17.40 Т/с «След. Взрыв на закате». (16+).
18.30 «Сейчас».
18.40-6.00 Х/ф «Серафима Прекрасная» (16+).
ДОМАШНИЙ
6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.
7.30 Секреты и советы. (16+).
8.00 Д/с «2015: предсказания» (16+).

10.00 Мелодрама «Минус один». (16+).
13.40 Комедия «Невеста с заправкой». (12+).
15.40 Комедия «Мужчина в моей голове». (16+).
18.00 Т/с «Она написала убийство». (16+).
18.55 6 кадров. (16+).
19.00 Драма «Курт Сеит и Александра». (16+).
22.45 Д/с «Звездная жизнь» (16+).
23.45 Одна за всех. (16+).
0.00 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Любовник для Люси». (Украина). (16+).
2.25 Мелодрама «День свадьбы придется уточнить». (12+).
4.15 Д/с «Моя правда». (16+).
6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером.
КУЛЬТУРА
6.30 Канал «Евроныюз».
10.00 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфиоровым».
10.35 Х/ф «Она Вас любит».
11.55 «Острова». Г. Вицин.
12.35 «Большая семья». А. Инин.
13.30 Х/ф «Конек-Горбунок».
14.50 Д. Хворостовский. Романы. Концерт в Большом зале Московской консерватории.

15.35 «Линия жизни».
16.25 Х/ф «Бобые царство».
17.55 Мастер Раймонд Паулс, Интарс Бусулис, Кристине Праулиня и Биг-бэнд Латвийского радио.
19.00 Наталья Гундарева посвящает... Вечер в театре им. Вл. Маяковского «Silenzio».
19.55 Х/ф «Вас ожидает гражданка Никанорова»
21.20 «АББА. Даба Ду».
22.20 «Острова». А. Балабанов.
23.00 Х/ф «Я тоже хочу».
0.20 «Джаз для всех». Юбилейный концерт оркестра имени Олега Лундстрема.
1.40 М/ф «Глупая...»
1.55 Д/ф «Отшельники реки Пры».
2.40 Д/ф «Вальпараисо. Город-радуга».
ТВ-3</

воскресенье, 8 марта

РГВК

- 07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
08.00 «Детская газета»
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Х/ф «Горянка»
10.20 «Здравствуй, мир!»
10.50 «Чистое сердце»
11.05 «Молодежный микс»
11.40 «Разумный взгляд»
12.30 «Интеллекту-шоу»
13.00 «Наши дети»
13.25 «Красота 05.ru»
14.05 Моно-действие в исполнении Московского театра «Выпускники-Щукинцы». Этудная фантазия «Новиченто»
15.45 Х/ф «Берегите женщин»
18.15 «Тарарам»
18.45 «Здоровье нации»
19.00 «Служа Родине»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.00 «О культуре»
20.20 «7 news»
20.30 «Интер-диалог»
21.20 «Человек и право»
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.00 «О культуре»
23.20 «Реальный Дагестан»
01.10 Х/ф «Унесенные ветром»
04.55 «Здоровье нации»
05.10 «7 news»
05.20 Х/ф «Простая история»

ПЕРВЫЙ

- 5.20 «Контрольная закупка».
6.00 Новости.
6.10 Х/ф «Одинокая женщина на желает познакомиться».
7.55 М/с «Смешарики. Новые приключения».
8.10 Х/ф «Розыгрыш». (12+).
10.00 Новости.
10.10 Х/ф «Три плюс два».
12.00 Новости.
12.10 Х/ф «Весна на Заречной улице».
14.00 «Песни для любимых».
15.15 ЧМ по биатлону. Мужчины. Гонка преследования. Прямой эфир из Финляндии.
15.50 Комедия «Самая обязательная и привлекательная». (12+).
17.25 Х/ф «Красотка». (16+).
19.40 Х/ф «Москва слезам не верит».
21.00 «Время».
21.20 «Москва слезам не верит».
22.50 «Легенды «Ретро FM»».
05.55 Х/ф «Клеопатра». (12+).
5.25 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

- 4.40 Х/ф «Девушка без адреса». (12+).
6.25 Х/ф «Врачиха». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.20 «Один в один». (12+).
17.30 «Петросян и женщины». (16+).
20.00 «Вести недели». (12+).
22.00 «Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).

- 23.50 Праздничное шоу Валентина Юдашкина.
2.00 Х/ф «Люблю 9 марта!»
3.35 «Наука 2.0» представляет. «Основной элемент. Мужчины vs женщины». «Большой скачок. Мигрень. Болезнь гениев». (12+).
4.35 «Комната смеха». (12+).

НТВ

- 6.15 «И снова здравствуйте!»
6.35 Х/ф «Тонкая штука».
8.00 «Сегодня».
8.15 Лотерея «Русское лото плюс».
8.45 «Их нравы».
9.25 «Едим дома!»
10.00 «Сегодня».
10.20 «Первая передача».
11.00 «Чудо техники». (12+).
11.50 «Дачный ответ».
13.00 «Сегодня».

ТВЦ

- 5.25 Х/ф «Сверстницы».
6.50 Х/ф «Впервые замужем».

СТС

- 6.00 М/с «Барашек Шон».
7.35 М/с «Пингвинок Попперо».
7.55 М/с «Роботар Поли и его друзья». (6+).
8.30 М/с «Том и Джерри. Комедийное шоу». (6+).
9.00 М/с «Алиса знает, что делать!» (6+).
10.05 М/с «Драконы и всадники Олуха». (6+).
10.30 МастерШеф. (16+).
12.00 Успеть за 24 часа.
13.00 Свидание со вкусом.
14.00 Комедия «Мамы». (12+).
16.00 6 кадров. (16+).
17.05 Боевик «Пятый элемент». (США). (16+).
19.30 Шоу «Уральских пельменей». С милым рай и в бутке. (16+).
21.00 Комедия «Смешанные чувства». (16+).
22.45 Империя иллюзий: Братья Сафроновы.
04.55 Мюзикл «Продюсеры». (США). (16+).
3.15 Мелодрама «Один день». (США - Великобритания). (16+).
5.15 Животный смех.
5.45 Музыка на СТС. (16+).

REN TV

- 5.00 Х/ф «На краю стою».
6.50 Т/с «Военная разведка. Западный фронт».
15.00 Х/ф «9 рота». (16+).
17.30 Х/ф «Ворошиловский стрелок». (16+).
19.30 Концерт «Смех сквозь хохот». (16+).
22.15 Т/с «На безымянной высоте». (16+).
2.15 Х/ф «Мы из будущего 2». (16+).
4.10 Т/с «Подкидной». (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

- 7.00-17.30 Х/ф «Серафима Прекрасная» (16+).
10.00 «Сейчас».
18.30 «Сейчас».
18.40-1.50 Т/с «Десантура»
2.50 Комедия «Паспорт».
4.50 Х/ф «Мы из джаза».
ДОМАШНИЙ
6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.
7.00 Жить вкусно с Джейми Оливером.
7.30 6 кадров. (16+).
8.50 Домашняя кухня. (16+).
9.20 Мелодрама «Хозяйка большого города». (12+).
13.00 Мелодрама «Джейн Эйр». (США - Великобритания). (16+).
18.00 Т/с «Она написала убийство». (16+).
18.55 6 кадров. (16+).
19.00 Драма «Унесенные ветром». (США). (12+).
23.25 Д/с «Звездная жизнь».
0.00 Одна за всех. (16+).
0.30 Комедия «Назад - к счастью, или Кто найдет синюю птицу...» (16+).
2.35 Мелодрама «Везучая».
4.05 Д/с «Моя правда». (16+).
6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером.
ТВ-3
6.00 М/ф.
7.30 «Школа доктора Комаровского». Нормы и сроки. (12+).
8.00 М/ф.
9.00 Х/ф «Берегите женщин»

- 11.45-22.00 Х/ф «Шерлок Холмс и доктор Ватсон: Знакомство».
1.00 Х/ф «Заложница».
2.45 Д/ф «Селин: Мир ее глазами». (США). (12+).
5.15 М/ф.
КУЛЬТУРА
6.30 Канал «Евроныус».
10.00 Андрей Миронов. «Браво, Артист!»
10.35 Х/ф «Дети Дон-Кихота».
11.50 «Больше, чем любовь». А. Папанов и Н. Каратоева.
12.30 Д/ф «Отшельники реки Пры».
13.10 «Пешком...» Москва женская.
13.40 «АББА. Дабя Ду».
14.40 Спектакль «Безумный день, или Женитьба Фигаро».
17.30 Д/ф «Андрей Миронов. Смотрите, я играю...»
18.15 «Романтика романса». Л. Голубкина.
19.10 «Линия жизни». Е. Добровольская.
20.00 Х/ф «Артистка».
21.40 Д/ф «Неизвестная Писоф».
22.50 Х/ф «Звуки музыки».
1.35 М/ф «Шерлок Холмс и доктор Ватсон».
1.55 «Искатели». «Воскрешение трофеи Наполеона».
2.40 Д/ф «Сплит. Город во дворце».

СПОРТ с 2 по 8 МАРТА

ПОНЕДЕЛЬНИК

- 7.00 «Панорама дня. Live».
8.20 Х/ф «Земляк». (16+).
10.10 «Эволюция».
11.45 «Большой футбол».
12.05 Х/ф «Отдел С.С.С.Р». (16+).
15.35 «Танковый биатлон».
17.40 «Большой футбол».
17.55 Футбол. Кубок России. 1/4 финала. ЦСКА - «Крылья Советов» (Самара).
19.55 Футбол. Кубок России. 1/4 финала. «Кубань» (Краснодар) - «Мордовия» (Саранск). Прямая трансляция.
21.55 «Большой футбол».
22.25 Х/ф «Земляк». (16+).
0.20 «Эволюция». (16+).
1.45 «24 кадра». (16+).
2.30 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Запад».
4.35 Х/ф «Лорд. Пес-политический». (12+).

ВТОРНИК

- 7.00 «Панорама дня. Live».
8.20 Х/ф «Земляк». (16+).
10.15 «Эволюция». (16+).
11.45 «Большой футбол».
12.05 Х/ф «Отдел С.С.С.Р». (16+).
15.35 «Танковый биатлон».
17.40 «Большой футбол».
17.55 Футбол. Кубок России. 1/4 финала. «Арсенал» (Тул) - «Газовик» (Оренбург). Прямая трансляция.
19.55 Футбол. Кубок России. 1/4 финала. «Локомотив» (Москва) - «Рубин» (Казань). Прямая трансляция.
21.55 «Большой футбол».
22.25 Х/ф «Земляк». (16+).
0.20 «Эволюция».
1.45 «Трон».
2.30 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Восток».

СРЕДА

- 7.00 «Панорама дня. Live».
8.20 Х/ф «Земляк». (16+).
10.15 «Эволюция».
11.45 «Большой футбол».
12.05 Х/ф «Тайная стража. Смертельные игры».
15.15 «Танковый биатлон».
16.15 «Большой спорт».
16.25 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Восток». Прямая трансляция.

- 18.45 «Большой спорт».
19.05 Х/ф «Правила охоты. Штурм». (16+).
22.40 Х/ф «Земляк». (16+).
0.30 «Эволюция».
2.00 «Наука на колесах».
2.25 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Восток».
4.35 Х/ф «Лорд. Пес-политический». (12+).

ЧЕТВЕРГ

- 7.00 «Панорама дня. Live».
8.30 Х/ф «Марш-бросок. Особые обстоятельства».
10.15 «Эволюция».
11.45 «Большой футбол».
12.05 Х/ф «Тайная стража. Смертельные игры».
15.25 «Полигон». Дневники танкиста.
15.55 «Танковый биатлон».
19.00 «Большой спорт».
19.25 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Запад».
21.45 «Большой спорт».
21.55 «Биатлон с Дмитрием Губерниевым».
22.25 Биатлон. ЧМ. Смешанная эстафета. Трансляция из Финляндии.
0.05 «Эволюция». (16+).
1.35 ЧМ по бобслею и скелетону. Трансляция из Германии.
2.35 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Запад».
4.40 Х/ф «Лорд. Пес-политический». (12+).

ПЯТНИЦА

- 7.00 «Панорама дня. Live».
8.30 Х/ф «Марш-бросок. Особые обстоятельства».
10.10 «Эволюция». (16+).
11.45 «Большой футбол».
12.05 Х/ф «Тайная стража. Смертельные игры».
15.25 «Полигон». Дневники танкиста.
15.55 «Танковый биатлон».
19.00 «Большой спорт».
19.25 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Восток». Прямая трансляция.
21.45 «Большой спорт».
22.05 Х/ф «Сокровища О.К». (16+).
0.05 «Эволюция».
1.35 ЧМ по бобслею и скелетону. Трансляция из Германии.
2.35 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Восток».
4.40 Профессиональный бокс.

СУББОТА

- 7.00 «Панорама дня. Live».
8.15 «Диалог о рыбалке».
9.15 «Непростые вещи». Бутерброд.
9.45 Х/ф «Сокровища О.К». (16+).
11.45 «Большой спорт».
12.05 «24 кадра». (16+).
12.35 Биатлон. ЧМ. Смешанная эстафета. Трансляция из Финляндии.
14.20 «Биатлон с Дмитрием Губерниевым».
14.50 Биатлон. ЧМ. Спринт. Мужчины. Прямая трансляция из Финляндии.
16.25 «Большой спорт».
16.55 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Запад». Прямая трансляция.
19.15 «Большой спорт».
19.50 Х/ф «Викинг 2». (16+).
23.15 «Большой спорт».
23.40 Биатлон. ЧМ. Спринт. Трансляция из Финляндии.
2.45 ЧМ по бобслею и скелетону. Трансляция из Германии.
3.45 Конькобежный спорт. ЧМ по многоборью. Трансляция из Канады.
4.40 Профессиональный бокс. Геннадий Головкин против Мартина Мюррея. Бой за титул чемпиона мира по версии WBA, WBC и IBF.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

- 7.00 «Панорама дня. Live».
8.25 «Моя рыбалка».
9.10 «Язь против ед». (16+).
9.40 «Рейтинг Баженова». Война миров. (16+).
10.10 Х/ф «Викинг 2». (16+).
13.30 «Полигон». Стратеги.
14.00 «Большой спорт».
14.25 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Восток». Прямая трансляция.
16.45 «Большой спорт».
17.20 «Биатлон с Дмитрием Губерниевым».
17.50 Биатлон. ЧМ. Гонка преследования. Женщины. Прямая трансляция из Финляндии.
18.40 Х/ф «Волкодав». (16+).
21.10 Смешанные единоборства. М-1 Challenge. Трансляция из Грузии. (16+).
23.15 «Большой футбол с Владимиром Стогниенко».
0.00 Биатлон. ЧМ. Гонка преследования. Трансляция из Финляндии.
1.30 «Основной элемент». Крутые стволы.
2.00 «Основной элемент». Механизм боли.
2.25 «Неспokoйной ночи». Порту.
2.55 ЧМ по бобслею и скелетону. Трансляция из Германии.
3.50 Конькобежный спорт. ЧМ по многоборью. Трансляция из Канады.
4.45 Профессиональный бокс.

ТНТ с 2 по 8 МАРТА

ПОНЕДЕЛЬНИК

- 7.00 М/с «Черепашки-ниндзя». «Одинокая мутация Бакстера Стокмена» (12+).
5.40 Т/с «Без следа 2». «Отличать сокола от цапли» (16+).
6.30 Т/с «Женская лига: парни, деньги и любовь»
СРЕДА
7.00 М/с «Черепашки-ниндзя». «Гнев тигриного котя» (12+).
7.30 М/с «Турбо-Агент Дадли» (12+).
7.55 М/с «Пингвины из «Мадагаскара». «Лосось для шкипера. Высоковольтные линии» (12+).
8.25 М/с «Кунг-Фу панда: Удивительные легенды»
9.00 «Дом 2. Lite». (16+).
10.30 «Битва экстрасенсов».
11.30 Комедия «Дублер».
13.30 Т/с «Универ». «Стипендия» (16+).
14.00 Т/с «Универ». «Фантазия» (16+).
14.30-19.00 Т/с «СашаТаня». «Саша - таксист», 16 с. (16+).
19.30 Т/с «Интерны» (16+).
20.00 Т/с «Интерны» (16+).
20.30 Т/с «Физрук» (16+).
21.00 Мелодрама «О чем еще говорят мужчины».
23.00 «Дом 2. Город любви». (16+).
0.00 «Дом 2. После заката».
1.00 Триллер «Информатор!» (США). (16+).
3.05 Т/с «Выжить с Джеком»
3.35 Т/с «Без следа 2». «Иммигранты» (16+).
4.30 Т/с «Без следа 2». «Замыкатель» (16+).
5.25 Т/с «Без следа 2». «Иди вперед» (16+).
6.15 Т/с «Женская лига: парни, деньги и любовь», 16 с. (16+).

ВТОРНИК

- 7.00 М/с «Черепашки-ниндзя». «Нейтритон!» (12+).
7.30 М/с «Турбо-Агент Дадли» (12+).
7.55 М/с «Пингвины из «Мадагаскара». «Мелкогон. Удушьющая любовь» (16+).
8.25 М/с «Кунг-Фу панда: Удивительные легенды»
9.00 «Дом 2. Lite». (16+).
10.30 «Битва экстрасенсов».
«Зависимости. Квартира в Королеве». (16+).
11.30 Комедия «В спорте только девушки». (16+).
13.30 Т/с «Универ». «Переписка» (16+).
14.00 Т/с «Универ». «Стипендия» (16+).
14.30-20.00 Т/с «Интерны»
20.30 Т/с «Физрук» (16+).
21.00 Комедия «Дублер» (16+).
22.40 «Комеди Клуб. Лучшее». (16+).
23.00 «Дом 2. Город любви». (16+).
0.00 «Дом 2. После заката» (16+).
1.00 Драма «Везунчик». (Австралия - Германия - США). (16+).
3.25 Т/с «Выжить с Джеком» (16+).

ПОНЕДЕЛЬНИК

- 3.55 Т/с «Без следа 2». «Путь домой» (16+).
4.45 Т/с «Без следа 2». «Разоблачение» (16+).
5.40 Т/с «Без следа 2». «Отличать сокола от цапли» (16+).
6.30 Т/с «Женская лига: парни, деньги и любовь»
СРЕДА
7.00 М/с «Черепашки-ниндзя». «Гнев тигриного котя» (12+).
7.30 М/с «Турбо-Агент Дадли» (12+).
7.55 М/с «Пингвины из «Мадагаскара». «Лосось для шкипера. Высоковольтные линии» (12+).
8.25 М/с «Кунг-Фу панда: Удивительные легенды»
9.00 «Дом 2. Lite». (16+).
10.30 «Битва экстрасенсов».
11.30 Комедия «Дублер».
13.30 Т/с «Универ». «Стипендия» (16+).
14.00 Т/с «Универ». «Фантазия» (16+).
14.30-19.00 Т/с «СашаТаня». «Саша - таксист», 16 с. (16+).
19.30 Т/с «Интерны» (16+).
20.00 Т/с «Интерны» (16+).
20.30 Т/с «Физрук» (16+).
21.00 Мелодрама «О чем еще говорят мужчины».
23.00 «Дом 2. Город любви». (16+).
0.00 «Дом 2. После заката» (16+).
1.00 Драма «Империя Солнца». (США). (12+).
4.00 Т/с «Выжить с Джеком» (16+).
4.30 Т/с «Без следа 2». «Правила жизни» (16+).
5.25 Т/с «Без следа 2». «Линия» (16+).
6.15 Т/с «Женская лига: парни, деньги и любовь»
ЧЕТВЕРГ
7.00 М/с «Черепашки-ниндзя». «Пищелищный» (12+).
7.30 М/с «Турбо-Агент Дадли» (12+).
7.55 М/с «Пингвины из «Мадагаскара». «Операция «Большой синий шарик» (16+).
8.25 М/с «Кунг-Фу панда: Удивительные легенды»
9.00 «Дом 2. Lite». (16+).
10.30 «Битва экстрасенсов».
«Финал». (16+).
11.30 Мелодрама «О чем еще говорят мужчины».
13.30 Т/с «Универ». «Фантазия» (16+).

- 14.00 Т/с «Универ». «Крутой Саня» (16+).
14.30-19.00 Т/с «Реальные пацаны». «Робингудство» (16+).
19.30 Т/с «Интерны» (16+).
20.00 Т/с «Интерны» (16+).
20.30 Т/с «Физрук» (16+).
21.00 Комедия «Беременный» (12+).
22.35 «Комеди Клуб. Лучшее». (16+).
23.00 «Дом 2. Город любви». (16+).
0.00 «Дом 2. После заката» (16+).
1.00 Драма «Мы - одна команда». (США). (16+).
3.35 Х/ф «Божественные тайны сестричек Я-Я». (США). (12+).
5.55 Т/с «Выжить с Джеком» (16+).
6.15 Т/с «Женская лига: парни, деньги и любовь»
ПЯТНИЦА
7.00 М/с «Черепашки-ниндзя». «Легенда о Куро Кабуто» (12+).
7.30 М/с «Турбо-Агент Дадли» (12+).
7.55 М/с «Пингвины из «Мадагаскара». «Кощачья страсть. Бурная реакция» (12+).
8.25 М/с «Кунг-Фу панда: Удивительные легенды» (12+).
9.00 «Дом 2. Lite». (16+).
10.30 «Школа ремонта». (12+).
11.30 Комедия «Беременный» (12+).
13.30-19.30 Т/с «Универ». «Крутой Саня» (16+).
19.30 Т/с «Интерны» (16+).
20.00 «Comedy Woman». (16+).
21.00 «Комеди Клуб». (16+).
22.00 «Не спать!» (16+).
23.00 «Дом 2. Город любви». (16+).
0.00 «Дом 2. После заката» (16+).
1.00 Боевик «Заряженное оружие». (США). (16+).
2.40 Комедия «Я никогда не буду твоей». (США).
4.40 Т/с «Без следа 2» (16+).
5.30 Т/с «Без следа 2», 16 с. (16+).
6.25 Т/с «Женская лига: парни, деньги и любовь»
СУББОТА
7.00 «Comedy Club. Exclusive» (16+).
7.35 М/с «Губка Боб Квадратные штаны». «Жирные вкнутинки. Губка - звезда телевидения»

- 8.30 М/с «Губка Боб Квадратные штаны». «Твое, мое и опять мое. Жадный Кробо»
9.00 Т/с «Деффчонки». «Дружба по контракту»
9.30 Т/с «Деффчонки». «Зубная фея» (16+).
10.00 «Дом 2. Lite». (16+).
11.00 «Школа ремонта» (16+).
12.00 «Фэшн терапия» (16+).
12.30 «Такое кино!» (16+).
13.00-16.00 «Comedy Woman». (16+).
17.00 Мелодрама «Красавица и Чудовище». (Германия - Франция). (12+).
19.30 «Comedy Woman». (16+).
20.00 «Битва экстрасенсов» (16+).
21.30 «Холостяк 3»
23.00 «Дом 2. Город любви». (16+).
0.00 «Дом 2. После заката» (16+).
0.30 «Такое кино!» (16+).
1.00 Драма «Отвязные канникулы». (США). (18+).
2.45 Х/ф «Один пропущенный звонок». (Германия - США - Япония). (16+).
4.30 Т/с «Без следа 2» (16+).
5.25 Т/с «Женская лига: парни, деньги и любовь»
6.00 М/с «Пингвины из «Мадагаскара». «Шарики за ролики. Добрый вечер! Добрый Чок!» (12+).
6.30 М/с «Турбо-Агент Дадли» (12+).
ВОСКРЕСЕНЬЕ
7.00 «ТНТ.Микс» (16+).
7.35 М/с «Губка Боб Квадратные штаны». «Проклятие над Бикини Боттом. Сквидворд в стране кларнетов» (12+).
9.00 Т/с «Деффчонки». «Командировка» (16+).
9.30 Т/с «Деффчонки». «Замок в Англии» (16+).
10.00 «Дом 2. Lite». (16+).
11.00 «Перезагрузка». (16+).
12.00 Мелодрама «Красавица и Чудовище». (Германия - Франция). (12+).
14.25 Драма «Dulless». (16+).
16.30-22.30 Т/с «СашаТаня» (16+).
23.00 «Дом 2. Город любви». (16+).
1.00 Драма «Овсянки». (16+).
2.15 Мюзикл «Лак для волос». (Великобритания - США). (12+).
4.35 Т/с «Без следа 2» (16+).
5.30 Т/с «Женская лига: парни, деньги и любовь»
6.00 М/с «Турбо-Агент Дадли» (12+).

Дидед чаларин югъ

Милли девлет

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

2015-йисан 20-февралдиз Дагъустандин А.А.Тахо-Годидин тиварунихъ галай Педагогикадин илимдинни ахтармишунрин институтда 1999-йисуз ЮНЕСКО-ди тестикъарай Дуньядин халкъарин дидед чаларин йикъаз талукъарнавай пленарный заседание хъана.

Республикадин шегьеррин, районрин, хуьрерин школайра дидед чаларинни литературайрин, урус чаларинни литературайрин муаллимриз, образованидин хиле работникриз и важиблу сувар тебрик авуналди, мярекат РД-дин образованидин ва илимдин министр **Шагъабас ШАГЪОВА** ачухна. "Хайи чал, ата-бубайрин адетар, ацукъун-къаргъун чир хъун лап важиблу кар я, къейдна ада. Чаз вири и муракаб ирс дидед чаларин куьмеқдалди арадал хиз къанзава. Гьелбетда, муаллимди чирвилер гунин вири девирда, дидед чалахъ галаз урус чалан гафарни гекъигиз, аялар гъавурдик кутун лазим я. КватI хъанвайбурун вилик институтдин директор **Гьамидулагъ МЕГЪАМЕДОВА** "Чалар ва школа" темадай доклад авуна. Докладчидин делилрай аквазвайвал, 2010-йисан агъалийрин переписдин бинедаллаз Россияда 171 чалал рахазвай 193 халкъ яшамеш жезва. Гьукъуматдин образованидин хиле 89 миллетдин чаларал тарсар гузва, абурукай 59 чал предмет хъиз илимдин бинедаллаз ахтармишзавайбурун ва 30 чални тарсар гузвайбурун. Къейд ийиз жеда хъи, Россиядин образованидин хиле чирзавай и 30 чалакай 14 чал Дагъустандинбурун я.

Икъван чалар хуьн, чирвилер гун патал абур келунринни методикадин базадалди таъминарун регъят тушир месэла яз вилик аквазнава, къейдна директорди.

Республикада Дагъустандин халкъарин чалар чирун ва кардик кутун патал законрин база асул гьисабдай тешкилнава. ИкI, хайи чалар хуьн, гьар са миллетдиз вичин чал ахтармишун ва школада чирун заминламишнава. Иллаки 2006-йисуз къабулай ва 2014-йисуз цийи хъувур "Дагъустан Республикада образованидин гьакъиндай" Закон къейд ийиз жеда. Эгер и закон къабулдалди хайи чалар чирун диде-бубайриз къан хъунилай аслу тиртIа, а закон къабулайдалай къулухъ дидед чалар, математика, урус чал хъиз, чируниз мажбурзава. ИкI, са касдизни "Хайи чал" предмет маса предметдалди дегишардай, учебный планда сяттер тимилярдай ихтияр авач.

Алай вахтунда чак къалабулух кутазвай кар неинки чиновникрин, гьакIни педколлективрин, муаллимрин патай фикир тагун, виридалайни къилинди, хайи чалар уьмуьрдин жуьреба-жуьре хилера кардик кутунин гьакъиндай хизанди къайгъу члугун тавун я.

Чаларин гьакъиндай закон къабулнаватIани, чи республикада хъиз хайи чалариз, этнокультурайин образованидиз гузвай хътин виниз тир фикир маса са субъектдани гузвач. Гьелбетда, закон лазим я. Алай вахтунда "Дагъустандин халкъарин чаларин гьакъиндай" Закондин са шумуд проект тукъуьрнава, къвалах давамарзава. Республикадин къилин патав "Урус чалай ва Дагъустандин халкъарин чаларай Совет тешкилуин гьакъиндай" указ акъуднава. Идалай гъейри, РД-дин Гьукъуматдин "Урус чал ва Дагъустандин халкъарин чалар хуьнин ва илимдин рекъелди ахтармишна чирунин гел-жел вегез тежедай серенжемрин гьакъиндай" са шумуд йисан девирдин къарардин винел къвалах куьтгъзава.

Дагъустандин школайра келзавай аялриз учебникар бес тахъунин месэла хциди яз ама. Гьар йисуз Дагъустандин халкъарин цлуд чалал милли региональный компонентдин, юкъван гьисабдалди 10-15 тиварарин учебникар чапдай акъудзаватIани, иллаки хайи чаларай учебникар бес жезвач. Гекъи-

гун патал: эхиримжи цлуд йисан къене республикадин алимрин, тежрибалу муаллимрин къуватралди Дагъустандин халкъарин 14 чалал 3 млн экземплярдив агакъна 450 тиварарин учебникар, пособияр чапна.

Учебник тукъуьрун, арадал гъун лап четин, еке зегъмет алай къвалах я. Вич алим яз гьисабзавай гьар нелай хъайитIани им алакъдай кар туш.

СМИ-ра мукъвал-мукъвал I-XI классрин ученикар патал милли региональный компонентдин предметрай учебникар тукъуьрунин, арадал гъунин гьакъиндай конкурсдин шартIар чапзава. И мукъвара республикадин милли газетра и кардин гьакъиндай малумат чапнавай. Амма, гъайиф хъи, и конкурсдин гьакъиндай садани жаваб ганач.

И мукъвара РФ-дин образованидин ва илимдин министерстводи къабулнавай учебникрин экспертизани хайи чаларин учебникар вахтунда ва ерилудаказ акъуддай мумкинвал гузвач. Вучиз лагъайтIа, гьар са учебникдин (пособидин) гьилелди къенвай экземплярдиз 5 идарадин (образованидиз талукъ) эксперттар килигна, чпин эхиримжи гаф лагъана къанзава.

Куьрелди, - къейдна директорди, - виридалайни къилин себеб пулдин такъатар бес тахъун я. Гъиле бес къадар пул хъайитIа, ктабар - учебникар къит хъунин кар мукъвал вахтунда арадай акъудиз жеда.

Дидед чалариз дикъет гун патал рекъин карта тукъуьрун чарасуз я. Месела, хизан, аялрин бахча, школа, вуз ва масабур. Ибуру аялрин фикир хайи чалал, медениятдал, ата-бубаяр рикIел хуьнал, чи Ватандин тарихдин гьар са вакъидал желб авун патал бажарагълувилелди иштиракна къанда.

Жуван халкъдин хайи чал, адетар, тарих, ацукъун-къарагъун галачиз яшамеш жеда лагъана гъич садани фикирна къандач. Чи республикадин образованидин идарайра хайи чаларин 2879 муаллимди, гъа жергедай яз 2005-да хуьрерин, 874 касди шегьерин школайра къвалахзава.

Дидед чалан тарсар гунин карда авай асул месэла - им муаллимрихъ тежриба, инновационный методика авачиз хуьн ва республикадин вузрин выпускникрин пешекарвилер дережа агъузди хуьн я.

Хуьрерин школайрикай рахадайла, Гьамидулагъ Исмаиловича анра авай четинвилерикай, гьакIни гьар 4 лагъайди (малокмплектный) тимилай аялар авайбурун тирди къейдна ва ахътин чкайра, виликрай хъиз, интернатар ачухун теклифна.

Докладдайла гуьгъуьниз мярекатдал муаллимри Педагогикадин институтдин директордизни образованидин министр диз суалар гана.

Къилди къачуртIа, Хасавюрт райондин Къурушрин хуьруьн школадин лезги чалан ва литературайин муаллим Гъажи Къазиева хабар къуна:

- Хасавюрт райондин педколледжда асул гьисабдай келзавайбурун лезги миллетдин векилар я (чи хуьрйи ана 50 выпускникди чирвилер къачузва). Педколледжда къумукъ, авар, чечен чаларал тарсар тухузва. Амма, вучиз ятIани, лезги чалан тарсар гузвач. Мад са кар: хуьруьн юкъван школада 3 сят пенидиз, 3 сят физкультурадиз гайила, 10-классда дидед чалаз 1 сят ганва. Аттестатдани дидед чалай къимет жезвач.

Педколледжда авай къайдасуз гъала-рикай яргъалди лугъуналди, образованидин министрди Гьамидулагъ Исмаиловичахъ галаз инал къейд авур месэлайрал машгъл жедайди хиве къуна.

Мярекатал жуьреба-жуьре теклифарни гъана. Месела, аялрин бахчайра чкаяр бес тахъуниз килигна, школадиз фидалди гузвай чирвилерикай магърум жезвай аялар патал группар тешкилин.

Виликрай хъиз, гъазурлухвилерин классар кардик кукхуртIа, пис кар жедач.

Ш.Шагъова гайи суалриз, теклифриз килигдайди хиве къуна.

Пуд лагъай сеферда

Шагъабудин ШАБАТОВ

19-февралдиз Къасумхуьрел райондин Культурайин дворецда лезги чал хуьниз, чируниз ва ам виликди тухуниз талукъарна, районрин уртах илимдинни тежрибадин конференция къиле фена.

И чехи мярекат "Сулейман-Стальский район" МО-дин къил, чалан алим Нариман Шамсудинович АБДУЛМУТАЛИБОВА ачухна ва къилени тухвана.

Фасагъатдиз рахаз алакъун, чалан михъивиликай менфят къачуз чир хъун еке устадвал я. Жуван дидед чал къан хъун - им жуван хайи Ватан, хайи диде, культура къан хъунин асул лишанрикайни я, лагъана ада.

Райондин образованидин отделдин начальник Индира ОСМАНОВАДИ лезги чал хуьнин, чирунин, ам виликди тухунин карда райондин образованидин отделди, хуьрерин школайрин муаллимри эхиримжи вахтара тухузвай серенжемрикай, махсус программайрикай суьгъбетна.

Чал хуьниз, ам виликди тухуниз, хирде тавуниз талукъ фикирар гъаз Хив райондин образованидин отделдин начальник Къачмаз МЕЛИКОВ, Хиврин, ЦинитI-

рин, Мегъарамдхуьруьн сад лагъай нумрадин, Советский хуьруьн, Докъузпара райондин Къалажухрин, Вино Сталприн, Агъа Сталприн, Герейханован 1-нумрадин, Курхуьруьн, Испикрин юкъван школайрин чалан муаллимар тир Алискер АЛИСКЕРОВ, Сейфуллагъ ШАГЪМАРДАНОВ, Фахрудин НИСРЕДИНОВ, Каминат ОСМАНОВА, Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ, Минаят МУТИАЛИБОВА, Мадина ФЕРЗИЛАЕВА, Сегъерхалум ОСМАНОВА, Марсель РИЗАЕВ, Гуьзел МЕЖИДОВА, шаир САЖИДИН рахана.

Герейханован хуьруьн 1-нумрадин юкъван школадин муаллим Шамсудин МАГЪАМДАРОВА Свердловский областда яшамеш жезвай лезгийрин тешкилатдин председател Азиз ГЪАСАНОВАН патай атанвай тебрикдин чар келна.

Ахпа райондин школайра чалаз талукъ яз 2014-йисуз къиле тухвай конкурсра гъалиб хъайи муаллимри, аялрив пишкешар вахкана.

2013-14-йисара къиле тухвай конференциядин материалар ишлемишна, къве ктабни чапдай акъуднава, абурукай муаллимри, аялри, гьакIни чалал къару гьар са касди менфят къачузва. И конференциядин материаларни къилдин ктаб яз акъудунин къарар къабулна.

Келдайбурун конкурс

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

20-февралдиз Махачкъалада, Дагъустандин педагогикадин кадрйрин пешекарвал хкаждай институтда Дуньядин халкъарин дидед чаларин йикъаз талукъ яз дидед чаларал теснифзавай авторрин эсерар устаддаказ келунин республикадин конкурс (11-классра келзавай аялрин арада) къиле фена.

"Лезги литература" номинациядай и мярекатда Сулейман-Стальский, Мегъарамдхуьруьн, Дербент, Къурагъ, Докъузпара районра, Махачкъала, Дербент, Дагъустандин Огни шегьерра къиле феи зонийрин конкурсра гъалибвал къазанмишай аялри иштиракна.

Конкурс ДИПКПК-дин ректор Шахрудин ШАХОВА ачухна:

- Къе и шад мярекатда Дагъустандин школайра дидед чаларал лап хъсандиз келзавайбурун кватI хъанва. Дидед чал диде, дидед чалал фикирзавайбурун, рахазвайбурун Ватандин халисан патриотар я. Иниз килигна, республикадин конкурсда иштиракиз районрай атанвай гъалибчийриз за и шад мярекат тебрикзава.

дин муаллим, жюридин председател Нагима ТЕЙМУРОВАДИ, ДГУ-дин муаллим Наида СУЛТАНМУРАДОВАДИ ва жегъил шаир Владик БАТМАНОВА къимет гана.

Конкурсдин нетижаяр Н.Теймуровади малумарна.

ИкI, 1-чкадиз Аида БАБАЕВА (Махачкъаладин 53-нумрадин школа), 2-чкадиз Иса ИСАЕВ (Мегъарамдхуьруьн райондин Филерин школа), 3-чкадиз Зильфира АЙДИЕВА (Къурагъ райондин Клирийрин школа) лайихлу хъана.

Приздин чкаяр къурбурун агалкъунар гьар дережайрин дипломар, абур гъазурай муаллимрин зегъмет грамотаяр, иштиракчийрин алакъунарни сертификатар гуналди къейдна.

Са къве гаф конкурс къиле феи гъалдикай лугъуз къанзава.

Вирина ихътин - гъам манидин, гъам музыкадин ва гъамни хуралай келунай конкурсар жюридайла гъейри, тамашачийрини галаз къиле физва, яни ачухдаз къиле тухузва. Им адет хъанвай кар я. Ина лагъайтIа, пуд кас жюридин членар ацукъна, муаллимарни аялар вири къежел акъудна, са-са аялдиз классдиз эвериз, гуя экзамен къабулзавайди хъиз, гъазурнавай

Ахпа анал РД-дин МОН-дин консультант Раисат АБДУЛБАСИРОВА, академик Махач МЕГЪАМЕДХАНОВ, милли чаларин кафедрадин руководитель льяс МЕГЪАМЕДОВ, шаир, "Кард" журналдин редактор (дарги чалан) Аминат АБДУЛМАНАПОВА ва масабур рахана.

"Лезги литература" номинациядай аялрин келунин устадвиллиз ДИПКПК-

эсер келиз туна. Къежел алай муаллимризни аялриз я конкурсантри келай тегьер, я абурун гъалатIар акунни авунач, я ванни хъанач.

Чаз ДИПКПК-дин ва РД-дин образованидинни илимдин министерстводини руководстводиз газетдин чинилай гележегда милли чалариз талукъ яз тухузвай конкурс ачухдиз тухунин теклиф гуз къанзава.

Хъендик кумукъай хел

(Писатель Къ.Межидован шииратдикай)

Мердали ЖАЛИЛОВ

Дагъустандин халкъдин писатель, тварван авай гьикаятчи **Къияс МЕЖИДОВАН** шииратдин ктаб акъатнава лагъайла, бязибур лугунни мумкин я: гьикл, икъван ч'авалди малум тушир шиират?

Жаваб гъа суалдик ква. Чи са гзаф гьикаятчи, гьакъкъатдани, яратмишунрин рекъел сифте шиират кьхиз атайбур я. И жигъетдай неинки Къияс Межидован шиират келзавайбурун арада вичин вахтунда (алатай асирдин 30-50-йисар) машгур хъана, гьакл гъа

ч'аван ктабар, литературадин альманахар кел хъувуртла, чаз гьикаятчи яз машгур тир Межид Гъажиевни, Якъуб Яралиевни, масабурни шиирри майдандиз гъайибур тирди чир жеда. Тварар кунвай авторин гьикаятдин хел къуватлуди, беъерлуди хъана, гъавилляй абурун гьикаятдикай чаз артух хабар ава.

Къияс Межидован шиират фадлай чи ирсиниз, манирдин ч'алар лагъайтла, халкъдин рикл алайбуруз элкъвенва. Бязи вахтара гъатта автор вуж ятла хабар хъазмач. И гафар кхьидайла, зи риклел чи лезги радиодай яргъал йисара Рагъимат Гъажиевадини Шамси-Къемер Къухмазовади, Абидат Назаралиевади, Ахъегъринни Къурагърин рушарин хорди тамамариз хъайи "Гъузетзава", "Махачкъала", "Агроном руш", "Хайи хуър", "Цуькверин сувар" ва маса манияр къевезва.

*Лишанлу тек туна,
Дяведиз фенай вун.
Зи вилик кьин къуна,
Гъуьруьят, адалат,
Савкъат гъиз фенай вун.
Женгинама*

*Вун, зи яр, женгина,
Азадвиллин багъа женгина...*

ПРИПЕВ:
*Даим нур яз аквада риклиз,
Игит, вун зи хайи Ватан хъиз.
Сагъ яз ама вун, зи яр,
Чанда ава вун зи рикляй физ...*

("Гъузетзава" манидай).

И зурба маниди жегъил несилриз Ватан хуьз, адан рекъе чан эцигиз гъазур хъуниз эвер гузва. Игитар рекъин тийидайдини, абур патал муьгъуьббатни садрани зайиф тежедайдини успатзава. Гъавилляй ам халкъдин рикл алай манидизни элкъвенва.

*Агроном руш - цуькверин дуст,
Абадвиллин, риклерин дуст!
Вун гатфар я зи гуьлуьшан,
Ви геле зун туш перишан!*

("Агроном руш" манидай).

И ва маса маниррани келзавайдан фикр неинки абурун сесерин гужлувили, вецинрин дуьзвили, иллаки гъиссерин деринвили ва тебиивили желбзава. Чи гилан са гзаф манидарри ("композиторарни", "шарарни" гъа са ксар яз), гъайиф хъи, ерли гъиссериз са манани тагана, акатай вуч хъайитлани майдандиз гъизва.

Халкъди фадлай къабулнавай, сегънейрилай лугъуз хъайи, гъатта кваллахзавай никле-багъдани, физвай рекъени тикрариз хъайи маниррилай чешне къачузвач. Вучиз чи гъакъкъи шииррин манирикой (Е.Эмин, Х.Та-

гъир, Ш.-Э.Мурадов, Ш.Къафланов, А.Саидов, И.Гъуьсейнов ва мсб) халкъдин бур хъанватла фикр гайитла хъсан тушни?..

Къияс Межидова вич, халкъдин писатель-гьикаятчи тирди субутайди хъиз, шииратдани халкъдин руьгъдиз мукъва, ч'алан ми хъиввал, дуьзвал, девлетлувал хуьзвай шаир тирдини раиж авунай. И кар адан лирикадай, иллаки сатирадинни юмордин эсеррай артух хкатна чир жезва.

Ингъе мисалар:

*Пияндиз сада вегъена къада,
Ярх жедайла вич, дал къавахдин тар.
Беден хуьз тежез экъуьгъна ада,
Таширкар къуна гъич авачир гар...*

("Пиянди ва тар").

Гъихътин тарс я пиянискариз!.. Лап куьруьз, амма бейнида акъадайвал лагъанва.

* * *

- Лопатка къачу! Кваллахна кланда...
- Азарлу я зун, ц'ай ава чанда...
Яргъан ч'лугуна килел женжелди.
- Яда! Тур къачу! Рекъизва хуьрек.
- Белли, гъазур я! Зун я ваз куьмек!
- Заз чиз, вун я къе бейгъал, пис, нахуш!
- Къачузвайди тур я, лопатка туш...

Ингъе кез са куьруьз суьгъбетда муьфтехуррин гъакъкъи руьгъ ва суфат гъихътинди ятла лап хъсандиз рангламишнава. Гафариз - куьруьз! Метлебдиз - дерин!

Камалэгъли Ст'ал Сулеймана икл истемишайди я жегъил шаирривай. Къияс Межидова лагъайтла, и ктабдин сифте гафуна шаир Арбен Къардашани къейднавайвал, вичин сифтегъан шаирвиллин тарсар Ст'ал Сулейманавай ва Алибег Фатаховавай къачунай.

Чи гъилевай ктабдай аквазвайвал, Къияс Межидова вичин муаллимрин тарсар вижевайдиз къунай. И кар и ктабда гъатнавай "Къалгъандин цуьквер ва руш", "Къуьрер ва газарар", "Керекул ва гамиш", "Къведни пехъ", "Тум галай Сикл" ва маса басниррини субутзава.

Къияс Межидовалай гуьгъуьниз басниндин жанр лезги шииратда шаир-сатирик Жамидина лап вини дережадиз акъудна.

Гилан авторин ктабрай дигмиш хъанвай баснияр кьериз-ц'аруз гьалтзава. Амма и жанр халкъдин сивин яратмишунриз лап мукъва я, гъакъван адахъ келзавайбур патал игътияжни ава.

Ктабда гъатнавай "Масан", "Камал буба", "Чи кваллин нуьклер" поэмаярни фикир желбдай, чеб уьмуьрдин тарсари арадал гъанвай важиблур я. Санлай ктаб (адаз рехъ гайиди писателдин хва Марат Межидов ва Дагъиз я) чи аямдин келзавайбур, иллаки мектебрин аяларни, вузрин студентар патал хъсан савкъат хъанва. Ада ч'ехи писателдин яратмишунрин икъван ч'авалди ачух тавунвай хел хъендикай худиз куьмек гузва.

Ктабдал хейлин зегъмет ч'лугур адан редактор Арбен Къардашазни баркалла! Гьикл хъи, писатель вич чи патав гумачиз 40 йис алатнаватлани, адан ирсинин къайгъуда гъатнава. Ирс квадар тавун чи вири несилрин буржини я!..

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

"Шейхерин" капI

(Гъикая)

И агъвалат Цналрин хуьре Ватадин Чехи дяведилай гуьгъуьниз хъайиди я. Фашизмдал гъалибвал къачуна, вири уьлкве ислягъ зегъметдал машгул тир. Совхозрани колхозра кваллахар худда гъатнавай.

1947-йис Цналрин хуьруьн Фридрих Энгельсан т'варунихъ галай колхоздин лежберар патал лап къулайди хъана.

Зегъметкешрин кваллахди ва гъавадин къулай шарт'лари къуьлуьн, мухан лап хъсан беъерар гана.

Колхоздин гъевчи склад къуьляйни мухай ац'лана. Амуькый техилар хуьруьн жемьатди чпин квалерилайни хъсандакъаз хуьзвай имарат тир мисклиндиз вахчуна.

Лежберрин ва вири жемьатдин шадвилехъ тум-кыл авачир. Виридаз, кваллахда хъсандиз иштирак авуниз килигна, къазанмишай зегъметдин йикъариз аванс яз техил гунин ведомостар туькьуьрунал бухгалтерар машгул тир.

Колхоздин техилар авай склад, къуьне куьгъне ружани аваз, клубан жегъилди хуьзвай. Мисклиндал лагъайтла, диндихъай, шариятдихъай кич'ела анай техил садани чуьнуьхдач лагъана, къуьзуь, вичин са к'вач муькуьдалай са чип'инин куьруьз кваса аквазарнавай. Адан мес - самар авай бажгъан мисклиндин айвандик, лап гъа тап'ларар янавай рик'инин хивел вегъенвай.

Колхоздин бухгалтерри техил гунин ведомостар туькьуьрна куьтягъдалди эхиз тежезвай къе лутуди мисклиндин кьаравулдиз кар къуна - къуьл чуьнуьхунин план туькьуьрна. Абуру чпиз агъ-

дин-хунун простынрикай эхиратдин парталар-гъаргъарар цвана. Къилерал лацу сирихар алчудна, йифен къулариз мисклиндин ракларал къил эцигна ксанвай къаравулдин патав фена.

Йиф секин тир. Гатун яргъи юкъуз кваллахна ксанвай жемьат ширин ахвара авай. Циферик акатиз-хкатзавай вацран зайиф экъуьни мисклиндин ракларал ксанвай къаравулдин мес са уьтери къалурзавай. Патав агатайла, къевезвайди хухдин ван тир.

К'вачерилай къилелди эхиратдин лацу парталар алай, сад хътин къакъан буй авай къе кас къаравулдин месив агатна. Абуру къведани адан к'вачерин клане сад хъиз къуьл эцяна ва ахварай аватай къаравулдиз "Рак ахъая, чун йифен капI ийиз агъа дуьньядай мисклиндиз хтанвай шейхер я" лагъана.

Къаравулдай са уьтери анжах къе гаф акъатна: "Куьлегар гъач..." Ч'ал къур къаравул мад юзун хъуьунач.

"Шейхери", раклар ачухна, чпив гъай чувалар къуьляй ац'урна, хевлет чкайрал хутахна.

Пакамаз къарагъай къаравулди йифиз хъайи агъвалатдикай вири жемьатдиз, колхоздин ч'ехибуруз хабар гана.

Авам инсанар ч'алахъ хъана. Абуру гилани "мисклиндиз капI ийиз хтай шейхерикай" суьгъбетар ийизма...

Са кар хъсан хъанай: йифен "шейхери" колхоздин ч'ехибурук гьерекат кутуна, гишинзавай жемьатдал тади гъалда абурал гъалтзавай техил агакарна ва чпин гишинзавай аялар тухарнай.

Абдул АШУРАГЪАЕВ

Йисакай мах

Хъана къван-хъанач къван са пачагъ. Адан т'вар Йис тир. Вичихъни къуд велел авай: Цуьквер, Чим, Беъер ва Мекъ. Цуьквер руш тир, амайбур - гадаяр. Бубадиз абур вири сад хъиз кландай. Гъахъ рахайтла, Цуьквер, авай са руш я лагъана, са т'имил къван - гзаф. Ят'лани ада вичин чил - виляятар, къуд патал сад хъиз пайна, аялриз багъишнавай.

Хабар нивай, хабар Мекъивай. Адаз акуна хъи, амай виляятра вири шаддиз яшамиз жезва. Анра цуьквер бул я, мелмехъер - гурлу, чуьллер муьблагъ я, нуьклерин нагъмаяр ванлу, халкъар гъуьрметлуни я... И кар акваз, ам мадни къаних, мадни пехил жезвай. Мад адавай эхиз хъхъанач. Эхирни са юкъуз ам пачагъдин патав акъатна.

- Пачагъ, вун сагърай! - лагъана ада. - Вун адалат гъай пачагъ я. На чаз дуьнья сад хъиз пайнава. Амма зи наразивал адакай ибарат я хъи, эгер амай виляятра муьблагъвал ават'ла, зи виляят мишекъат я. Жечни, адалатлу пачагъ, вун и кардиз кихлигайт'ла?

Пачагъди вичин веледдиз хъсандиз яб гана, ахпа умунвал квай сесиналди лагъана: "Къез виридаз сад хътин мумкинвилер гана. Ят'лани ви руьгъда къайи гар пара я. Гъина вун хъайит'лани, гъана мишекъатвал ава... Килигда зун ви арзадиз. За ваз пуд югъ гузва. Къуд лагъай юкъуз куьн къудни зи меслятханада хъун лазим я".

Къуд лагъай йикъан пакамахъ пачагълуьгъдин килин къеледин вилик атана къуд файтун акъвазарна. Гуьллуь рангунин файтундай Цуьквер, къацу рангуниндай Чим, хъипи рангуниндай Беъер, лацу рангунин файтундайни Мекъ звич'на. И кардикайни тадиз пачагъдиз хабар гана.

Яваддиз меслятханадин раклар ачух хъана, падишагъар алатай ва къевезмай асирарни гилан вахт пачагъдихъ галаз ацукънавай тавханадиз гъахъна. Ацукъ-

навайбур к'вачел акъалтна. Атанвайбуру, юкъ агъузна, пачагъдиз икрамна. Салам къабулунин лишан яз, пачагъди гъил жхажна ва вичин тахтундай лагъана: "Гъуьрметлу зи реактрин векилар! Дуьньядин къудай са пай ва тебиат дарда авайвилляй чун къе инал кват'л хъанва. За гзаф фикирна, чун ихътин гъалдай гьикл экъеч'дат'ла лугъуз. Мекъ падишагъдин виляятра гъалар хъсанзавач. Вахтар дегиш хъанва, гъавилляй дуьньяни дегиш хуьн лазим я. За ихътин къанун акъудзава. Сад лагъайди, дуьньядин паяр куьне, зи векилар, къедлай къулуьхъ ва гъамишалугъ нубатдалди идара ийида. Вахтунин чарх къил-къилел ц'икъвед вацралай хкведа. Куь идарадин муьгълет пуд-пуд вацракай ибарат жеда. Къвед лагъайди, Цуьквер гатфариз къведа, Чим - гатуз, Беъер - зулуз, Мекъ - хуььтуьз. Куь сад тир кваллахдин гъахъ-гъисаб Тарихди къада, гъамни хуььтуьз. И тегъерда куьн тумар цаз, девлет патал зегъмет ч'лугъаз, беъерар кват'л хъийиз ва хъсандиз ялни ягъиз агакъда. Пуд лагъайди, и къанун Тебиат ханумдин ихтиярда жеда. И къанун гъаз ам садрани садавайни дегишариз жедач, адаз Тебиатдин къанун лугъуда... Буйругъ Цаваринди я".

Вири пачагъдин къанундал рази хъана. Гъар садаз ам гъахълуди яз акуна.

Лугъуда хъи, гъа ч'авалай инихъ чилерал Тебиатдин къанун ала. Ам мармардин къван хъиз мягъкем я, къадимлу я. Тарихди вичин гъахъ-гъисабни "Тарихдин ктабдиз" язава. Дегиш жезвайбур девиррин килихар я, дегиш хъанвай Мекъин килихар хъиз. Мекъ-Къуьд гила темпелди, къанихди яз амач. Адан рик'ни гъил ачух хъанва. Адаз мишекъат вахтундани беъерар вахчуз чир хъанва. Гъавилляй ам яр-емишдив ац'анвай базаррал шад я. Лугъуз жеда хъи, рухъвар бубадин веси-меслятдиз вафалу я. Гъавилляй абур бахтлудаказ яшамизни жезва.

Хкахъзавай жуьгъендикай мад сефер цIай хъжеда!

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Лезги Ватан

Лезги Ватан, дегъ девиррин сирер хуьзвай чил я вун,
Тарихдани лекьерин жинс чIехи авур кьеб хъана.
Гъич садрани ажуз тахъай, агъуз тахъай кьил я вун,
Ягъни намус пирер хъиз хуьн ви бинедин деб хъана.

Къецепатан женгчийрилай вун муьтIуьгъриз алакьнач,
Ви рухваяр жидаяр жез акIанай гъар душманда.
Ви садвлиив, ви къуватдив гъич са шагъни агакьнач,
Куьз лагъайтIа, ви дережа тешкил хъанвай къакьанда.

Ви мулкарал хъанач чка хаиндизни алчахдиз,
Ерисуз тум хкудна на, майдан гана цIийидаз.
Чка хъанач виждансуздаз, намерддизни къачагъдиз,
Лезгистанда адалат хуьн къанун хъанвай виридаз.

Лезги Ватан, шумуд къегъал багъишна на алемдиз,
Шумудакай халкъдин рикIе нурар хъана эбеди!
Бегъер гана ви накъварал кутур гъар са къелемди,
Ви кар, ви тIвар гъейрибуруз чешме хъана чешнедин...

...Лезги Ватан, къе сергъятди къве пайнава чилер ви,
Цацар алай симералди хернава ви хурудал.
Бес гъинва къе Гъажи Давуд хътин зирек лекьер ви?!
Хкаждайвал садвилиив ярж пайда хъанвай парудал.

Къалурдайвал чакъ амайди гафни, чIални, иманни,
Чун халкъ тирди сергъятдивди къве патал пай тежедай.
Къуй чIалахъ хъуй жувандини патанди, дуст-душманни,
Хкахъзавай жуьгъендикай мад сефер цIай хъжеда!

2015

ХъанайтIа...

(РАБЕ')

Динда авай гъар садакай инсан хъанайтIа,
Чи девирдин къимет икъван ужуз жедачир.
РикIевайди пис ният ваъ, иман хъанайтIа,
Сердер къенвай къушун хъиз халкъ ажуз жедачир.
Чарадан дерт жуван дерт хъиз, залан хъанайтIа,
"Регимлувал къуватсуз я" лугъуз жедачир.
Духтурдикай диплом гвай дуьз лугъман хъанайтIа,
Уьзуьривай чал гъалибвал къачуз жедачир.
Тербиядин, ахлакъдин диб хъсан хъанайтIа,
Хвавай диде, умудсуз яз, ялгъуз жедачир.
Хаинвилииз дурум гудай аман хъанайтIа,
Дугъри касдин къисмет икъван бахтсуз жедачир.

2014

1 Рабе - къве рифмадалди кхъенвай 12 цIарцин шири (шаир А.Алеман термин)

Къудар

Багъда къелем тар тахъанмаз къуразва,
Адан мурад гун тир халкъдиз емишар.
Тебиатди чулав нехиш чуьгъазва,
Гуя твазва чагъад чина биришар.

* * *

И дуьньядал инсанар яз къвезва чун,
Амма вири инсанар яз хъфизвач.
"Нефс" лугъудай терс азарди незва чун,
Дарман аваз, анжах ам чаз жагъизвач.

* * *
Ракънин нур, чуьнуьх жемир булутдик
ЦIийи свас хъиз, чин къевзавай фитедик.
Къуй клубан хъуй сагъламдини набутди,
Ви чимивал чешме хъана эбеди.

* * *
Халкъдин итиж гъисабзавай рукадай
Регъбер татуй гъич садрани къилиз чи.
Зат миьхид хъуй, гъахвал патал рахадай,
Игит хъурай садвал гудай чилиз чи.

* * *
Агъайнивал квадарнавай инсандиз,
Чир хъжедач гъалалдини гъарамди.
Къенерар буш тийин чна виждандин,
КIанзаватIа несил хъана сагъламди.

Рубайяр

Чи девирда лап къит жезва хъсанвал,
Артух хъанва душманвални такIанвал.
Накъвар къвезва малаикдин вилерал
Инсан акваз квадарзавай инсанвал.

* * *
Девран гъалдай майдан гумир ибписдиз,
Лугъузва чаз Пайгъамбардин гъадисди.
Виридалай Аллагъдин дин миьхи я,
Вафалу жен чун и рекъиз халисдиз.

* * *
Есир жемир, нефс ачухна, девлетдин,
Суракъда хуьх хатурдинни гъуьрметдин.
И дуьньядин лезетар са легъзе я,
Эбеди я анжах лезет женнетдин.

* * *
Гъич садрани муьтIуьгъ жемир гъарамдиз,
Акъул аваз элкъуьрмир жув авамдиз.
ХъайитIани вун уьмуьрда варлуди,
Салам вахце на кесибдин саламдиз.

* * *
Тади къачу кIвалах ийиз сувабдин,
Къезил жеда кIулавай пар азабдин.
Уьмуьрдани гъар макъамда алахъа
Сагъиб жез тек гъакъикъатдин жавабдин.

Бейгер

Эгер вуна табзаватIа бинедай,
Гаф гуз тахъуй гъейридаз хуьз тежедай.

* * *
Гъич садрани алахъмир жув вине къаз,
Тамамариз тежедай кар гъиле къаз.

* * *
Меденивал безек я гъар инсандин,
Вафалувал - лайихлувал виждандин.

* * *
Хайидакай чарад жезвай заманда
Чаз кIанзава садвал хъана Ватанда.

* * *
Инсандиз ваъ, инсанвилииз къимет це,
Вири туна, къевевайдаз нусьрет це!

* * *
Эбеди туш гъич са затIни дуьньядин винел,
Гъар са кардихъ эхир ава, авай хъиз эвел.

И гъакъикъат къанун я пак, инкариз тежер,
Сад Аллагъди тестикънавай, тикрариз тежер.

Чи буржи я тамамарун Халикъдин буйругъ,
АгъазватIа авайдахъ чун Эхиратдин югъ.

Имтигъан я инсан патал уьмуьрдин метлеб,
Ислам диндал амал ая, хвена ягъ, эдеб.

Ни цайитIа чилин винел стхавал, гъуьрмет,
Иллагъидин регимлувал я адан къисмет.

Йикъа вадра икрам авун шартI я чи къилин,
Сад Аллагъди хелкънава чун, лугIвар яз вичин.

Хъсанвилииз суваб ава, писвилииз - азаб,
Гъахълувилин терефдар хуьх, ийимир гъич табI!

2014

Я лезги руш

Я лезги руш, хазирайрин хазина,
Гъикъван вахт тир къекъвез зун ви гуьгъуьна?!
Вун сир я, сир зи рикI хтур гуьнгъуна.

На къалурна заз бахтунин шегъреяр,
Зат миьхи тир ачух рикIин дегънеяр,
Гъейранардай инсанвилиин сегънеяр.

Зун къару я ви суьгъуьрдин къекъуьнрал,
Гъакъван назик, гъакъван ширин лугIуьнрал...
На кутуна рикIик лувар, эркинвал.

Къуй чи ашкъи булах тахъуй къурадай,
Я цIверекни - са легъзеда цIрадай,
Къуй ам рагъ хъуй вири Алем аквадай.

Я лезги руш, хазирайрин хазина,
Гъикъван вахт тир къекъвез зун ви гуьгъуьна?!
Вун сир я, сир зи рикI хтур гуьнгъуна.

2014

Зи ниятар на макъсаддив агудна,
РикIе авай шаклувилер къакъудна
Симург къуш хъиз ирид цавуз акъудна.

Вун багъишна заз савкъат яз къисметди,
КIалубдаваз пак гъуьруьдин женнетдин,
Азаддайвал зун къармахрай зиллетдин.

Шукур хъурай вун халкънавай Аллагъдиз,
Ви кефи хун барабар я гунагъдиз.
Ахътин къелет къабулдай туш зи ягъди...

Я лезги руш, хазирайрин хазина,
Гъикъван вахт тир къекъвез зун ви гуьгъуьна?!
Вун сир я, сир зи рикI хтур гуьнгъуна.

2014

Жезва хъи...

Квез я дуьнья, квез я уьмуьр дустар галачир?
Вилик фидай къастар аваз, шартIар авачир?
Югъди-ийфди фикиррик кваз ахвар амачир?
Ихътин гъалда пайгарсуз яз зайиф жезва хъи...

Нафт амачир лампада, лагъ, эквер жедани?
Вири авай инсандихъни дердер жедани?
Аслан амаз къуьрекай бес сердер жедани?
Чи девирда ахмакъдикай ариф жезва хъи...

2014

Са вахтара бегъер гайи никлер къуразва,
Умудрикай магърум хъанвай рикIер къуразва,
Акваз-акваз гележегдин цIирер къуразва,
Акъалтзавай несилдин гъал зайиф жезва хъи.

РикIеравай ниятар чи ламатI тахъурай,
Чун уьмуьрдин шегъреда гъич гъалатI тахъурай,
Садакай лукI, муькуьдакай жаллатI тахъурай.
Са тахсирни квачир касдин гъайиф жезва хъи.

2015

Триолет

Мумкинвал це ачухдай ваз гъакъикъат,
Тек са легъзе, са декъикъа бес жеда.
Ваз зи руьгъдин, ваз зи рикIин сес жеда.
Мумкинвал це ачухдай ваз гъакъикъат,
Вун галачиз за гъиссзавач фаракъат
ИкI хъайитIа, зун валайни терс жеда.
Мумкинвал це ачухдай ваз гъакъикъат,
Тек са легъзе, са декъикъа бес жеда.

2015

КIанидакай мани

Жив цIразва Кетин дагъдин этегрив,
Алван цуьквер нехиш жезва цIурарал.
Къаз хъчизва Къурагъ вацIун къерехриз,
Дамахзава тарцин хиле тIурарал.

Хайи хуьруьн багъда билбил рахазва,
Гуя зил къаз вацIал алай лепейрив.
Шаирдин рикI хупI илгъамдив ргъазва,
Суьрет акваз къадим Гияр дерейрин.

Зун гъахънава тебиатдин къужагда,
Къабулзавай кIанивилиин гъиссерив.
И Алемдин гуьзелвилиин ужагда,
Рахазва зун хважамжамдин сирерив.

Са карди зак руьгъ кутазва датIана -
Акъван хуш тир билбилдив гвай маниди,
На лугъуди, зи дерт-зи тIал къатIана,
Вакай мани лугъузва за, кIаниди.

2014

Вири фикир - ерилу чирвилериз

Аскерали АСКЕРАЛИЕВ,
ДИПКПК-дин общественный ва
гуманитарный образованидин ка-
федрадин доцент

Республикадин образованидин хиле гьукматдин политикадин кылин месэлайрикай сад алай девирдин обществодин ва гражданидин истемешунрив кьадайвал ерилу образование вирибурувай кьачуз жедайвал авун я. И кардин гьавурдик квай образованидин идараярни Дагьустанда тимил авач. Ихьтинбурун арадай яз, чавай Мегьарамдхурун райондин Гьепцегьрин юкьван школа, адан директор А.А.АДИЕВ ва зегьметдал рик алай педколлектив кьалуриз жеда.

Гьепцегьрин Н.Т.Нагьиеван тьварунихъ галай школа 1974-йисалай кардик ква. Типовой дараматда 450 ученикдиз (1-11 классрин) чирвилер ва тербия гун патал дуьзгун шартлар тешкилнава. Школада хьсандиз тадаракламышнавай 23 класс-кабинет ава, гьа жергедай яз – информатикадин 4 кабинет, спортзал ва майдан, мастерскояр, хуьрекрин квал, 19 агьзурдалай виниз ктабрин фонд (абурукай 8,7 агьзур экземпляр учебный литература) авай библиотека.

Алай вахтунда аялриз чирвилер ва тербия гунал чпихъ талукь образование, педстаж, тежриба авай 85 педагог машгьул я. Абурун арада РД-дин лайхлу муаллимар, РФ-дин ва РД-дин умуми образованидин гьурметлу работникар, РД-дин просвещенидин отличникар ава. Чехи пай муаллимар кылин образование ва пешкарвилерин сад лагьай категория авайбуру я. 1991-йисалай педколлективдин кыле пешкар, лап хьсан тешкилатчи, республикадин математикадин муаллимрин кьве олимпиададин гьалибчи **Абдурашид Алиевич АДИЕВ** акьвазнава.

Школадин директорди педколлективдин кьвалахда кылин месэла ерилу образование гун таьминарун яз гьисабзава. Мектебдин вилик УВП-диз инновационный технологияр активдаказ кечирмишунин, чехи классрин ученикар ва абурун диде-бубаяр профилдин клелунрал элячлуниз гьазурунин месэла акьвазнава.

Образованидин кьурулушда модернизация тухунин программадин ва Президентдин "Инсанвили капитал" кар алай проектдин сергьятра аваз школада электронный кьурулушдин образованидин система тешкилун, маса идарайрихъ галаз Интернетдай санал кьвалахдай мумкинвилер яратмишун, гележегда классар-кабинетар алай девирдин информационно-коммуникационный технологиярдай таьминарун пландик кутунва.

И программадал асалу яз школади гзаф терефин, вири тадаракар галай компьютерный класс кьачузва. Ина директордин регьбервилек кваз гьам муаллимриз, гьамни ученикриз компьютердин кьвалах чирдай курсар кардик кутунва. Чехи пай муаллимрилай компьютер, интерактивный доскаяр ва Интернет-ресурсар ишлемишиз алакьзава. Ибурулай гьейри, муаллимри информационный технологияри чирзава. Абурун ихтиярда 42

компьютер, интерактивный 2 доска, алай девирдин технический такьатралди тадаракламышнавай 4 класс-кабинет ава.

Цийи несилдин федеральный государственной образованидин стандартар (ФГОС) кардик кутунин месэлада педагогри бязи четинвилер гьиссаватлани, иллаки сифтегьан классра, ФГОС школада штатный кьайдада кьвалахдик акатнава ва ада мягькем чка кьазва.

Школадин педагогикадинни тешкиллувилер, гьакни клелунринни тербиядин кьурулушда методикадин кьвалахди важиблу чка кьазва. Ина муаллимрин-предметникрин ва классдин руководителрин 8 методобьединение кардик ква. Школадин методсоветдини методобьединенийри кьвалах садсадав кьадайвал тукьлуьрзава. Методсоветди МО-дихъ галаз санал ачух тарсар, предметрин гьафтеяр тухузва, виридалайни хьсан муаллимрин тежрибадикай менфят кьачуналди, муаллимриз, тербиячийриз, классрин руководителриз, иллаки жегьил пешкарриз куьмекар гузва.

Школада гьакни мектебрин саналди тир методобьединенини кардик ква. Школада бажарагьлу аялар раиж авуниз, вилик финиз ва куьмек гунин кьвалахриз кьетлен фикир гузва. Республикадин "Бажарагьлу аялар" программадихъ галаз алакьалу яз, мектебда мярекатар тухузва: конкурсар, килигунар, олимпиадаяр ва масабур. ИкI, 2013-2014-келунин йисуз ученикри ва муаллимри тухвай муниципальный ва республикадин дережайрин 19 конкурсдикай, олимпиададикай, соревнованийрикай ва килигуникай 15-да школади иштиракна ва призрин чкаяр кьуна. Эхиримжи 20 йисан кьене предметрин олимпиадаяр школади гьамиша призрин, 11 сеферда сад лагьай чкаяр кьуна.

2013-2014-келунин йисан нетижайралди, 462 ученикдикай школа 458 аялди, абурукай 112-да "вадралди", пуд выпускникдини кьизилдин медалар кьачуналди акьалтларна. Урус члалай ва математикадай ЕГЭ-дин нетижайрин делитар ина райондин ва республикадин рекьемрилай вине хьана.

ИкI, 2013-2014-келунин йисан нетижайрин бинедаллаз тарсарай агькьуни ина 99,2 процент тешкилна, ерилувални 45 процентдив агькьуна. Вири и агькьунар коллективдин кьвалахдал директордин ва адан заместителрин -

М.А.Рамазановадин, С.Н.Гьуьсейнован гьар йикьан гьузчивилин нетижайра арадал атанва. Муаллимар тир Н.Н.Мегьамедрасуловадин, Э.У.Эмирбеговадин (урус члал ва литература), Д.А.Адиеван, К.М.Мирземетовадин (математика ва информация), Ф.У.Алибегован, Б.Г.Фейзулаеван (тарих), Х.А.Азакеримовадин (география), С.И.Гьажиметовадин, С.А.Межидовадин (сифтегьан классар) ва гзаф масабурин гьакьсагь зегьметни кьейд авуниз лайхлу я.

Образование цийи хьувунин шартлар хуьрун школада вилик акьвазнавай месэлаяр гьалуни кардик неинки педколлективди, гьакI школадин технический работникрини чехи пай кутазва.

УВП тешкилуна ва коллективдин кьвалахдин ерилувал хьажуна школадин педагогический советди важиблу чка кьазва. И мукьвара хьайи педсоветдин нубатдин заседанидал ихьтин месэлаяр веревирдна: "Гьар са тарсунив инновационный кьайдада ва виниз тир еридивди эгечин", "Келунрин кьвалахда алай девирдин технологияр ишлемишин".

Школада муаллимрихъ ва ученикрихъ галаз клелунин йисан кыляй-кылиз жуьреба-жуьре хейлин мярекатар тухузва: семинарар, конкурсар, олимпиадаяр, гьуруьшар, соревнованияр, выставкаяр, экскурсияр ва масабур. 70 процентдилай виниз ученикри жуьреба-жуьре кружокра чирвилер кьачузва, школада ва гьакни адалай кьеце спортдин секцияра чпин сагьвал мягькемарзава. Школадин директорди спортдиз еке фикир гузва. ИкI, ина саки вири ученикри спортдин жуьреба-жуьре секцияра вердишвилер кьачузва. И карда абуруз физкультурадин муаллимар тир А.А.Агьабегова, У.Г.Лачинова куьмекар гузва. Абурун регьбервилек кваз ученикри спортдин гьар жуьре акьажунра, неинки школадин, гьакни райондин, республикадин дережайрин серенжебра иштиракзава ва абурукай гзафбур гьалибни жезва. Абурун арада Дагьустандин чемпионкаяр тир вахар Вагьабоваяр, Гьажирагьимоваяр ва масабур ава.

Школада "Жаван журналист" (руководитель Х.Ш.Рамазанова) кружок кардик ква. Адан членри республикадин жаван журналистрин слетра иштиракзава.

Школади, адан коллективди чпин ученикрал-отличникрал, общественный краа кьенкьечийрал, конкурсрин, олимпиадайрин ва маса мярекатрин гьалибчийрал (ахьтинбур 50-далай артух я) дамахзава. Школадин виликан выпускникри гьукматдин аппаратра ва улкведин халкьдин майишатдин жуьреба-жуьре хилера чехи кьуллугьар намуслувилелди тамарзава. Абурун арада 6 алим (илимдин докторар ва кандидатар) ава.

Педагогический коллективдихъ ва школадин директор А.А.Адиевахъ элкьвена лугьуз кланзава хьа, УВП тешкилуни ва образованиди цийивилертунин месэлаяр кардик кутуналди, нетижалу жуьрейрихъ ва кьайдайрихъ кьекьез, абуру жагьуриз алакьдайбурухъ агькьунарни жеда. "Гележегдин школа" - им цийи жуьреда кьвалахзавай муаллим, цийи жуьреда фикирзавай ученик лагьай члал я.

Дагьустан - тек са регион...

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

- Алай йисуз 9-классри Государстводин нетижаяр кьадай аттестация (ГИА) вахкудайла, тек са регионда - Дагьустанда - абуру кьабулдай пунктар (ППЭ) 100 процентдин онлайн-трансляциядалди таьминарда, - кьейдна республикадин образованидин ва илимдин министрдин заместитель **Ширали АЛИЕВА**.

- Алатай йисуз Дагьустанда ГИА сифте яз са кьадар михьидакъ ва дуьздакъ тухвана. Чун идалди сергьятламиш жезвач, экзамен тухунин кьайда рехнейриз рехъ тагудайди ийида. Экзаменар кьабулдай вири пунктар 100 процентдин онлайн-трансляциядалди таьминарда, федеральный гьузчийрин ва инспекторрин кьадар са шумуд сеферда артухарда, контрольно-измерительный вири материалар ППЭ-рив махсус алакьадин куьмекдалди агьакьарда, - алава хьувуна ада.

Ада гьакни кьейдна хьа, сад тир госэкзаменда иштиракдайбурун тамам сиягь тукьлуьрдайла малум хьайивал, 11-классрин 180-дав агьакьна ученикри чпин мектебар гадарна. Мониторинг тухвайла чир хьайивал, абуру республикадилай кьецепатаз - Астрахандиз, Ставрополдиз, Калмыкиядиз, Крымдиз, Грозныйдиз, Сургутдиз ва маса шегьерриз фена.

- Лугьузвайвал, и кардин себеб ЕГЭ агьалкьунар аваз вахуз клан хьун я. Чавай абурун вилик пад кьаз жедач, гьикI хьа, чи улкведин гьар са агьалидиз ви-чиз кландай чкада клелун давамардай ихтияр ава. Маса месэла, яшар тамам тахьанвай аял диде-бубайрин ва я талукь векилдин патав гьузчивилик хьун лазим я. Чна абурукай гьар сад авай чка чирна, Рособрнадзордихъ, ученик фенвай региондин властдин векилрихъ галаз алакьалу хьана ва абурукай а аялри школада клелунал, сад тир госэкзаменар вахкунал кьетлен гьузчивил тухун тлалабна, - кьейдна Ш.Алиева. - Алай йисуз Дагьустандиз 11-классрин 4 ученик атанва. Абурукай гьар сад иниз атуниин себебар чирна. Асул гьисабдай абуру военный кьуллугьчийрин ва я виликрай чеб Дагьустандай тир, улкведин маса регионра кьвалахайбурун аялар я. Абуру ЕГЭ Махачкалада кьилдин пунктуна, кьетлен гьузчивилик кваз вахкуда, - алава хьувуна заместителди.

Муаллимрин конкурс

ЧИ КОРР.

Дагьустан Республикадин образованидин ва илимдин министрстводи дидед члаларин муаллимар патал "Хайи члалариз кьвед лагьай уьмуьр" конкурс тухун кьетнава. Умуи образованидин ведомстводин управленидин консультант Раисат Абдулбасировади кьейдзавайвал, алатай йисара Дагьустанда хайи члаларин муаллимар патал "Дидед члалан виридалайни хьсан муаллим" анжах са конкурс тухузвай. Республикадин дережадин маса конкурсар педагогар патал мад авачир. Гила а гьалатI тукьлуьр хьувун кьетнава. Идалайни башкьа, конкурсдин вахтунда, адан иштиракчийри тухузвай хайи члалан тарсарин виридалайни хьсан медиатека тешкилда. Конкурсдиз ихьтин тьвар гунин метлеб иштиракчийр адав яратмишунрин кьайдада эгечлун я.

Конкурс **15-февралдиз** башламишна ва **15-июндади** давам жеда. Иштиракчийрилай ам кьве терефдинди хьагьиз жеда: "Хайи члал хуьн: несилрихъ галаз санал кьвалахун" (номинация - "Хайи члал цийи хьувунихъ зи сад лагьай кам") ва "Хайи члалан муаллимдин методический" ("копилка") "кьватлал" (номинация - "Хайи члалан хизандин, социокультурный ирс хуьзвайди").

Тешкилатчийрин фикирдалди, конкурсдин мурадметлеб акьалтзавай несил хайи члал клан хьунин, милли адетар хуьнин, "дидед члалан муаллим" пешедин дережа хьажунин руьгьдаллаз тербияламишун, дидед члаларин хьсан тарсар гунин хилен педагогикадин тежриба раиж авун я.

Агъалияр абурулай нарази я

Дагъви ШЕРИФ

Алатай гъафтеда Дагъустан Республикадин Госжилинспекцияда (ГЖИ) 2014-йисан нетижаар къуна ва цинин йисан планар тайнарна.

Республикадин Гьукуматдин Председателдин заместитель Гьасан ИДРИСОВ, РД-дин Халкъдин Собранидин, Общественный палатадин, МЧС-дин, прокуратурадин векилар, муниципалитетрин кылер ва жавабдар маса ксар къватл хъанвай мярекатдал Госжилинспекциядин регъберди доклад авуна.

Али ЖАБРАИЛОВА къейдавал, РД-дин прокуратурадин галаз санал тукьурнавай пландин бинедаллаз юридический 172 къурулуш ахтармишнава. Агъалирин арзайрин гелеваз пландик квачир 2738 ахтармишун тешкилна.

- И серенжемрин нетижада яшайишдин 31299 къвал ахтармишна. Бязибур са шумуд сеферда ахтармишунизни мажбур хъана. Нетижаяр веревирд авурла аквазайвал, ахтармишзавай са къвале са шумуд татугайвал, къанунсузвал винел аквазайвал. ИкI, инспекцияди 23527 къанунсузвал винел аквазайвал ва ахтармишунрин 7462 акт, 2782 протокол, 10107 предписани кхъена. Къвед лагъай сеферда ахтармишайла, 63 процент татугайвилер

абуру арадай аквазнавай. Тахсир-карриз санлай 8160,8 агъзур манатдин жермеяр авуна.

Республикадин яшайишдин месэлайрай кылин инспекторди прокуратурадин галаз тухвай къвалахдин ва къилди чпин гъар йикъан зегъметдин нетижаар рекъемрал асаслу яз къватл хъанвайбуруз раижна. Ам агъалири гзаф квартирараяр авай къвалерихъ гилиг хъийизвай дараматрални аквазна ва Госжилинспекциядин къаюмвилик кваз Общественный совет тешкилнавайди лагъана.

Али Жабраилова чпин вилик кумай месэлайрайкани суьгъбетна ва алатай йисуз Дагъустандин Госжилинспекция улькведин виридалайни хъсан цудан арада гъатнавайди, СКФО-дани ЮФО-да виридалайни хъсанди яз гысабнавайди къейдна.

Ада авур докладдилай къулхъ инспекциядин отделрин начальникрини чпин къвалахдилай суьгъбетна.

Гьукуматдин вице-премьерди 2015-йисуз РД-дин ГЖИ-дихъ къвалахдин лап хъсан нетижаар жедайдахъ вич умудлу тирди къейдна.

- Къе РД-дин Кыл Рамазан Абдулатипова гъарда вичин къвалахда проектар тукьурнуни къайдадилай менфят къачуна къанда лагъанва. Яшайишдин къвалерал гуьзчивал тухунин идарайривай, къайдасуз-

вилер ахтармишдайла, проектный къайдада къвалахиз жеда. ИкI, арза агакьунилай ана къалурнавай татугайвал арадай акваздади проектный къайдада идара авунин план тукьурну герек я, - давамарна ада.

Мярекатдин эхирдай иштиракчири РД-дин Госжилинспекция патал 2015-йисан план тукьурна.

Инал заз къейд ийиз къанзава, Госжилинспекцияди 2014-йисан нетижаар къуна, чпи Россияда хъсан цуд жилинспекциядин арада аваз къвалахзавайди лагъана, амма гзаф квартирайрин къвалера яшамиз жезвай хейлинбур чпин яшайишдин шартларилай нарази яз амуькъзава. Хъсан жедай, гзаф квартирараяр авай къвалерай сад-къве касдизни теклифна, концертрин чехи залда Госжилинспекцияди форум тешкилнайтла ва иштиракчири чеб яшамиз жезвай къвалера авай месэлаяр раижиз вуганайтла. Яргъал тефин, чи шегъера подвалра яд авачир къвалер, мумкин я, тупларалди гысабиз жеда, амма гыч са къурулушдини и кардин патахъай къайгъу члугъазвач. 10 мертебадин къвалерин гъаятра къилди ксари мадни къвалер жажзава ва икI мад. И крар жавабдар вири къурулушри фад-геж къатлудайдак ва дагъустанвийриз яшайишдин лап хъсан шартлар тешкилдайдак чнани умудар кутазава.

Хатасузвилизи еке фикир

Рекъерин техника къалурда

ЧИ КОРР.

Алатай гъафтеда РД-дин транспортдин ва рекъерин майшатдин агентствонин регъбер Загъид ХУЧБАРОВНИ РД-да авай МВД-дин УГИБДД-дин начальник Валерий ГРОМОВ "Дагъустан" РИА-да журналистрихъ галаз гуьрушмиш хъана.

Рикел хкин, 2015-йисан 27-февралдиз РД-дин Кыл Рамазан Абдулатипован тапшуругъдалди "Транспорт. Дорожное движение.

Дорожное строительство. Безопасность" твар алай форум киле фида.

З.Хучбаров ва В.Громов журналистрихъ галаз и месэладин патахъай гуьрушмиш хъанвайди тир. Форумдин вахтунда Махачкъалада Ленинан майдандал рекъерин техника къалурда. Къе чна квелди къвалахзавайла ва рекъерин проектар ягъун, абур тукьурну патал гъихътин технологияр ишлемишзавайла фикирдиз гъида. Форумдал министерствойринни ведомствойрин векилриз, шегъеринни район-

рин кылериз, Росавтодордин къуллугъчири, Кеферплатан Кавказдин векилризни теклифда. Санлай 900-далай гзаф ксари иштиракда.

И форумдал кар алай месэлайрайкани сад транспортдин хатасузвилинди жеда.

Форумда Минздравдин, МЧС-дин, мусибатрин медицинадин векилрини иштиракда.

Пресс-конференциядал дагъустанвийрин хатасузвилизи талуь са жерге маса месэлаярни къарагъарна, журналистрин суалризни жавабар гана.

Переезддрал бедбахтвилер артух жезва

С.МАГЪАДОВ, Махачкъаладин региондин инфраструктурадин дирекциядин начальник

22-ЯНВАРДИ-ЛАЙ са вацар вахтунда "Внимание переезд" серенжем тешкилнавай. Пешекарри къейдзавайвал, гъалар пис патахъ дегиш жезва.

ИкI, 28-январдиз Дагъустан Республикада пешекарди гуьзчивал тухун тийизвай ракъун рекъин 126-км-дал алай переезддал вири тадаракри къвалахзавайтлани, "Волга" автомашин пар члугъазвай поезддик акатна. Силис тухвайла малум хъайивал, улакь идара ийизвайдаз, къайдайрал амал тавуна, яни махсус тадаракрин ванцел ва поезддин машинистди язавай бибипрал амал тавуна, ракъун рекъелай элячлиз къан хъана. Улакь идара ийизвай Б.Байбунов залан гъалда аваз Тарумовский райондин больницадин реанимациядин отделенидиз агакъарна.

Гъа и юкъуз Кабардино-Балкарияда пешекарди гуьзчивал тухун тийизвай ракъун рекъин 1985-км-дал алай

переезддал вири тадаракри къвалахзавайтлани, КамАЗ автомашин Владикавказдай Новороссийскдиз агъалияр тухузвай поездда акъуна. Улакь идара ийизвай А.Т.Ховребова къайдаяр саки члурнавай.

КамАЗ, махсус тадаракар инкарна, ракъун рехъ галайвал къевезвайди машинистдиз 400-500 метр амаз акунвай ва тадиз поезд аквазариз чалишмиш хъана, амма акъуникай хуьз хъанач. Нетижанда улакь поездди 200 метрдиз члугуна, ракъун рекъизни зиянар гана. Поезддин локомотив рельсерилай алатна, гена я пассажирриз, я локомотивдин бригадиз хата хъанач.

11-февралдиз Дагъустан Республикада пешекарди гуьзчивал тухун тийизвай ракъун рекъин 2200 км-дал алай переезддал вири тадаракри къвалахзавайтлани, Газель поездда акъуна. Силисдилай къулхъ малум хъайивал, Газель идара ийизвай 26-йиса авай Умаханова рекъин хатасузвилини къайдаяр члурнавай. Махсус тадаракри лишанар гузвайтлани, ада вичин улакь переезддин вилик аквазарнач. Хата хъайибур авач.

Махачкъаладин регионда ракъун рекъерин переезддрал гъалар садлагъана члур жез башламишнава. 2014-йисуз Махачкъаладин участкада 13 авария хъанва. Им 2013-йисалай 6 дуьшуйшдин артух я.

ГЪУЬРМЕТЛУ ДАГЪУСТАНВИЯР, ракъун рекъин переезддрал зарафатар мийир! Къанунрал амал авуни куьн ва куь мукъвабур бедбахтвилерикай хуьда!

Етим аялрин яшайишдилай

Насима ВЕЛИБЕГОВА

Мукъвара республикадин Р.Гамзатован тварунихъ галай Милли библиотекада яшайишдин "Отказники. Дети-сироты" твар алай фильм гъазурзавай авторинни режиссёррин пресс-конференция киле фена.

Журналистрин суалриз фильм арадал гъунин теклиф гайиди тир, "Дагъустандин авторин общество" РПЛ-дин председатель Мурад МУСАКАЕВА жавабар гана.

Кинокартинадин авторди къейд авурвал, фильмдин кылин макъсад вири обществендин фикир етим хъанвай аялрин месэлайрал желб авуникай ибарат я.

"Фильмда чна аялрин къвалера авай, диде-бубадин къаюмвиликай хкатнавай аялрин къисметар гъикI гъазаватла къалурда. Лугъун лазим я,

фильм къундармайрал бинеламиш хъана арадал гъанвач, ана киле физвай гъерекатар уьмуьрдай къачунвайбур я. Зунни республикадин аялрин къвалин тербиячирикай сад я. Гъавилай етим аялрихъ авай дердияр, месэлаяр заз мукъувай чизва. Фильмдин съемкаяр Къарабудахкентда авай ял ядай "Лезгет" твар алай базадин мулкарал киле тухванва", - хабар гана Мурад Мусакаева.

Гъакъикъатдани, и фильмдихъ еке метлеб ава, гъикI лагъайтла республикада диде-бубадилай магърум жезвай аялрин къадар къвердавай артух жезва. Эхиримжи делилралди, абурун сан 7 агъзурдав агакънава.

"Чна республикадин кинотеатррихъ галаз фильмди арадал гъидай хийир аялрин къвалериз чара авун патал икърар кутлуннава. Сад лагъай сеферда фильм пулсуздаказ къалурда, гуьгъуьнлай лагъайтла, билетдин къимет чехибур патал 60, школьникар патал 30 манат жеда. Билетрин къимет ужуж авунин себебни общественностдин фикир етим хъанвай аялрин месэлайрал желб авунихъ галаз алакьалу я", - алава хъуьвуна М.Мусакаева.

Пресс-конференциядал малум хъайивал, фильм лентиниз къачун патал пулдин куьмекар къилдин карчири ва мергъяматлувилин фондари гана. М.Мусакаеван гафаралди, абурун арада республикадин "Мергъяматлувилин сад лагъай фонд" тешкилатди иллаки лайихлу чка къунва. И фондунин векил Осман Ибрагъимова къейд авурвал, фильмдин куьмекалди республикадин агъалийриз и фонд авайдаклай хабар ва куьмекидиз муьгътеж инсанривай фондуниз къведай мумкинвал жеда.

"Чи фондуни къетлен фикир етим хъанвай аялриз гузва. Къилди къачуртла, фондунин харжийрихъ Къизилюртда аялар къугъвадай майдан арадал гъана. Мукъвара ихътин майдан Махачкъаладани ачухун планламишнава. Мукъвал-мукъвал мергъяматлувилин серенжемар тешкилзава. Абурукай эхиримжиди Махачкъаладин "Къайгъударвал" твар алай интернатда киле фена", - хабар гана Осман Ибрагъимова.

Мярекатдин нетижаар къадаила М.Мусакаева алава хъувурвал, фильмдин кылин макъсадирикай сад республикадин ва Дагъларин улькведин меркездин властрин фикир етим хъанвай аялрин месэлайрал желб авун я.

Къалабулуьх кутаза

Иесисуз кицлерикай икрагъ хъанва

Рагъдин ЭМИНОВ

Ахцега куьнейра ва паркара, гъакI маса чкайра иесисуз кицери агъавалзавайди виридаз малум я. Абуру чи верчер незвай (шикилда), ири ва куьлуь карч алай гъайванрални кваз вегъезвай дуьшуйшарни ава. Иеси авачиз, каш асалтнавай бязи кицлер вагъши гъайванралайни хаталу хъанва.

И месэладай материалар чна виликдайни чап авурди я. Амма талуь тир идарайрин кылевайбуру иесисуз кицлерин къадар тимилярун патал са жуьрединни серенжемар къабулзавач.

Гьурметдин эвел я намуслу зегьмет

Надият ВЕЛИЕВА

Уьмуьрдин рехь рехне квачиз тухуз-вай, везифайрив намуслувилелди эгечизавай инсанрихь галаз гуьруьшмиш хьун риклиз гзаф хуш жедай кар я.

Чна газетриз лайихлу духтуррикай ва абурухь галаз кваллахзавай медсестрайрикай датана макъалаяр гузва. Амма рентгендин, флюорографиядин кабинетра кваллахзавай духтурринни лаборантрин зегьмет, кваллахар хьендик кумукъзава, абурукай газетра лап кьериз-царуз кхьизва. Гьа са вахтунда а пешедикай чпин бедендиз са гьихьтин ятлани зиян аватлани, абуру чпин хивевай везифаяр намуслувилелди кьилиз акъудзава.

Гьа ихьтинбурукай сад Махачкъала шегьердин диагностический центрадин флюорографияческий кабинетдин лаборантка **ХАНМЕГЪАМЕДОВА Валида Хийи-ровна** я.

Валида 1953-йисуз Сулейман-Стальский райондин Агъа Арагъа Эминов Хийиранни Зильфидин хизанда дидедиз хьана. Адан рагьметлу бубади колхоздин председателвиле, МТС-дин инженервиле, "Касумкентский" совхоздин складчивиле зегьмет члугуна. Гьайиф хьи, сад-садалай гьвечи вад аял туна, Зильфи диде залан азардик фад рагьметдиз фена. Диде кланзавай вад аял гьилел аламукъай бубадин ийир-тийир хьана. Эхирни ам чпин хуьруьнви Фатиматал эвленмиш хьхьана. Адани Хийираз кьве аял багьишна. Ирид аялди хь гелкьуьн, абурун кьайгьу гьар са патхьай члугун регьят туширтлани, вири четинвилериз таб гана, аялар члехи авуна, виридаз образование гана, абуру уьмуьрдин шегьредал акъудна.

Члехи хва Тагьира Харьковда кьилин военный училище акьалтларайдалай гуьгьуниз Ленинградда военный академияда клелна. Алай вахтунда Москвада генерал-майордин чинда аваз кьенепатан кьушунрин командующийдин заместителвиле кваллахзава. Руш Саимат алишверишдин работник я. Еленеди Ахцегьа собесдин бухгалтервиле кваллахзава, Зильфини Мадина карчияр, Лазер Сулейман-Стальский районда полициядин майор я.

Валидади сифте кьуд класс Арагъа, ахпа 8-классдал кьван Алидхуьре клелна, 10-класс Кьасумхуьрел куьтягьна.

флюорографиядин кабинетда кваллахунилай баламишна.

1998-йисуз шегьердин диагностический центр ачухайла, Валида анин флюорографиядин кабинетдиз кваллахал атана. Анлай инихь ингье 17 йис алатнава. И девирда адан гьилелай гзаф азарлуяр фена, гзафбурун жигеррин азарар вахтунда винел акъудна, чараяр акуна, фад сагьни хьхьана.

17 йисуз галатун тийижиз шегьерэглийрин сагьламвиле кьуллугьда акъвазнавай Валидадин вилик за са шумуд суал эцигна.

■ **Флюорография вуч паталди ийизва?**

- Флюорографияди жигерра физвай дегишвилер виликамаз винел акъудзава. Месела, жигеррин чахуткадин ва рақдин азарар вахтунда чирна, тади серенжемар кьабулдай, гьакни ерилу диагностика кьиле тухудай мумкинвал гузва. Гьа са вахтунда жигеррин флюорография бес кьадардин информация гузвай ахтармишун яз гьисабзава, амма жигерра физвай дегишвилерикай адан куьмекдалди чир хьанвай делилри лазим гьалда ахтармишдай мумкинвал гузва. Флюорографиядин нетижайриз рентгенолог килигзава. Эгер жигерра са гьихьтин ятлани дегишвал аваз акуртла, ада азарлуди якьин диагноз эцигун патал рентгенография ийиз ва я чахуткадин диспансердиз ракъурзава.

■ **Флюорография йиса шумуд сеферда авун лазим я?**

- Сагьлам гьар са инсанди йиса са сеферда.

гьайтла, бязи вахтара пленкаяр ва проявителар авачиз жезвай, гьакни пленка кьуррадалдини гзаф вахт физвай. 2000-йисалай чун рекьемрин флюорографиядал элячнава. Ам жигерар ахтармишдай алай аямдин лап хьсан кьайда я. И надир жуьредин методикади вичин сагьламвал ахтармишзавай касдиз неинки ультрафиолетовый нурури гузвай зиян агъузарда, гьакни компьютердин экрандал ери авай шикил кьалурда.

Центрада чна чи уьлкведин "Проскам" аппаратдал кваллахзава. Ам жигеррин шикил дуьм-дуьз кьалурдай лап хьсан аппарат я. Лугьудай хьтин еке четинвилер чал акьалтзава, амма лаборантди гзаф кьхинар авун лазим жезва. Сифте компьютерда, ахпа журналда кхьизва ва мад махсус бланкарни ацурзава.

Флюорографиядин кабинетдин духтур, лаборант **ХАРХАРОВА Айшат Галичевна**ди Валидадикай ихьтин гафар лагьана:

- Валида вичикай анжах тарифдин гафар лугьуниз лайихлу работник я. Ада пешедал рикл хьуналди, намуслувилелди зегьмет члугуналди, патав кьезвайбурухь галаз хушвилелди рафтарвал авуналди гьурмет кьазанмишнава. Заз ам кваллахал геж атай ва я фад хьфей дуьшуйшар чидач. Зун адан кваллахдилай гзаф рази я. Ам жегьил пешекаррин насигьатчини я. Вири Валида хьтин мергьяматлу рикл авайбур хьанайтла, гьикьван хьсан жедай.

Эхь, гьурметдин эвел я намуслу зегьмет. Кваллахдин юлдаши ихьтин кьимет

» 1998-йисуз шегьердин диагностический центр ачухайла, Валида анин флюорографиядин кабинетдиз кваллахал атана. Анлай инихь ингье 17 йис алатнава. И девирда адан гьилелай гзаф азарлуяр фена, гзафбурун жигеррин азарар вахтунда винел акъудна, чараяр акуна, фад сагьни хьхьана.

1970-йисуз школа лап хьсан кьиметар аваз акьалтларай жегьил руш Дербендин медучилищедик экечна. Хьсандиз клелзавай, тешкилатчивилин бажарагь авай рушкай группадан староста хьана.

Ам, гурлу вацун хура гьатай пеш хьиз, студентвиле уьмуьрди вичел члугуна. Гьеле гьвечи члавалай вичикай духтур хьунин мурад авай руша, училищедин библиотекеда ацукьна, ктабар, конспектар клелиз, дерин чирвилер кьачуна. Зачетар, экзаменар вахкуз, общественный кваллахарни тамамари, студентвиле йисар акуна-такуна акьатна. 1973-йисуз училище агалкьунралди куьтягьай рушаз илчияри гзаф кьезвай. Амма Валидади Махачкъалада яшамаш жезвай кьепирви Ханмегьамедов Кьазимегьамед Абдулаевичахь галаз кьисметар сад авуна. Жегьил пешекарди вичин зегьметдин рехь "Сангигиена" аптекада, гуьгьунлай шегьердин 2-нумрадин поликлиникадин

Эгер яргалди уьгьуяр ягьиз, нефес бес тежез, беден кьвердавай зайиф жезва хьайитла, азарлуди тади гьалда ахтармишун лазим я.

■ **Флюорография ийидайла, азарлудаз ва лаборантдиз нурурикай зиян авани?**

- Азарлудаз жезвай зиян лап са живиндинди я. Лаборантдиз лагьайтла, дугьриданни, зиян жезва, гьикл лагьайтла, ам гьар юкьуз гьа кабинетда яргалди жезва.

■ **Квел гьихьтин азарлуяр гзаф гьалтзава?**

- Чахутка квайбур, стлалжем хьанвайбур ва жигеррик даклун квайбур.

■ **Куьне йикъа шумуд кас кьабулзава?**

- 50-60 кас кьван.

■ **Кваллахда гьихьтин четинвилер ацалтзава?**

- Пленкадал жигеррин шикил акъудайла, дугьриданни, четин тир, гьикл ла-

гун, гьелбетда, шад жедай кар я. Амма Валидадин уьмуьрдин рехь са акьван регьятди хьанач. Уьмуьрдин юлдаш Кьазимегьамед вичин 2 велел (рушни гада) уьмуьрдин шегьредал акъудиз агакьнач. Ам залан азардик фад рагьметдиз фена. Кваллин, кьецин, аялрин вири кьайгьуяр Валидадин хивез аватна. Амма виклегь дишегьлиди, лувар вегьена, зайифвал хиве кьунач. Ада вичин кьве велелдизни кьилин образование гана. Руслана сифте технический университет, гуьгьунлай ДГУ-дин юрфак акьалтларна, Росгосстрахда юрист-эксперт яз кваллахзава. Анжелди пединститут куьтягьна, ана управленидин факультетда кабинетдин заведующий яз зегьмет члугьзава. Кьведазни чпин квал-югь хьанва.

Валида вад хтулдин баде я. Ял ядай йикъара вири санал кватл хьайила, члехи дидедин галатунни, тлал-квални квахьда.

Чазни Валидадихь мягькем сагьламвал, хизанда хушбахтлувал хьана кланзава.

"АЙБОЛИТ"
Чир хьун хьсан я

"Айболит" газетдай
гьазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

• **Чахуткадин азар** квайла, 1 л некьедин цлвезь 35 градусдал кьведалди чими авуна, аниз хьсандиз чуьхвенвай, хьиреяр аламай вечерен пуд кака вегьена, са гьафтада чими чкада эцигда. Хьиреяр црана, пердеда амай какаяр винел акъвазда, абур гадарда. Цлвезь кьайи чкада (холодильникда виже кьведач) хуьда. 2 вацран вахтунда фу недалди вилик 0,5 стаканда авайди хьвада. Ахпа жигерар эквериз вегьеда. Лазим атайтла, сагьарун давамарда.

• **Мадни чахуткадин азар** авайла ва стлалжем хьанвайла, са стаканда авай цлгьрен нек пичинал эцигна, звал кьведалди (ргана виже кьведач) чими ийида, ахпа аниз кьве клус шекер вегьена, экуьнахь ичли рикелай чимизмаз хьвада. Сагьрунин вахтмихьиз сагь жедалди.

• **Трофический язвадин** (бедендин жуьреба-жуьре чкайрал жедай хамунин азар) азар квайла, ширин истивут, чугьундур ва газар (вири сад хьтин паяр) регьвена, кьаришма туькьурда. Ам хер алай чкадал эцигна, винелай кудай яд иличнавай чугьундурдин пешиналди кевирна, жунадалди кутунда. Гьа ик 2-3 гьафтада авун меслят кьалурзава.

• **Хуьрек хьсандиз** иливарун патал, эферар, кьуррунавай шивитар ва лавровый пешер (вири сад хьтин паяр) кофемолкада регьвена, вири сад садак какадарда. Руфуник ял акатнавайла, чайдин тьурунин са кьатла авай и кьаришма ишлемишда. Ада гьакни хукадин тлал секинарда, дамарар михьи ийида. Лавровый пешери бедендик квай герек авачир кьелер хкудда.

• **Давление хкаж** хьанвайла, кьве юкьуз гьар няхихь 2-3 силих серг ишлемишун меслят кьалурзава, ахпа 2 юкьуз, ара гана, и кар давамарда.

• **Европадин алимриз** рақдин азардикай хуьдай цлийи кьайда жагьанва. Гьар юкьуз 250 г гьар гьихьтин хьайитлани хьипитуракь рангунин салан майваяр, емишар ва 5-6 клередин хехвер тьун меслят кьалурзава. Абуру ишлемишайла, дишегьлияр хуруйрин рақдин азардик ва маса даклунрик азарлу хьунин хаталувал 50 процентдин тлмил жезва. Гьа са вахтунда буран, газарар, ширин истивутар ишлемишунни гзаф хийирлу я.

• **Шекердин азар** авайла, гьафтада са сеферда хуьредин са тьуруна авай цуькьун гьур ишлемишун гзаф хийирлу я. Сагьрунин вахт 6 варз я.

• **Панкреатитдин азар** авайла, са стаканда авай цуьк хьсандиз чуьхвена, шир алай катулдиз вегьена, 2 л яд илична, зайиф цлал эцигна, ргадалди тада. Ахпа рақвай янавай са стакандавай буран гьа хапладиз яна, мад 20 декьикада кьел квачиз ргана, набататдин ва я оливкадин ягьлу вегьена неда.

• **Рикл тла тахьун** патал, са литр яру чехирдиз петрушкадин 10 кьал ва хуьредин са тьуруна авай ципицрин сирке яна, 10 декьикада ргада. Ахпа 300 г вирт алава хьувуна, мад кьуд декьикада рган хьийида. Куьзна, мичли рангунин шуьшедиз цана, хьсандиз агалда. Йикъа хуьредин 2-3 тьурунавайди ишлемишда.

• **Эгер гьар юкьуз** 2-3 ич ишлемишайтла, ивида холестериндин кьадар тлмил жеда.

• **Гьилер гацум** хьанвайла, 100 г цлийиз регьвенвай чулав истивутдал са литр набататдин гьери илична, зайиф цлал эцигна, хуькуьриз хуькуьриз 25 декьикада ргада. Ахпа, ам кьайила, йикъа 2-3 сеферда гьилин билегьивай, тупаривай гуьцда.

• **Нервияр кьайдадикай** хкатнавайла, гьафтада пуд сеферда са стаканда авай хам аламаз картуфар ргай яд хьун меслят кьалурзава. Ругун кламай картуфрин яд иллаки хийирлу я.

ЧУБАРУКАР

НАСРУЛАЕВА Вазжибат Мирзаегъаевна Сулейман-Стальский райондин Кварчагърин хуьруьн юкван школадин лезги чаланни литературадин тарсар гузвай кылин категориядин муаллим я.

И школада 1992-йисалай инихъ лезги чаланни литературадин кружок кардик ква.

“Дагъларин цийер” тивар ганвай теснифардайбурун Кваталда аялри гъевеслудаказ Квалахзава. Адалай гъейри, аялри сивин яратмишунрикай менфят къачузва. И школадин аялри лезги халкъдин 200-далай гзаф манияр Кваталнава, гъакни мисалар, мисклалар чни тубьлуьрзава.

В.М.Насрулаева 2 табдин автор я: “КВАРЧАГЪРИН ДЕРЕ”, “УЪМУЪРДИН ЛЕГЪЗЕЯР”. Пуд лагъай табдиз гъазурвал аквазва.

Важибат муаллимди чаз къхенва: “Чна чи аялри дидедикай ва хъуьтлуькай теснифнавай шишар куь газетдив агакъарнава.

Чаз аялри теснифзавай шишар, мисалар, мисклалар ва маса куьлуь эсерар акъудзавай “ЧИ РИКИН ЦЕЛХЕМАР” цлан газетни ава.

Чаз “Чубарук” чин гзаф бегенмиш я”.

Ф.ГЪАСАНОВА, 5-класс

Буба

Квалахдила хтайла
Зи ширин буба,
Катиз-катиз за фена
Адав яд гуда.

Гъилер, квачер чухъвена,
Хтайла кваллиз,
Чан-рик! ийиз рахада,
Хуш жеда риклиз.

За бубадиз къалурда
Зи яру вадар.
Зи буба заз аквада
Шад жедай къадар.

Н.НАСРУЛЛАЕВ, 8-класс

Чубарук

Чубарукар гатфариз
Хкведа чи къуарарик.
Мукар ийиз, гъарайиз
Жеда къавун чуларик.

Чубарукрин чи къурак
Гъамиша муг хуьзва за.
Мукан кланик яна къул,
Шарагриз тлуьн гузва за.

А.НАСРУЛЛАЕВА, 7-класс

Зи Кварчагъар

Къуд патахъай дагълар юкьва
Уьзуьм багълар экля хъанва.
А багъларин юкьни-юкьва
Зи хайи хуьр Кварчагъа ава.

Тик синелай килигайла,
Хуп! гуьзелдиз аквада ам.
Гъар патахъай дуьзмиш хъана,
Женнет багъ хъиз аквада ам.

К.ЖАМАЛДИНОВ, 5-класс

Къаяр гвай къуьд алуькна.
Лацу партал алуькна,
Аялар лап шадарна,
Лацу памбаг кивадарна.

Д.КЪУРБАНОВА, 6-класс

Къуьд

Къуьд атана чаз,
Лацу хъана чил.
Аялар къугъваз,
Яру хъана чин.

Квалера чимизва,
Мекъизва къежел.
Живед нини ийизва,
Хъвер алаз сивел.

Къилин пацар жез,
Къугъваз живедал.
Шадвилел акваз
Лацу тепедал.

Къамарай авахъиз,
Аллеррал алаз.
Аялар хъуьрзезва,
Чина акъаз аяз.

С.ТАГЪИРОВА, 6-класс

Цийи йисан акунар

Атана чаз цийи йис,
Безетмишиз уьлкве чи.
Гъетери нур чукуьриз,
Елкадила уьлкведиз.

Аяз буба атана
Савкъатар гваз аялриз,
За мурад ар тлалабна,
Фена дерин хиялриз.

Цийи йисар бул хуьрай,
Дуьнья ислягъ авурай.
Берекатар чаз гъурай,
Бахтатар къар акурай.

К.ДЕВИРОВА, 5-класс

Хъуьтлуьн шикил

Пилте-пилте акатна,
Жив лап чилив агатна.
Авахъна жив цавалай,
Атай хъиз я къавалай.

Акатна зун живедик,
Къайи мичи цифедик.
Гъак! ятлани хуш я заз
Пурпу живедал къугъваз.

М.АБДУЛЛАЕВ, 6-класс

Дидедин мез

Диде, ви мез ширин я,
Чаз гъамиша герек я.
Вун галачир уьмуьрда
Чи жегъил рик! гъелек я.

Ви патав къвез гъар сефер,
Хушдиз зун вав агатда.
Вун галачир яргъи фер
Нагъв вилеллаз алатда.

Р.МЕЖИДОВА, 5-класс

Багъа инсан

Ширин диде, вун я зи чан,
Вун галачиз зун я пашман.
Ви лай-лайрихъ вил гала зи,
Дердин дарман вун я хъи зи.

Вун я, диде, хъсан инсан.
Цуькведилай вун я масан.
Гъурмет-хатур ийида за,
Зи дидедиз куьмекда за.

Яргъи уьмуьр Аплагъди гуй,
Шадвилелди яшамиш хуьй.
Сагъ чан хуьрай ваз, чан диде,
Виридалай хъсан диде.

К.ИБРАГЪИМОВА, 5-класс

Зи диде

Ви къилел хуьй гъамиша рагъ,
Квачерикни цуькведин багъ.
Чими жеда заз ви утагъ,
Зи играми ширин диде.

Сивел алаз гъамиша хъвер,
Аквазва заз ви шад вилер.
Чан лугъуз жедачни мегер
Завай ваз, зи хъсан диде.

Ви ширин мез акур члавуз
Зи кефи шад жеда, диде.
Зун садрани тахъуй ялгъуз
Вун галачиз, масан диде.

Р.КЪУРБАНОВА, 6-класс

Зун куьмекчи я

Зи дидедиз за куьмекда,
Гъар юкъуз квал за шиткида.
Къапар чуьхуьз зун алахъда,
Масан диде заз клан я, клан.

Салаз фида дидени зун,
Тарарилай элкъведа чун.
Гъар са емиш дадмиш авун
Диде галаз заз клан я, клан.

Дидедин шад хъвер алай чин
Акурла рик! жеда секин.
Гъикъван, диде, вун я ширин,
Ви къужахда заз клан я, клан.

М.АБДУЛМЕЖИДОВА, 6-класс

Мартдин сувар

Гуьзел гатфар атана чаз
Суварин бул савкъатар гваз.
Шадвилериз, къуьлер ийиз,
Кват! хъанва къе суварин къуз.

Мубаракрай суварар квез,
Дишегълийрин гъунарар гваз.
Играми я дидеяр чаз,
Чи бадеяр, чи кланибур.

Дидеярни вахар, рушар,
Куьн женнетдин язва къушар.
Къведа чун куь вилик къаншар
Савкъатар гваз, чи кланибур.

Милаймдиз рахадайла,
Наз маса гуз аквадайла,
Вуч гуьрчег я къекъведайла,
Чан играми чи кланибур.

Л.ИБРАГЪИМОВА, 5-класс

Цийи йис

Гъилевай йис акъатна, чаз
Алуькнава цийи йис.
Бул берекат девлет галаз
Атурай чаз цийи йис.

Цийи йисан ачух суфра,
Вахъ берекат бул хуьрай.
Гъар са хизан шад авуна,
Чи жибинра пул хуьрай.

Аяз буба атана чаз
Вичин члехи шешел гваз.
Цийи йис тебрик ийиз чаз,
Аялриз чи паяр гваз.

Цийи йисахъ галаз хуьй
Хийирд цийи квалахар.
Дуьнья къени авурай,
Хуьрай къайи булахар.

И.ЖУМАЛИЕВА, 5-класс

Хуьре къуьд

Лацу яргъан галчукна,
Ахваралла чи чуьллер.
Чими партал алуькна,
Аквазва чи эллер.

Тарар, тамар сефил я,
Нуклер багъда аквазмач.
Ракънин экв серин я,
Чи шад билбил рахазмач.

Ж.КАХРИМАНОВ, 6-класс

Дагъустан

Гзаф миллетрин макан
Я зи Дагъустан.
Зи ширин тир Ватан
Я заз гзаф клан.

Зи лезги халкъ, хайи хуьр
Язва заз багъа.
Ша, чна ийин тубьлуьр
Дуствилин къала.

С.АЛИЕВА, 5-класс

Зул

Чи таралай хъипи пешер,
Гару ягъиз, авахъзава.
И арада пешерилай
Залан тир ухът алахъзава.

Зул берекат галайди я,
Виридан вил алайди я.
Ични чуьхвер, багъдин емиш
Чна кваллиз хкайди я.

Каминат УМУДХАНОВА, Ахцегърин 1-нумрадин юкван школадин 8-классдин ученица

Зи ватан

Дагъустан - зи уьлкве хайи,
Вун я зи девлет, Дагъустан.
Вун хътин ватан авай
Дамахзава за, Дагъустан.

Килигайла ви чуьллериз,
Хъсан жеда заз, Дагъустан.
Килигайла ви бегерриз,
Темягъ къведа заз, Дагъустан.

Вахъ ава вуч еке дагълар,
Вахъ ава вуч геьенш багълар!
Вахъ ава вуч къати рангар,
Чан зи ватан, зи Дагъустан!

Авазва ви къене са хуьр
Виридалай девлет авай.
Тивар багъа я заз а хуьруьн, -
Зи дамах я зи Ахцегъар!

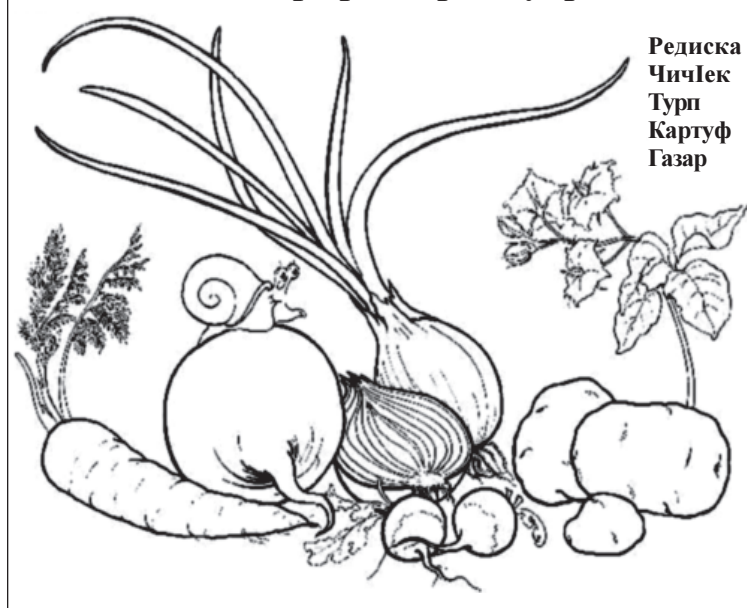
Ахцегърихъ бул девлет ава,
Инсанрихъ сагъ гъурмет ава,
Ийиз сада-садаз куьмек,
Суфрадин бул нямет ава.

Чими я и уьлкведа, -
Гъамни язва чи девлет
Вирида хуьда чи адет -
Гъамни язва чи девлет.

Рушар мадни гуьрчег я,
Ракъини хъиз нур гуда.
Варз хъиз абур члаганва,
Йифиз цава экв гудай.

Гадайрикай рахамир,
Картарилай зирек я.
Рушар, квез гъич хъел къвемир,
Гадаяр чи гуьрчег я!

Шикилра рангар экъуьра

Редиска
Чичлек
Турп
Картоф
Газар

ГТО жегьилрин арада

СМИНАР-СОВЕЩАНИЕ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гьафтада Махачкъалада, Даггостехуниверситетдин конференц-залда, "Жегьилрин арада ГТО ("Готов к труду и обороне") комплексдин гьакъиндай" темадай семинар-совещание кьиле фена. Анал гьакъин физический культура вилик тухунихъ галаз сих алакьада авай амай хилерни, кьилди къачуртла, социально-педагогический ва медико-биологический терефарни веревирдна.

Семинар-совещанидин тешиклатчяр ДГТУ-дин спортдин къугьунрин кафедра, РД-дин МОН-дин "РДЮСШ" ГБОУ, футболдай республикадин илимдинни методикадин центр, Махачкъаладин администрациядин спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарин рекьяй комитет тир. Адан къвалахда ДГТУ-дин проректор, доцент, биологиядин илимрин кандидат М.Котенкоди, педагогикадин илимрин кандидат, ДГТУ-дин профессор Ш.Шихалиева, "РДЮСШ" ГБОУ-дин директор А.Маркарова, ДГУ-дин профессор, "Земфира" тивар алай кьилдин касдин школадин директор М.Рамазанова, "Юность России" физкультурадинни спортдин къвалалдин ДРО-дин председатель А.Рабаданова, гьакъини ДГТУ-дин вузрин уртах консультативный советдин са шумуд алимди ва пешекарри иштиракна.

Сифте гаф ДГТУ-дин проректор **Марина КОТЕНКОДИЗ** гана. Ада вуздин патав гвай спортдин къугьунар вилик тухунин рекьяй илимдинни методикадин центрадин директор, профессор, чи ватангъли **Шамил ШИХАЛИЕВА** тухузвай къвалахдин важибувал кьейдна, хейлин йисара гьакъисагъвилелди зегьмет члугвазвай адаз ДГТУ-дин кьиле авай касарин патай чухсагъул малумарна.

Марина Евгеньевнади куьрелди авур сугъбетдай малум хъайивал, алай вахтунда вузда массовый спорт, студентрин спорт вилик тухунал гьалтайла хейлин серенжемар тешиклзава. Кьилди къачуртла, вузда гьар йисуз жуьреба-жуьре спортдин мярекатар-акъажунар, турнирар тешиклзава, студентри абур активнидаказ иштиракзава. Идалайни гьейри, спортдиз ва физический культурадиз талукарнавай элквей столар, семинарар-совещанияр тешиклунни хъсан адетдиз элквейнайди, санлай спорт вилик тухунин месэлайриз ва сагъ-

лам уьмуьр кьиле тухун пропаганда авуниз университетди датлана еке фикир гузвайдини кьейдна ада.

Александр МАРКАРОВА алатай йисуз "РДЮСШ"-ди, ДГТУ-дихъ ва шегьердин спортдин комитетдихъ галаз санал ГТО-дай кьиле тухвай акъажунар рикел хкана: ана иштираклай виридалайни гьечидан 5 йис, яшарай виридалайни чехидан 70 йис тир. ГТО-массовый спорт вилик тухунал гьалатайла, виридалайни къулай жуьре тирди кьейдна.

- Алатай девирдин хъсан вири терефрикай менфят къачуна къанда, гьа гьисабдай яз ГТО комплекс рикел хкунни важибу кар я. Футбол спортдин четин жуьре я лагьайтла, ягьалмишвал авач, амма ГТО-дин нормаяр вахунал вири къатар желб ийиз жеда, - алава хъува ада.

Къенин юкьуз ГТО къвачел акъалдар хъуваул вучиз машгъул ятла, хейлин йисара мишъиз квадарнавай и комплекс рикел хтунин месэлайрикай Аминулла Рабадановани лагъана. Вичин доклад ада статистикадин официальной деллрилай башламишна: абурни са акъван пайгарбур туширди, чи улкведин агъалийрин сагъламвал лап члур гьалда авайди мад сеферда раижна, кьилди къачуртла, агъалийрин уьмуьрдин юкьван дережадал гьалтайла, Россиядин Федерация дуньядин улквейрин арада 153-чкадал алайди кьейдна. Сагъламвилел гьалтайла, пайгар тушир гьалар арадал атунин себебрални акъвазна. Абурун жергедай яз базардин экономикадин гьалара спортдинни физический культурадин роль агъуз вегьини, идахъ галаз сад хъиз хейлин спортдин майданарни секцияр терг авуни ва гьакъини маса терефри члурдаказ таъсир авурди къалурна. Уьлкведин агъалийрин сагъламвилехъ галаз алакьалу яз гьалар члур хъунин карда наркомания, токсикомания хътин азарри (иллаки дишегъ-

лийрин арада) кьил хкажуни, гзаф консервантар квай продуктар, къадардилай гзаф антибиотикар ва тлал секинардай дарманар ишлемишунни, санлай массовый спортдин, физический культурадин месэлайриз фикир тагунин члур гьалари еке роль къугъвайди кьейдна Аминулла Абдулкъадирова.

- Сагъламвал девлет я. Вилик вахтара эгер жаванри, жегьилри азад вахт спортзалра, спортдин секцияра акъудзавайтла, гила абур къалияр члугвадай, йифен клубра ва члур маса чкайра "ацукъзава". Спортдиз, сагълам уьмуьр тухунин серенжемриз гьукматдин дережада аваз са артух фикир тагай вахтара гьа и жуьредин члур гьаларни арадал атана, -алава хъува ада. Ихътин гьалар арадай акъудун патал тади гьалда къабулун тир серенжемрикай сад лагъай чкадал ГТО къвачел акъалдар хъувун хъсан кар яз гьисабзавайдини лагъана.

Махачкъала шегьердин администрациядин спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарин рекьяй комитетдин председателдин заместитель, боксдай Европаддин чемпион, Россиядин пуд сеферда чемпион **Тимур ГАЙДАЛОВАНИ** ГТО арадал хкунихъ еке важибувал авайди кьейд авунихъ галаз сад хъиз, ам къвачел акъалдар хъувун патал комитетди кьиле тухузвай къвалахдикайни куьрелди лагъана.

Семинар-совещанидал рахай амайбуруни, гьа гьисабдай яз ГТО комплекс къвачел акъалдар хъувуниз Россиядин Президент В. Путина, РД-дин Кьил Р.Абдулатипова артух фикир гун - им санлай чи улкведин агъалийрин сагъламвиллин къаравулда акъвазнава лагъай члал тирди кьейдна.

Семинар-совещанидин эхирдай къарар къабулна, ана массовый ва студентрин спорт вилик тухуниз талукъ яз, гьакъини жегьилрин арада ГТО комплекс кардик кутунин кьилин терефар къалурна.

Къвалахдив рикл гваз

В.АЛЛАГЪКЪУЛИЕВ, Хьаргас-Къазмайрин хуьр

Айгана куьн Дарклуш-Къазмайрин хуьруьн юкьван мектебдиз акъатайтла, шаксуз, кьез акъажунрал машгъул хъанвай аялрин юкьва, я тахьайтла муаллимрин арада къакъан буйдин, тлара жендек авай, спортформа алай са муаллим аквада: **УРУЖЕВ Фикрет Алимович**. Ийизвай рахунрихъ яб акалайтла, кьез Фикрет муаллим генани хуш жеда.

Чпин бине Дарклуш-Къазмайрилай тир абурун хизан 1977-йисуз Туьркменистанда буругьрал мастер яз къвалахзавай буба Алима вичин патав тухвана, цийи Ватан къалурна. Еке хизанда 4 гадани 4 руш члехи хъана. Алай вахтунда вири вахарни стхяр динж хъанва, гьар сад зегьметдал машгъул я, чпизни балаярни хтулар ава.

12 йис тамам хъайила, гьеччи Фикрет сифте яз самбодинни дзюдодин секциядиз фена. Гележегда викле гь жавандихъ рикл шадардай нетижаярни хъана: ада спортдин мастервиле кандидатвилин норма тамамарна. Адакай са шумуд сеферда Туьркменистандин призерни чемпион хъана.

Мектеб акъалтларайла, спортсменди къунвай рехъ давармарна ва Туьркменистандин госинститутдиз кьелиз фена. Сад лагъай курс акъалтларайла, Фикрет аскервиллин жергейриз тухвана. 1989-йисуз кьегалди яру дипломдалди физкультурадин институт акъалтларна. Мари шегьердин 15-нумрадин мектебдин педколлективдиз атанвай цийи пешекар хуш хъана. Жегьил муаллимди рикл алаз къвалахиз вичелди аялрин са десте желбна. Са акъван вахт алатнач, куьчейра югъ акъудзавай женелрикай шегьердин, областдин акъажунра призерарни чемпион хъана. Гележегда бязибуру чпин рикл алай муаллимдин рехъ хкъна.

СССР барбатл хъайила, Фикретан буба Алим вири хизанни галаз хайи хуьруьз куьч хъхъуниз мажбур хъана.

Азабдихъ хийирни агакьна: цийи къвалер эцигна, члехи хъанвай веледар эвленмишна. Фикретаз хайи хуьруьн мектебда муаллимвиле къвалахун къисмет хъана, амма спорт - рикл алай пеше - гьилий акъуднач ва кьве йисуз вичин ашкъидалди хуьруьн аялриз самбодинни дзюдодин сирер чирна. 2007-2009-йисара спортшколадани къвалахал хъана. Жегьил пешекардин агалкъунар акурла, 2009-йисуз ам штатдиз яна. Са гьеччи вахтунда хъсан зегьмет члугвазвай аялрикай Дагъустандин 3 чемпионни 5 призер хъана, райондин акъажунра гьалиб хъайи аялрин къадар гьисабун патал вахт къанда. Са тлимил вахтар идалай вилик Белижда кьиле феий акъажунра 13 спортсменди къвенквечи чкаяр къуна, абурукайни 6 кас 1-чкайриз лайихлу хъана. Амма, вучиз ятлани, лезги халкъдиз менфят гузвай халис пешекар 2013-йисалай сокращенидик акатна.

Фикрет муаллимди мад, гьа виликдай хъиз, вичин хушуналди аялрихъ галаз тарсар тухузва. Мукуьвара Дагъустандин къвенквечивал патал акъажунра пуд спортсменди ва Къизилюрт шегьерда кьиле феий акъажунрани са спортсменди гьалибвилер къазанмишна ва ик мад.

Къуй ик рикл гваз къвалахдив эгечлзавай муаллимар мадни гзаф хуьрай!

Жаванрин агалкъунар

ПАНКРАТИОН

ЧИ КОРР.

Са тлимил йикъар идалай вилик республикадин политехнический колледждин спорткомплекса панкратиондай Дагъустандин къвенквечивал къазанмишун патал акъажунар кьиле фена. Жегьил тренер, республикадин чемпион, международный жуьреба-жуьре турниррин гьалибчи **Музадин ПУЛАТОВАН** гьилик спортдин и жуьредай вердишвилер къачузвай жаван спортсменри и акъажунра виниз тир нетижаяр къазанмишна.

Ик, ана иштираклай вад спортсмендикай сада, вичин ери-бине Докъузпара райондин Миграгърин хуьрай тир

ПУЛАТОВ Мурада (73 кг-дал къведалди) 14-15 йисар хъанвай жаванрин арада къизилдин медаль къазанмишна. Ада Дагъустандин къвенквечивал патал акъажунра кьве бягъс кьиле тухвана, къведни вахт куьтыгъ тахъанмаз акъалтларна. Аферин!

И акъажунра 16-17 йисар хъанвай жаванрин арада **ПИРАЛИЕВ Пирали** (100 кг-дал къведалди) гимишдин медалдиз лайихлу хъана. Мадни пуд спортсменди 14-15 йисарин яшара авай жаванрин арада **БАГАМАДГЪАЖИЕВ Руслана** (53 кг-дал къведалди), **САЛАМОВ Амирхана** (73 кг-дал къведалди) ва 16-17 йисарин яшара авайбурун арада **САЛАМОВ Мурадалиди** (85 кг-дал къведалди) буьруьнждин медалар къазанмишна.

Жаван спортсменри "Жегьил аждагъан" тивар алай спортдин клубда тренер Олег Мегъамедован регьбервилек квазини чпин уstadвал хкажзава. Кьейд авун лезим я хъи, винидихъ гьалибвилер къазанмишнавай спортсменри гила чпин гьунарар Россиядин жаванрин арада къвенквечивал къазанмишун патал акъажунра къалурда.

Тахсир кутунва

Германияда Освенцимдин виликан санитардик концентрационний лагерда 3681 кас чандиз къаст авуна рекьидайла шериквал авунай тахсир кутунва. BBC Newsди хабар гузвайвал, 94 йис хъанвай итим пуд йисалай 15 йисалди азадвилекай магьрум авун мумкин я.

Немсерин Шверин шегьердин прокуратурадин делилралди, вичин твар раиж тийизвай касди 1944-йисан 15-августдилай 14-сентябрдалди концлагерда къуллугъна. Силисчийри фикирзавайвал, адаз гзаф къадарра инсанар чандиз къаст авуна рекьизвайдан гьакъиндай малум тир ва ада и кваллах авуни са гьихтин жуьреда ятлани рехъ ачухна. Тахсирлу ийизвай документда 83 чин ава. Тахсир кутунвадан адвокатди вичи хуьзвай-

ди тахсирлу туш лугъузва. Ада къейдзавайвал, виликан санитарди тайин тахсиркарвилер авунвайдан гьакъиндай са жуьрединни делилар авач.

Bild газетди тахсир кутунвайдан твар Хуберт Ц. я лаганва ва эсэсовчийрин партал алай адан шикил чапна. Газетди хабар гузвайвал, итим 1920-йисуз дидедиз хъана. Эсэсовчийрин жергейриз ам 20 йисан яшда аваз гьахъна. 1942 ва 1943-йисара Хуберт Ц. ди Заксенхаузен ва Нойенгамме лагерра санитар яз кваллахна, ададай гьуьгъуниз ам Освенцимди акъудна.

Алатай йисан декабрдин юкьвара малум хъана хьи, Германияда Освенцимдин виликан къаравул, 93 йис хъанвай Оскар Гренинд суддик акатнава. Адак 300 агъзур кас терг авунихъ галаз алакьа аваз хъунай тахсир кутунвай. Идалайни гьейри, силисдин делилралди, унтершарфюрер квиникъиз акъуднавайбурун шейэр маса гунал машгул хъана. Гьа идалди ада экономикадин жигетдай гитлерчийрин режимдин тереф хвена. Дустагда авайбуру терг авуналди, а чка къазанжияр къведай рекьиз элкьуьрна. Холокостдин мусибатар акур 50-дав агакьна чувудар ва къурбандар хъайи хизанрин членар и кардик шерик хъана.

Ажалдин Освенцим (Аушвиц) лагерь Польшадин территориядал 1940-1945-йисара кардик хъана. Официальный делилрал асаслу яз, и вахтунда ана 1,4 миллиондиз агакьна инсанар къена, абурукай 1,1 миллион - чувудар. Освенцим нацистрин инсанар къирмишдай лагеррикай виридалайни зурбади тир ам Холокостдин лишанрикай сад хъана.

Антарктида галай патахъ элкьвена

2014-йисан мартдиз квахъай Malaysia Airlines авиакомпаниядин "Боинг 777" самолет Антарктида галай терефдихъ элкьвена. Авиацядин мусибатрай эксперти Куала-Лумпурдай Пекиндиз лув гузвай МН370 рейсинин самолетдин гьакъиндай спутникрин делилар анализ авурдалай гьуьгъуниз гьа ихътин фикирдал атана, кхъизва The New Zealand Herald газетди.

Пешекарри самолетди рехъ дегишарунихъ галаз члуру ниятар авай ксарин алакьа аваз хъун мумкин тирдини инкарзавач. Абурун

делилралди, самолет радарин экранрай квахъайдалай гьуьгъуниз са шумуд сятда ада гьеле лув гузмай. Самолетдилай са шумуд къекъуьн ийиз алакьна, нетижада "Боинг" къиблепатахъ Антарктидадин терефдихъ рекье гьатна.

Ихътин къуьруькар акъудун, эксперт Малкольм Бренлеран фикирдалди, "са ни ятлани лайнер къастуналди дуьз рекьий акъуднавайдан гьакъиндай лугъузва".

Алай йисан январдин эхирра квахъай самолетда аваз хъайи вири ксар официальнойнидаказ телеф хъанвайбуру яз гьисабна. Малайзиядин граждан авиациядин департаментдин къил Азаруддин Абдул Рагьмана самолетдихъ галаз алакьалу яз арадал атай кар бедбахтвилекин дуьшуьш я лагьана. Адан гафаралди, самолетдин клусар гьелелиг жагъуриз алакьнавач.

Куала - Лумпурдай Пекиндиз физвай "Боинг-777" самолет 2014-йисан 8-мартдин йифиз радаррай квахъна. Ана экипаждин 12 член ва дуьньядин 14 уьлкведий тир 227 пассажир авай. Абурукай гзаф пай Малайзиядин ва Китайдин граждана тир. Самолетда гьакъни Индиядин, Индонезиядин, Австралиядин, Канададин, США-дин, Франциядин, Нидерланддин, Цийи Зеландиядин, Ирандин агъалиярни авай. Гьелелиг самолетдихъ вуч хъанатла, са малуматни авач. Фикирзавайвал, самолет Индийский океандин къиблепата мусибатдик акатна.

Щуд агъзур ктаб кана

"Исламдин государстводин" дестедин боевикри Иракдин Мосул шегьердин къилин библиотека хъиткьинаруналди, 10 агъзурдав агакьна ктабар тергна, идан гьакъиндай "Элаф" интернет-порталди хабар гана.

Библиотекадин директордин гафаралди, хъиткьинарунин нетижада пуд мертебадин дараматди цай къуна, библиотекадин гьаятда исламистри Иракдин культурадин ирс тир ктабрикай ва гьилелди хъенвай шейэррикай цай хъуьна. Тергнавай ктабрин арада куль-

турадай, философиядай ва тарихдай къит экземплярар авай. "Исламдин государстводин" боевикри ктабри ва манускрипти гуя маса жуьредин фикирар арадал гьизва лагьана, чпин гьерекатар гьахъарна.

Вичин нубатдай яз, Анбар вилайятдин советдин член Адалъ аль-Фахдауди хабар гайивал, эхиримжи гьафтейра радикалри виш агъзурдалай гзаф ктабар хуьзвай са шумуд библиотека чукурна.

"Исламдин государство" - им 2013-йисалай кваз къун тавунвай государство хъиз Сириядин ва Иракдин территориярал алай террориствилекин тешкилат я. 2014-йисан 29-июндиз вири дуьньядин халифат хъиз шариатдин жуьреда идара ийидай ва Сириядин Ракка шегьерда штаб-квартира авай вичи-вич малумарнавай государство я. Тешкилат 2006-йисуз Иракда, исламиствилекин 11 десте сад хъана, чкадин "Аль-Каида" подразделение къиле аваз арадал атана. Россияда суддин къарардалди "Исламдин государство" къадагьа авунва.

5 кас телеф хъана

Нигериядин вад агъали телеф хъайи теракт 7 йис хъанвай руша арадал гьана. Идан гьакъиндай Франс-Пресс агентстводи хабар гузва. Хъиткьинунин нетижда 19 касдал хирер хъана.

Вичин чандилай гьил къачунвай руша Йобе штатдин Потискум шегьердин базардиз гьахъдайла, ам ахтармишун тлалабайла, вичи-вич хъиткьинарна.

Гьелелиг террориствилекин са тешкилатдини арадал атай кардин гьакъиндай жавабдарвал вичин хивез къачунвач. Амма Нигериядин властри фикирзавайвал, хъиткьинаруник "Боко Харам" радикальный десте шерик хъун мумкин я.

15-февралдиз Нигерияда яшар бегьем тахъанвай руша автобусрин станциядал вичи-вич хъиткьинарна. А чавуз 16 кас телеф хъана, абурукай члехи пай тлалабунал ва я куьлуь савдаяр авунал машгул аялар тир.

Боко Харам - им Нигерияда ва къуншидал алай уьлквейра кардик квай исламиствилекин десте я. Ада шариат туниз ва Рагьаклидай патахъ галаз женг члугуниз эвер гузва.

316 миллион

доллардив агакьарда

ООН-ди Украинадиз мергьяматлувилин куьмек гудай программадин къимет 2015-йисуз 316 миллион доллардив агакьарна. Идан гьакъиндай 23-февралдиз чапнавай ООН-дин мергьяматлувилин месэлайрай управленидин докладда лугъузва.

ООН-ди саласа юкьуз Киева Украинадиз куьмек яз цийи къилелай кихлигнавай план къалурна. Адал асаслу яз виликрай ихътин куьмекдин къадар 189 миллион доллардиз барабар тир. Украинадин агъалийрин тереф хуьнин къимет кхаж хъун тешкилатда уьлкведа гьалар къизгын хъунихъ галаз алакьалу я лагьана гьавурдик кутуна.

Докладда къейдзавайвал, "женгинин гьерекатрин къизгынвал агъуз аватунихъ галаз алакьалу яз" Дебальцеводин "бункеррай экъечизавай" ислягь агъалийриз тади гьалда куьмек гана кланзава. ООН-дин гьисабралди, недай суьрсет, суьрсетдинбуру тушир товарар ва медицинадин куьмек Дебальцеводин вад агъзур гражданидиз гун чарасуз я.

Украинадин яшайишдин политикадин министрстводин делилралди, материальный рекьий куьмекдин игътияж авай, маса чкайриз куьч жезвайбурун къадар 900 агъзур касдилай са миллион касдин къван агакьнава. Гьа са вахтунда масанриз куьч хъанвай 700 агъзур хизандикай государстводин патай финансар къачун патал регистрация авунвайбурун къадар анжах 39 процент я. Документдал асаслу яз, масанриз куьч хъанвай 250 агъзур пенсионердивай чпиз къевезвай пулар къачуз жезвач.

ООН-дин делилралди, 2014-йисан апрелдин юкьварилай 2015-йисан 19-февралдалди Украинадин рагъэкьечидай пата агъа клан 5793 кас телеф хъана, абурун арада 63 аялни ава. Мадни 14535 касдал, гьа гьисабдай яз 169 аялдал, хирер хъана.

Рекъем

• 2020-йисалди Россиядин хуьруьн майишат вилик тухун патал 2,1 триллион манат чара авунва.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкьуз:

1 доллар - 63,51 манат,
1 евро - 72,22 манат,

къизил (1 гр) - 2441,02 манат,
гимшиш (1 гр) - 33,08 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.

Гьазурайди - Шагьисмаил ГЪАЖИМИРЗОВ

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халкъдин Собрание,
РД-дин Гьукумат

367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЪИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ

Тел/Факс (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ -
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
К. М. КАЗИМОВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЪАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
А. ГЪАМИДОВ

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 18.00

Газет "Лезги газетдин" компьютерин базада гьазурна.

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкин куьче, 6.

Тираж 8232

Макъалаяр редакцияди туькьур хъйизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле закондательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекъай РФ-дин Федеральний къуллугъдин Къиблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувуна.

ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:

367018, Махачкала,
1 Петрдин проспект, 61,
7-мертеба.

Г) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БНК - 048209001
ИНН - 0561051314
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Къиблепатан Сухокумскда яшамин жезвай чи вах, руш, свас, баде, газетдин амадаг, лезгийрин тават
МИГЪРАЛИЕВА Туьгьуханумаз:

*ХъуьтIуьн юкъуз
ханатIани, гатфарин
Пуькя михьи,
муштулдухрин, марфарин.
Такабурдиз къакъандава,
Зуьгьре хъыз,
Уьмуьрдиз рехъ ачухариз
шегьре хъыз!
Чидайбуруз бармак хътин
фите я!
Вафалу руш, гьуьрметлу
свас, диде я!
Сагълам йисар акурай ваз
мад пара,
Галай чпихъ адвал, шадвал,
дад пара!*

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" РЕДАКЦИЯДИН КОЛЛЕКТИВ.

*Къвез алатиз физва йисар,
Пудкъанни вад хъанва
яшар.
Виш йисариз хъурай
къанишар,
Гьетер алай цавуз ухшар.*

*Чан чи ширин масан диде!
Виридалай хъсан баде.*

ВИ ЮБИЛЕЙ МУБАРАКЗАВАЙ РУХВАЯР, РУШАР, ЕЗНЕЯР, СУСАР, ХТУЛАР, ВИРИ БАГЪРИЯР - 28 КЪУЛ.

"Дагъустан" ГТРК-дин председателдин заместитель, РФ-дин культурадин лайихлу работник, филологиядин илимрин кандидат, жегъилрин насигъатчи
Ильман Субгъанович АЛИПУЛАНОВА:

*Гьуьрметлу Ильман!
Чна - ви дустари ва танишири рикIин сидкъидай ваз ви хайи югъ мубаракзава.*

Чи мурад вахъ мягъкем сагъламвал, хизанда хушбахтлувал, кIвалахда агалкъунар, уьмуьрда гзаф шадвилер хъун я. Къуй ваз ви 100 йисан юбилей къаршиламишдай сагъламвал хъурай!

ВАЗ ГЪУЬРМЕТЗАВАЙ БУБА МЕЛИКОВ, ДУСТАР.

Малумат

Гъилевай йисан 7-мартдиз, нянин сятдин 6-даз, "Къуруш" тIвар алай шадвилерин залда (Махачкъала, О.Кошевойн тIварунихъ галай куьче, 43-нумрадин кIвалер) 8-Мартдин сувариз талуькарнавай Чехи концерт жеда.

Ана иштиракзавай артистар: Ирада Асварова, Алина, Мегъмед Аликберов, Залина Шамова, Ашукъ Алихан, Дилъра Надырова, Рауф Бабаев, Малик Сагидов ва масабур.

Концертдин билетдин къимет 600 манат я. Иник столрал эцигзавай хъвадай ятарин ва емишрин къиметни ква.

Вири месэлайрай квевай агъадихъ галай телефондай чириз жеда: 8-928-585-76-11

Писдиз ва зайифдиз ван къвезвайбурун фикирдиз!

"Михьи сес" тIвар алай цийи центрада чи уьлкведа ва гьакIни къецепатан уьлквейра акъуднавай ван атун патал ишлемишзавай аппаратар ава. Къиметарни тIем акакъдайбур я.

Ина квева кьадай ван кьведай аппарат хъяда ва адан сес квева кландайвал туькьурда.

Ван кьведай аппарат къачудалди сифте куьне куь духтурдивай квева ам ишлемишунин чарасузвал авани, авачни чирайтIа хъсан я.

Адрес: Махачкъала, Шихсаидован куьче, 38. "Арника" поликлиника.

"Михьи сес" ("Чистый звук") центр. Тел. 8-988-444-77-22

Продается частный дом с участком (1,5 соток) в районе ул. Агасиева, полный пакет документов. Тел. 8-928-577-82-86, 8-928-530-92-49.

КъакIарин школадин муаллим Аплагъаров Абдулзиядаз ва адан хизандиз уьмуьрдин юлдаш, аялрин баде
Зуьгьре ГЪАМИДОВА
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз Исмаилов Жамидина ва адан хизанди башсагълугъвал гузва.

А.Къ.Рамазанов

И йикъара 77 йисан яшда аваз Хив райондин Цналрин юкьван школадин муаллим Абдулфетягъ Къарабегович Рамазанов рагъметдиз фена.

Хизан, хуьр, школа гзаф гьуьрметлу, камаллу, ватанперес, инсанперес касдикай магърум хъана.

А.Къ.Рамазанов 1938-йисан 25-июндиз Хив райондин Цналрин хуьре лежбердин хизанда дидедиз хъана.

Ватандин Чехи дяве башламыш хъайила, пуд йиса авай Абдулфетягъ, амай аялар хъыз, каш-мекъ, дарвал эхиз, кIвачел акъалтна.

Хуьруьн мектебда, ахпа Хиврин школада 10-класс куьтягъна, ада сифтебурукай яз юкьван образование къачуна. 1958-йисалай вичин зегъметдин рехъ муаллимвиледай башламышна.

Махачкъалада ДГУ-дин филологиядин факультет агалкъунаралди куьтягъай адахъ пешедин рекъай лап еке устадвални хъана.

Муаллимдиз пешеяр дегишариз, Чехи къуллугърихъ калтугиз, шегъерриз физ, миллионер жез клан тушир. Авайди са рехъ хъана: кIвалахда къулай шартIар яратмишун, пешедин устадвал жажун, къунвай рехъ эхирдалди, жуьрэтлувилелди давамарун. ГьакI хъунни авуна. 50 йисалай виниз тарс гуни цийи рекъер жагъурун, вири кIвалахра руьгь-

Цналрин юкьван школадин муаллимрин коллектив.

"Чехи ипекдин рекъай"

АВТОРАЛЛИ

Гъазурайди -
Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алай йисан 22-февралдиз "Чехи ипекдин рекъай" проектдин сергъятра аваз Крымдай тир сиягъатчийрин са десте автомашина аваз Чечен Республикадай Дагъустандиз агакъна. Ина абур республикадин туризмдин комитетда элкъвей столдихъ кIватI хъана. Адан кIвалахда и комитетдин председатель Виталий Демченкоди, адан заместителар тир Гапиз Гапизова ва Муслимат Халимбеговади, РД-дин культурадин ва милли политикадин министерствойрин, РД-дин альпинизмдин, гьакIни елкенрин спортдин федерацийрин векилри, Урусрин географический обществодин (РГО) Дагъустандин отделенидин председатель Эльдар Эльдарова иштиракна.

Крымдай атанвай мугъманрин арада авай: экспедициядин кыл, Урусрин географический обществодин член Альфар ГЪАЛИМОВ, экспедициядин илимдин руководител, РГО-дин Крымда авай отделенидин илимдин секретарь Геннадий САМОХИН, туриствилин проектрин руководител Эльмира ГЪАЛИМОВА.

Сифте гаф рахай В.Демченкоди и экспедиция Россиядин виридалайни къадим шегъер тир Дербентдин юбилей киле тухузвай йисуз тешкилун шад жедай кар тирди кьейд авунихъ галаз сад хъыз, мадни алава хъуьна:

диз къуват, аялриз дерин чирвилер гун кIвалахдин кьетIен лишанар хъана.

Абдулфетягъ муаллимдиз Дагъустан Республикадин ва РФ-дин министерствойрин тарифдин грамотаяр, маса пишкешарни гзаф ава. Яргъал йисара рагъметлудан шикил РОНО-дин Гьуьрметдин доскада хъана.

Адавай тежриба къачуз Цналрин юкьван школадиз къуниши хуьрерайни муаллимар къвезвай.

Абдулфетягъ тарс гайи жаварикай муаллимар, духтурар, инженерар, агрономар, алимар хъана.

Абдулфетягъан экуь къамат ам чидайбурун рикIелай садрани алатдач.

Чна рагъметлудан хизандиз, рухвайризни рушариз, вири багърийриз башсагълугъвал гузва.

- Квехъ Россиядин регионрай фин лазим тир еке рехъ ава: Симферополдидай башламышна, куьн Краснодар, Ставрополь, Грозный шегъеррай яна Махачкъаладиз къван агакънава. Ахпани куьне Москвадиз къван рехъ атлуда.

Виталий Демченкоди вич киле авай комитет алакьдай вири жуьредин куьмекар гуз гъазур тирди лагъана. Идалайни гьейри, Дагъустан Республикади Крымдихъ галаз алакьаяр мягъкемарун патал чалишмишвилер ийизвайдини кьейдна. Кьилди къачуртIа, и мукъвара Крымда авай РД-дин векилханада информациядин центр ачухуникайни хабар гана. Алай вахтунда ана мугъманрин кIвал тешкилунин кьайгъуйрик ква: и кIвали крымвийриз Дагъустандин халкъарин адетрихъ ва ацуькун-къарагъунихъ галаз таниш жедай мумкинвал гуда.

Мугъманрикай рахай Альфар Гъалимова "Ипекдин рекъиз" талуьк проектдиз гъазурвал акъаз кве ийсалайни артух вахт тирди малумарна.

- Гьикъван чун "Ипекдин рехъ" ахтармишиз алахъайтIа, гьакъван гзаф итижлу крарални расалмиш жезвай. Малум хъайивал, и рекъик илимини, культуранни, гьатта экономикани сад-сад акахънавай. Гила "Ипекдин рекъиз" политикадин рангара авазни килигзава, - алава хъуьна экспедициядин руководителди.

Алава кьейд: "Ипекдин рехъ" проект РГО-дин 170 йис тамам хуьниз талуькарнава. Исаятда абурун рехъ Крымдай - Москвадиз я.